

XVI. (II. új) évfolyam – 2001/2

250 Ft

EGYHÁZfórum

Keresztény közéleti – kulturális folyóirat

Szeretni azt jelenti...
Szennay András 80 éves
Az egyházak gazdálkodása
Portré: Hetényi Varga Károly

Tartalom

SÜLYPONT

- Szennay András 80 éves* 3
Farkas Beáta:
Az egyházak gazdálkodása
Magyarországon 3
Wildmann János:
Aki fizet – újabban beleszól... 7

A Vatikán Keleti Politikája

- Eördögh István:*
A Vatikán keleti politikája. III. rész 11

ÖKUMENÉ

- Deme Tamás:*
Az ökumené nem az „együtt”
hanem az „egy” 15

EGYHÁZ – TÁRSADALOM – KULTÚRA

- Mihályi Gilbert O. Praem.*
Az egyház társadalmi tanítása 18
Papp Ferenc:
KÉSZ - Pax Romana találkozók
a Zsinati Klubban 20
Kamarás István:
Perbeszéd és párbeszéd 23

LELKISÉG

- Midling Andrea:*
Szeretni azt jelenti... 26

AKI ÜZEN: NYÍRI TAMÁS

- Az irgalmasság lelki cselekedeteiről VII. 28

ÉLETKÉPEK

- Molnár Péter:*
„Beszélgetés a Mesterrel” 30

FOLYAMATOK

RECENZÍÓK – KRITIKA

- Csapody Miklós:*
Mária-kultusz és hagyomány 33

CHRISTIAN SOLIDARITY INTERNATIONAL 34

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

Megjelenik évente hatszor

Egy szám ára: 250 Ft

Évi előfizetési díj: 1 200 Ft

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén, vagy
megvásárolható a hírlapárusoknál.

Alapítók:

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó:

Egyház Fórum Alapítvány

1055 Budapest, Markó utca 7. III/4.

Telefon: (1) 269-0521

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

7624 Pécs, Nagy Jenő u. 2.

72/216-536

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dévény István

Midling Andrea

Molnár Péter (felelős szerkesztő)

mpmolisz@freemail.hu

Ocsovai Gábor

Wildmann János (főszerkesztő)

E-mail: wildmann@elender.hu

Wolf Judit

Bankszámla:

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.

11708001-20523716

Nyomdai munkák:

Molnár Nyomda és Kiadó Kft.

Pécs, Légszeszgyár u. 28.

ISSN 1215-0630

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg
és csak kérésre küldünk vissza.

Címlap: Szennay András (fotó: Hapák József)

Szennay András 80 éves

Szennay József 1921-ben született Budapesten, 1939-ben lépett be a bencés rendbe, ahol az András nevet kapta. A teológiai doktorátus megszerzése után főpáti titkár, oroszvári káplán volt, majd a Budapesten tanított. A szerzetesrendek 1950-es feloszlásakor gimnáziumi hittanár volt. Ezután alkalmi munkásként, orgonistaként majd a Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia könyvtárosaként kereste kenyerét. Innen sikeresen pályázott az Akadémia fundamentális teológia katedrájára. Azon kevés tanár közé tartozott, akik a II. Vatikáni Zsinat szellemében oktattak, új teológiai és lelki perspektívákat nyitva meg a hallgatók előtt. Emiatt számos gáncsoskodás érte mind kollégái, mind az állami és az egyházi vezetők részéről. 22 évi tanári működése során két ízben volt a teológiai kar dékánja.

1973-ban a bencés rend főpátjának választották meg. Ez idő tájt a bencés rend is tájékozatlanságban és elszigeteltségben élt. A II. Vatikáni Zsinat tanítása a hazai ideológiai és adminisztratív bomlasztó törekvések közepette nem tudott mély hatást gyakorolni a bencés közösségre sem. Szennay határozott kézzel nyúlt rendje megoldatlan kérdéseihez. Erély, ugyanakkor megértő emberiség jellemezte rendelkezéseit és döntéseit. Az állami hivatalokkal történő tárgyalások minden terhét szinte egymaga viselte. Kitűnő diplomáciai érzékével céltudatosan védte meg a közösséget a veszélyeztetett pontokon. Kormányzása átvételétől kezdődően a közösség fiatalításán fáradozott, nehéz időkben a rendi jövő érdekében túllépte az államtól megszabott numerus clausust, mely a növendékek felvételét korlátozta. A diktatúra adta lehetőségek közepette rendjének anyagi biztonságát is teremtett. Kezdeményezésére állami támogatást kapott a rend, és elkezdődtek a rekonstrukciós munkák a millenniumra készül Pannonhalmán és Győrben.

A főpát egyik legfontosabb célkitűzése volt, hogy visszavezesse a rendet az egyetemes bencés vérkeringésbe. Személyes kapcsol-

atai segítségével elmélyítette a kapcsolatot Pannonhalmá és számos más, főként a német nyelvterület monostorai között. Felújította azt a megszakadt hagyományt, hogy a rendi fiatalok külföldön, Rómában tanuljanak.

Szennay a II. Vatikáni Zsinat elgondolásainak következetes megvalósítását szorgalmazta az általa szerkesztett Teológia c. folyóirat hasábjain és számos könyvében is. Számos teológust és egyházi vezetőt megelőzve újra és újra rámutatott a zsinat jelentőségére, a magyar egyház megújulásának elengedhetetlen szükségességére, de az egyházi vezetők mulasztásaira és a világiak fokozott felelősségére is. Az egyház és rendje jövője érdekében kifejtett véleménye, törekvései miatt gyakran került ellentétbe mind az egyházi, mind pedig az állami szűklátókörűséggel. Minden megnyilatkozásában távlatot nyitó, európai látásmódról tanúskodott. Szellemi nyíltsága mind a német nyelvterületen, mind a magyar egyházban, továbbá ökumenikus vonatkozásban és a világi értelmiség köreiben is elfogadottá tette személyét.

1991-ben, 70 éves korában, saját maga döntött úgy, hogy visszavonul a főpáti szolgálattól. Noha szellemileg friss, keveset publikál, mert mint mondja, most már a következő generációkon a sor. A megújult Egyházforum azonban annyira megnyerte tetszését, hogy kijelentette: „Ebbe a lapba még én is írni fogok”.

Szennay András 2001. június 2-án lesz 80 éves. Ebből az alkalomból rendtársai és tisztelői egy tanulmánykötettel köszöntik az emeritus bencés főpátot.

Főpát Úr, mi is köszönjük a tanítást, a buzdítást, szemünk nyitogatását és a bátor kiállást mellettünk a nehéz időkben is. Isten éltesse! Rendtársaival, kollégáival és barátaival együtt imádkozunk, hogy Isten halmozza el Önt a szív békéjével s örömeivel és még számos, egészségben eltöltött esztendővel! És várjuk az Egyházforumba írásait!

Farkas Beáta¹

Az egyházak gazdálkodása Magyarországon

Magyarországon az egyházak gazdálkodását nagy érdeklődés övezi, mert kevés információ jutott el erről a témáról a köztudatba. Az alábbi tanulmány célja azon túl, hogy egy nemzetközi kutatást segítsen, az is, hogy egy átfogó, bár korántsem teljes áttekintést nyújtson, mindenekeelőtt a történelmi egyházak gazdálkodásáról. Még elég sok időt vesz igénybe, amíg mind az állami, mind az egyházi adatbázisok könnyen kezelhetően, napra készen rendelkezésre állnak. Bízom benne, hogy a jelenleg elérhető adatokra alapozott munkám a fő tendenciák, nagyságrendek, jelenségek bemutatásában hiteles képet ad.

1. Az egyházak finanszírozása a szocializmus éveiben

Az egyházakat a kommunista hatalomátvétel után minden ellenszolgáltatás nélkül megfosztották vagyonától. Tevékenységét igyekeztek a templomfalak közé szorítani, néhány gimnáziumot és öregek, illetve fogyatékosok szociális otthonát hagytak meg irányításuk alatt. A megélhetés forrása a hívek támogatása,

az illegálisan bejuttatott külföldi segélyek és némi államsegély voltak. Ezek pontos feltérképezése külön történelmi tanulmányt igényelne.

Az államsegély összege a rendszerváltozás előtti években is minimális volt, kiutalása nem jelent meg a költségvetési törvényben, minthogy az egész törvény csak néhány sárokszámot tartalmazott.

1 A szerző jogász és közgazdász, a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának dékánja. A tanulmány a Pastorales Forum (Förderung der Kirchen in Ost- und Mitteleuropa) Aufbruch c. kutatási projektje keretében készült.

1. sz. táblázat

Az államsegélyek folyó áron

millió Ft

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Katolikus Egyház	31,1	31,2	32,2	44,7	157,9	215,6
Református Egyház	15,9	15,9	16,3	31,3	64,0	78,3
Evangélikus Egyház	4,9	4,9	4,9	6,7	20,0	35,4
MAZSIHISZ	2,9	2,8	3,6	16,0	37,1	44,3
Összesen	54,8	54,8	57,0	98,7	279,0	373,6

Forrás: a MEH tájékoztatása

Az anyagi lehetőségek szűkösségénél jóval tartósabb kárt okozott, hogy az illegalitás, majd a kádári konszolidáció évei után a féllegalitás éveiben a szakszerűség teljesen kiszorult az egyházi gazdálkodásból. A külföldi segélyek csak titokban kerülhettek az országba, a támogató hívek kilétét, a támogatás összegét szintén rejtgetni kellett. Világi szakembereket elemi biztonsági okokból nem lehetett bevonni a gazdasági ügyekbe. A nyilvántartásokat még vezetni sem volt tanácsos, nemhogy nyilvánosságra hozni. Az egyház minden gazdasági lépéséhez, beruházásához az Állami Egyházügyi Hivatal engedélye kellett. A kiszolgáltatottság mértékét érzékelteti, hogy a rendszerváltás pillanatában még mindig hatályban volt az a rendelkezés, miszerint ahhoz az Állami Egyházügyi Hivatal engedélye volt szükséges, ha egy szentképre (pl. amit újmisen osztogattak) valamit rányomtattak, és még a példányszámot is korlátozták. A különféle engedélyek megadását, illetve megtagadását (pl. templomfelújításra) a papokkal szemben zsarolásra is használták.

A Kádár-rendszer egészét jellemezte a kiterjedt a fekete gazdaság, különösen az építőiparban és a szolgáltatásokban. Ez a környezet szintén nem volt kedvező ahhoz, hogy az egyházak legalább a rendszer szabályai szerint legális pénzforrásaikat jogszabályi előírásoknak megfelelően használják fel.

Még 1990 februárjában az Országgyűlés határozott arról, hogy az állam az egyházakkal a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló törvény hatályba lépése előtt kötött megállapodásokat felülvizsgálja. Ha a törvényi szabályozás a megállapodásokat feleslegessé teszi, a Minisztertanács felbontja. (2/1990.(II.14.) OGY határozata), Az azóta eltelt években a törvényi szabályozás éppen legfőképp gazdasági kérdésekre tért ki.

2. Az egyházi kárpótlás a rendszerváltozás után.

A volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezése

A rendszerváltozás után Magyarországon általánosságban elvetették a kommunista hatalomátvétel előtti tulajdonosi állapotok helyreállítását. A II. világháború előtti zsidó törvényektől kezdve annyira zavarosan követték egymást a tulajdonosváltások (háború utáni lakosságcsere stb.), hogy a helyzet rendezése reménytelen lett volna. Ennek az elvi alapállásnak a keretében az egyházak sem a múltbeli vagyonuk visszaadását remélhették, hanem a jelen és jövőbeli hitéleti és közhasznú tevékenységük ellátásához szükséges ingatlanokét.

A törvényi szabályozás alapján (1991. évi XXXII. tv.) az egyházak hitéleti, szerzetesi közösségi, oktatási, nevelési, egészségügyi, szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi és kulturális célra kérhették vissza korábbi ingatlanukat. A jogosultság olyan ingatlanokra terjedt ki, amelyeket 1948. jan. 1-je után kártalanítás nélkül vettek állami tulajdonba, amelyek az állami tulajdonba kerüléskor a fent felsorolt célok valamelyikét szolgálták, és az 1991. évi törvény hatálybalépésekor állami vagy önkormányzati tulajdonban voltak. Az eredeti ingatlan helyett csereingatlant, illetve pénzbeli kárpótlást is igényelhettek. A rendezésre egyházi és állami képviselőkkel paritásos bizottság alakult. Ha ez az

egyeztető bizottság helyi önkormányzati tulajdonú ingatlanról tárgyalt, a döntésben az érintett önkormányzat képviselője is részt vett. A bizottság feladata az volt, hogy előterjesztést készítse az egyházi igénylés alapján az átadásra javasolt ingatlanok jegyzékéről. A törvény arra is lehetőséget adott, hogy az egyházak közvetlenül megegyezzenek a helyi önkormányzattal. Ebben az esetben az ingatlan kikerült az igénylési listáról.

Az egyházi tulajdonrendezést megelőzte a helyi önkormányzati tulajdon rendezése. Ezért mire az előbbire sor került, sok volt egyházi ingatlan esetében az új tulajdonos önkormányzat ellenérdekelte az eredeti tulajdonos egyházakkal szemben. A jogi szabályozás az önkormányzatok számára lehetőséget adott, hogy kártalanítást kérjenek, ezért közvetlen megegyezés csak kisebb értékű ingatlanok esetében történt.

Az egyeztető bizottság jegyzékére felkerülő ingatlanrendezési tervet a kormány hagyja jóvá, amely alapján az Országgyűlés határozza meg az adott évben kártalanításra, ingatlanrendezésre fordított összeget. A gyakorlatban ez a sorrend fordított volt, a költségvetési törvényben jóváhagyott összeghez igazították az adott évi rendezési tervet. Az adott összeget az egyházak egymás között létszámarányosan tovább osztották. Az 1991-es törvény szerint évente az igényelt ingatlanok legalább 5%-át kell az egyházaknak megkapniuk. A nagyobb beruházások, kiváltások esetén több éves ütemezés történt, ami azt jelentette, hogy a tényleges döntési lehetőség egy-egy évben elég csekély maradt.

Az egyházak összesen 7220 ingatlant igényeltek vissza. Ebből mintegy 1600 igényt elutasítottak, illetve visszavontak, mint ami nem tartozik a törvény hatálya alá. Kb. 1000 ingatlanról az egyházak közvetlenül meg tudtak állapodni az önkormányzatokkal. 1992 és 1999 között 1064 ingatlan sorsát kormánydöntéssel rendezték egy évente ütemezett, összesen 28 milliárd forintos rendkívüli költségvetési keret terhére. A kormány 2001-ig újabb 6,75 milliárd forintos kötelezettséget vállalt.

Az összességében 34,75 milliárd forintot meghaladó ingatlanrendezési keretből mintegy 33,7 % jut az egyházaknak kárpótlásként a vissza nem adott ingatlanokért, 40,7 % az önkormányzatoknak, 25,6% egyéb, többnyire állami intézményeknek (pl. egyetemeknek) az ingatlanok átadásáért.

2. sz. táblázat

Az 1992 és 2001 közötti ingatlanrendezés

Egyházak megnevezése	Igény száma	Kártalanítás kedvezményezettje	1992 - 2001 közötti kártalanítás összege
Katolikus Egyház	181 243 42 Összesen: 466	Egyház Önkormányzat Egyéb	5.967,07 9.021,411 5.324,593 Összesen: 20.313.074
Református Egyház	231 217 6 Összesen: 454	Egyház Önkormányzat Egyéb	1.581,814 2.929,546 3.539,4 Összesen: 8.050,76
Evangélikus Egyház	53 45 1 Összesen: 99	Egyház Önkormányzat Egyéb	945,03 1.561,124 100,0 Összesen: 2.606,154
MAZSIHISZ	11 7 1 Összesen: 19	Egyház Önkormányzat Egyéb	1.783,72 555,6 600,0 Összesen: 2.939,32
Többi 7 felekezet	14 9 3 Összesen: 26	Egyház Önkormányzat Egyéb	492,6 108,785 248,23 Összesen: 849,615
Összesen	490 521 53	Egyház Önkormányzat Egyéb	10.770,234 14.176,466 9.812,223
Mindösszesen	1064		34.758.923

Forrás: MEH tájékoztató

Látható volt, hogy a fenti ütemet tartva az ingatlanrendezés nagyon elhúzódik. 1997-ben a szocialista-liberális kormány

megállapodott a Szentszékkal az egyházfinanszírozás kérdéseiről. Ezzel párhuzamosan az 1991-es törvény módosításával (1997. évi CXXV. tv. 3-4.§-ai) előírták, hogy az ingatlanrendezést 2011-ig be kell fejezni, és megadták a lehetőséget, hogy az egyházak az ingatlanok egy részét örökjárdéokra váltsák. Az új előterjesztést az egyeztető bizottságnak 1998. december 31-ig kellett benyújtani, amelyet a kormánynak 1999. december 31-ig kellett jóváhagyni. Az egyházak ingatlanigényeiket felülvizsgálták, ami után kiderült, hogy az összes egyház számára 65-70 milliárd Ft-ot kell előteremteni az ingatlanügyek lezárásához. Az 1999-es árakat, amelyek szerint az ingatlanok értéke mintegy 61,5 milliárd Ft, folyamatosan aktualizálni kell.

3. sz. táblázat

A 2011-ig még rendezendő ingatlanok (1999-es árakon)

	Milliárd Ft	darab
Katolikus Egyház	45,19	808
Református Egyház	8,75	670
Evangélikus Egyház	5,06	209
MAZSIHISZ	1,85	16
Budai Szerb Ortodox Egyházmegye	0,5354	14
Magyarországi Baptista Egyház	0,1	1
Magyarországi Unitárius Egyház	0,006	1
Összesen	61,4914	1719

Forrás: Fedor Tibor: Tájékoztató az egyházi ingatlanok rendezésének helyzetéről.

In: Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek 1999-2000, 259.o.

A Szentszékkal kötött megállapodás szerint a Magyar Katolikus Egyház 42 milliárd Ft értékű ingatlanról mondott le, amelyért 1999-ben 2,3 milliárd Ft járadékot kapott, amelyet évente valorizálnak. A járadék mértéke az 1998-2001. évek között 4,5%, a 2001. évtől 5%.

Természetesen a katolikus egyház után a többiekkel is meg kellett állapodni, amire már az 1998-as választás után került sor. Annál is inkább, mert a protestáns egyházak aránylagosan kisebb visszaigényelhető ingatlanvagyonnal rendelkeztek, és az is egyházközségi tulajdonban volt. Ezért az ingatlanok után kapható járadékot a közhasznú feladatvállalásra tekintettel kiegészítették.

4. sz. táblázat

A vissza nem kért ingatlanok értékének átváltása járadékra

Egyház megnevezése	Ingatlanok száma	Járadékalap millió Ft	Járadék 1998-ban (4,5%) millió Ft	Járadék kiegészítéssel 1999-ben millió Ft
Katolikus Egyház	1.150	42.000,0	1.890,0	nincs kiegészítés
Református Egyház	392	6.656,0	299,52	1.216,52
Evangélikus Egyház	74	4.270,2	192,159	700,0
MAZSIHISZ	150	13.511	607,995	nincs kiegészítés
Budai Szerb Ortodox Egyházmegye	2	848	38,160	44,91
Magyarországi Baptista Egyház	2	121	5,445	20,0

Forrás: A kormány és az egyházak közötti megállapodások.

A Református Egyháznál a járadékkiegészítés 1998-ra vonatkozott, a másik három egyháznál már az 1999-es valorizált értékhez adódott hozzá.

A fentieket összegezve, eddig a kormány 34,75 milliárd Ft-ot fizetett ki az ingatlanokért, a járadékkal megváltott ingatlanok értéke 67,406 milliárd Ft, a 2011-ig rendezendő ingatlanok értéke 61,5 milliárd Ft, vagyis (az 1992 és 1999 közötti értékvál-

tozástól eltekintve) az ingatlanrendezés 163,7 milliárd Ft-os ingatlanvagyonot érintett.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az egyházi ingatlanok visszaadása az egyházak működésének helyreállításához nélkülözhetetlen volt. Azonban a transzformáció minden nehézségével küzdő ország költségvetésének nagy terhet is jelentett és jelent. Nagyrészt ennek tudható be, hogy elvileg az emberek túlnyomó többsége ugyan pártolta az egyházak nagyobb társadalmi szerepvállalását (oktatás, egészségügy, szociális problémák), de konkrét ingatlanok átadásakor nem egyszer konfliktusok robbantak ki. Az elkerülhetetlen érdekütközéseket (pl. egy működő iskola bezárása) esetenként az egyházak nem megfelelő kommunikációja és a sajtó szenzációkeresése kiélezte. A társadalomban a mai napig nem tudatosult, hogy az eddig lezárt ingatlanügyekben a kártérítés kétharmadát nem az egyházak, hanem az ingatlanukat átadó önkormányzatok és más intézmények kapják. Az átadott, többnyire elhanyagolt középületek nyilvánvalóan felújításra szorulnak, és ezek az igények is megjelennek az állami költségvetés egyházi támogatások rovataiban, amint ezt a következő részben látni is fogjuk.

3. Az egyházak állami támogatása

A múltbeli igazságtalanságok részleges kárpótlásán túl el kellett dönteni, hogy milyen forrásból finanszírozzák az egyházi intézmények fenntartását, az átvett ingatlanok felújítását, a későbbi fejlesztéseket. A szocializmus évtizedei után az fel sem merült, hogy az állam akár a német, akár az osztrák gyakorlat szerint bekapcsolódjon az egyházi adó vagy egyházi hozzájárulás beszédésébe. A mai kereső korosztály töredéke kapott vallási nevelést, ezért a történelmi egyházak vezetése nem akart az önkéntes adománygyűjtésre hagyatkozni. Ezért inkább egy negyedik lehetőséget választottak, a lehető legtöbb bevételt az állami költségvetésből igyekeztek megszerezni.

Az állami költségvetésből lényegében kétféle úton jut pénz az egyházakhoz. Az egyik lehetőség abból fakad, hogy az egyházak közfeladatokat látnak el. A rendszerváltozás után az oktatási, egészségügyi, szociális intézmények finanszírozását az állami intézményeknél is normatív alapra állították át. Logikus volt, hogy a nem állami intézmények ugyanazon feladat ellátásáért megkapják ugyanazt a normatívát. Ellenkező esetben a nem állami intézményeket igénybe vevők (pl. a katolikus iskolákban a szülők) egyfelől fizetnék az adót, másfelől a tandíjat, tehát hátrányos helyzetbe kerülnének.

A másik állami pénzforrás az egyházak működésének, beruházásainak közvetlen támogatása. Ennek az adja meg a létjogosultságát, hogy az egyházak azokat az ingatlanaikat, vagyontukát nem kapták vissza, amelyek saját gazdasági, vállalkozási tevékenység révén önálló anyagi alapot teremthettek volna az egyházak számára. Ugyanakkor épületeik nagy hányada egyben műemlék, része a legértékesebb nemzeti kincsünknek, az egyházi közgyűjtemények úgyszintén.

A volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló 1991. évi XXXII. törvény 23. §-a rendelkezett arról, hogy „Az egyházak működéséhez szükséges, e törvényben nem szabályozott anyagi feltételeiről az Országgyűlés külön törvényt alkot”.

A fenti két belátás ugyan általánosan elfogadottá vált a rendszerváltozás után, a központi költségvetésben megjelentek a megfelelő jogcímek, előirányzatok, azonban a törvényi szabályozás csak 1997-ben született meg. Addig többféle konstrukció is működött.

Összességében nehéz nyomon követni a támogatásokat, mert részben változott, hogy melyik évben melyik költségvetési

fejezetben szerepeltek, részben a közfeladat finanszírozásánál a nem állami normatívák között nincsenek elkülönítve az egyházi és a többi szervezetek támogatása.

3.1. Az egyházak közvetlen támogatása

Az egyházak közvetlen támogatásának felekezetek közötti megosztásról 1992 és 1997 között országgyűlési határozat rendelkezett. Az 1997-es törvényi szabályozás után a költségvetési törvényben találjuk meg ugyanezeket az adatokat, azt követően kormányhatározatban.

Az egyházak közvetlen támogatása alá 1991 óta elég stabil jogcímek tartoznak. Ide tartozik az egyházi alapintézmények működésének, a közgyűjteményeknek, műemlékek felújításának, a hitoktatásnak a támogatása. Az oktatási és szociális intézmények kapnak ugyan normatív támogatást, de ez csak a működést szolgálja, a felújítást, beruházást nem. Ezért az egyházi intézmények ilyen típusú költségei a közvetlen támogatások között jelennek meg. Az állandó jogcímeket rendkívüli előirányzatok egészítik ki, amelyek részben kiemelt beruházásokkal, részben az egyházi közintézmények alkalmazottainak bérezésével kapcsolatosak (pl. pedagógusok állami közalkalmazotti béremelésének követése).

1998-tól a törvényi szabályozás következtében állt be egyszerűsödés, a sok kiemelt beruházás nem jelenik meg az előirányzatokban. Viszont bekerül a vissza nem kért ingatlanokért fizetett járadék, illetve a hitéleti támogatás alapja a személyi jövedelemadó felajánlott 1%-ának jogszabály szerint kiegészített összege. Utóbbiról a későbbiekben részletesen lesz szó.

A támogatások egyházak közötti megosztása a 90-es évek közepétől stabilan követi a hívek megosztása közötti arányokat. Egy-egy nagyobb egyedi beruházási támogatás átmenetileg módosíthat egy-egy évet, de ez a trendet nem befolyásolja.

Az inflációs hatásokat kiszűrve azt mondhatjuk, hogy a rendszerváltozás óta egyszer, 1999-ben ugrott meg reálértékben az egyházak támogatása. (A 90-es évek elején az infláció 30 % felett volt, jelenleg 10 % alatt van.)

5. sz. táblázat

A központi költségvetésben megjelenő közvetlen egyházi támogatások folyó áron

Év	Előirányzat (millió Ft)	Teljesítés (millió Ft)
1991*	500,0	491,5
1991	1.529,1	nincs adat
1992	3.628,5	3.809,9
1993	7.242,4	7.670,4
1994	9.178,4	10.087,5
1995	11.614,7	11.917,7
1996	11.874,1	13.136,4
1997	12.234,7	12.244,2
1998	12.685,1	12.853,4
1999**	20.197,6	
2000	23.477,6	

Forrás: a költségvetési törvények

*Az 1991-es adatok egy részénél csak az előirányzatok vannak meg, ezért szerepelnek két sorban.

**Minisztériumi előrejelzések szerint az 1999-ben nincs lényeges eltérés az előirányzat és a teljesítés között.

3.2. Közfeladatok vállalásának finanszírozása

Az állami oktatási és szociális intézmények finanszírozását a központi költségvetési intézményektől eltekintve részben a központi költségvetés, részben a helyi önkormányzatok adják. A

kiindulópont az volt, hogy az egyházi intézmények ugyanazt az állami normatívát kapják meg, mint az önkormányzati intézmények és a működéshez még szükséges támogatást az önkormányzatok adják. A feladatokkal túlterhelt és forráshiányos önkormányzatok vonakodtak megállapodást kötni. A helyi konfliktusok elkerülése érdekében először a Művelődési és Köznevelési Minisztérium kötött közoktatási megállapodást egyházi iskolákkal, illetve azok fenntartóival. 1998-tól kezdve mind az oktatási, mind a szociális intézmények kiegészítő normatívát kapnak. Ennek mértékét utólag annak függvényében állapítják meg véglegesen, hogy az önkormányzatok mennyi támogatást tesznek hozzá a központi normatívához.

Ebben az alfejezetben az adatok kezelése sajnos rendkívüli nehézségekbe ütközik. A költségvetési törvényben sem az előirányzatok, sem a teljesítés nem tesz különbséget a nem állami szervezetek között, azaz nem derül ki, hogy a nem állami szervezetek közül mennyi támogatás jut egyházi és más típusú szervezeteknek.

A költségvetés végrehajtásáról szóló törvény minisztériumi előkészítő anyagaiban már van egyházi és egyéb intézmények közötti bontás, de megbízható adatokat csak az utóbbi két évre tudtam találni.

Általában azt mondhatjuk, hogy a nem állami humánszolgáltatások - az inflációt is figyelembe véve - dinamikusabban nőttek. Ha feltételezzük, hogy az egyházi és nem egyházi intézmények egyenletes ütemben fejlődtek, az utóbbi két év adataiból kiindulva azt mondhatjuk, hogy az egyházi intézmények részesedése mind az oktatási, mind a szociális normatívából 50 és 60 % között van (ld. 6. sz. táblázat).

3.3. Az 1997-es törvényi szabályozás

A Vatikánnal 1997. június 20-án megkötött megállapodás után, az év decemberében teljesítette az Országgyűlés az 1991-es ingatlanrendezésről szóló törvényben vállalt kötelezettségét, törvényben szabályozta az egyházak hitéleti és közcélú tevékenységének anyagi feltételeit. A törvény hatálya kiterjed minden bíróság által nyilvántartásba vett egyházra, felekezetre, vallási közösségre, amelyeket összefoglalóan egyházak néven jelöl. Az egyházak saját bevételre tehetnek szert. Az egyházfenntartói járulékról, adományokról az állami, önkormányzati, közigazgatási szervek adatokat nem kérhetnek.

A törvény rendelkezett a vissza nem kért ingatlanokért fizetett járadékokról, ami az illető egyház jogutód nélküli megszűnéséig tart.

A SZJA 1%-ának átutalása eben a törvényben is megjelent a finanszírozás forrásai között. Amennyiben az adófizetők rendelkezési alapján az átutalható adó 0,5 %-a nem kerül el az egyházakhoz, a 0,5 % erejéig az állam kiegészíti a támogatást a rendelkezések arányában, de legalább az 1998-as támogatás erejéig. Ez a biztosíték 1999-től számítva négy évig áll fenn.

A törvény deklarálja, hogy az egyházak a közfeladatok ellátásáért ugyanakkora normatívára jogosultak, mint az állami és önkormányzati intézmények. Utóbbiaknál a központi költségvetés normatívájához hozzáadódnak a helyi önkormányzatok támogatásai. Az egyházak ezt kiegészítő normatíva formájában szintén a központi költségvetésből kapják meg, amelynek a törvény a kiszámítási módját is részletezi.

Az egyházak a kulturális örökségük, műemlékeik, múzeumaik, könyvtáraik, levéltáraik fenntartásához támogatásban részesülnek.

Ezzel a jogszabállyal a régóta esedékes és a Vatikánnal kötött megállapodásban is lefektetett szabályozás minden egyházra vonatkozó törvény keretei közé került. A Vatikánnal kötött

szerződés kihirdetése az 1999. évi LXX. törvényben történt meg. Az 1056/1999. (V.26.) Korm. határozat a Magyarországi Evangélikus Egyházzal, az 1057/1999. (V.26.) Korm. határozat a Magyarországi Református Egyházzal, az 1058/1999. (V.26.) Korm. határozat a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségével kötött megállapodást hozta nyilvánosságra. Megállapodás született még a Budai Szerb Ortodox Egyházmegyével és a Magyarországi Baptista Egyházzal.

3.4. Az állami támogatások nagyságrendje

A jogi szabályozás és a költségvetési adatok megismerése után felmerül a kérdés, hogy milyen nagyságrendet képvisel az állami támogatás, milyen a súlya a költségvetésben.

Amint már láttuk, a rendszerváltozás előtt a négy történelmi felekezet (katolikus, református, evangélikus, izraelita) államsegélyt kapott. Államsegély helyett hitéleti és felújítási, valamint hitoktatási támogatást 1991 óta kapnak az egyházak, immár nemcsak a történelmieket. Mind a közvetlen egyházi támogatásokra, mind a közfeladatokért kapott normatív támogatásokra igaz, hogy az adatokat rendkívül nehéz összehasonlítani, és lehetetlen egy időszorként értelmezni.

a) A kifejezetten egyházi támogatások mellett, amelyeket országgyűlési határozattal, majd a költségvetési törvényben, illetve kormányhatározattal elosztottak az egyházak között, kisebb-nagyobb összegeket találunk főleg kiemelt beruházásokra és egyéb rendkívüli előirányzatokra. A kétféle adat között lényeges eltérést okoz az ingatlanrendezésre szánt évi 4-5 milliárd forint is.

b) Az egyházi támogatás és a normatív támogatások elválasztása tulajdonképpen mesterkélt és kissé félrevezető, hiszen a közvetlen egyházi támogatások körébe egy sor oktatási és szociális intézményt szolgáló előirányzat is bekerül. Ennek ellenére adottnak vettük a költségvetés törvény rovatrendjét.

c) A központi költségvetésben nyomon kísérhető támogatásnövekedés nem jelent nettó támogatásnövekedést, mert 1998-tól korábbi oktatási és szociális önkormányzati támogatások kerültek be a központi költségvetésbe. Az egyházi kiegészítő normatívák beépítésével párhuzamosan az önkormányzatok általában megszüntették az egyházi intézmények támogatását.

Mindezek mellett a korlátok mellett, illetve a korábban tárgyalt adatszolgáltatási bizonytalanságokra tekintettel az utóbbi két évről tudunk megalapozott értékelést adni. Miután hozzávetőleg mostanra állt be az egyházak által átvett, illetve újonnan alapított intézményi kör, a jövőre nézve éppen ezek az évek a legfontosabbak.

Wildmann János

Aki fizet – újabban beleszól...

(Beszélgetések az egyház gazdálkodásáról Kelet-Európában)

Ukrajna

(Taras Chagala, görög katolikus lelkész)

– Ki finanszírozza az egyházat Ukrajnában?
– Mindenekelőtt nem az állam. Az utóbbi hat évben az állami segítséggel egyetlen egyházi épületet sem renováltak, mert az államnak nem volt rá pénze. Sok templom épül ugyan, de mind a

6. sz. táblázat

Az összes egyházi támogatás

millió Ft						
Jegycím	1998 előirányzat	1998 teljesítés	1999 előirányzat	1999 teljesítés	2000 előirányzat	2000 teljesítés
Közvetlen támogatás	12.685,1	12.853,4	20.197,6	Várhatóan az előirányzattal meg-egyezik	23.477,6	
Oktatási normatíva	Nem értelmez-hető	7.379,8	Nem értelmez-hető	9.939,0 + kötött normatíva*	Nem értelmez-hető	
Egyházi kiegészítő normatíva	3.746,2	3.703,9	3.910,0	5.306,8	3.910,0	
Felsőokt. világi képzés	1.740,0	1.318,4	2.000	1.757,6	1.861,9	
Felsőokt. létszám-többlet	--	652,2	--	--	--	
Egyházi felsőokt. Kollégium	--	143,1	--	--	--	
Szociális normatíva	Nem értelmez-hető	2.182,3**	Nem értelmez-hető	2.048,1	Nem értelmez-hető	
Egyházi kiegészítő normatíva	374,0	512,0	374,0	596,0	374,0	
Összesen kb.		28.745		39.845 + kötött normatíva*		

* A kötött normatíva, azaz 1.317,9 millió Ft, egyházi részesedéséről nincs adat.

**Plusz 230,5 millió Ft normatíva egyházi részesedéséről nincs adat.

Minden költségvetési tételt beszámítva az egyházak állami támogatása 1998-ban tehát mintegy 28,7 milliárd Ft, 1999-ben 40 milliárd Ft körül volt. Az olvasónak a nagyságrendek érzékelését segítheti, ha tudjuk, hogy 2000-ben a Szegedi Tudományegyetem költségvetése 20 milliárd forint volt. Igaz, hogy ez az országban az egyik legnagyobb egyetemi költségvetés, amelynek egyharmadát a orvostudományi kar klinikáinak költségvetése teszi ki. Mindenesetre nehéz lenne állítani, hogy Magyarországon túlzott mértékű az egyházak állami finanszírozása, hiszen az összes egyház összes intézménye minden jogcímet egybevetve az állami költségvetésben „két nagy egyetemnyibe kerül”. Az igazi problémához az egyik finanszírozási forrás, a személyi jövedelemadó 1%-a vezet el bennünket.

/Folytatjuk/

másokhoz. A lelkészek a munkájukért a hívektől fizetést kapnak, ezenfelül megkapják a stólapénzeket pl.: misékért, temetésekért, esküvőkért, keresztlőkért stb. és a miséken mondott imákért. A teljes bevétel kétharmad része áll a pap rendelkezésére, egyharmada pedig a ministránsokat illeti meg.

– *Mit jelent az, hogy a misén elmondott imákért a pap pénzt kap?*

– Ez az úgynevezett „trébe”. A misét ugyan csak valamilyen konkrét szándékra lehet megrendelni, de a pap imádkozhat akár tíz, húsz, harminc emberért is, ahogy a hívek kívánják. Történhet ez egy megholtért vagy éppen egy betegért. A hívek egy papírra ráírják az illető nevét, akiért kéri az imát és odaadják a papnak. A papíron akár ötven név is szerepelhet. Ezeket a pap a misén mind fölolvassa, és a hívek ezért kisebb összegeket fizetnek.

Nagyon fontos bevételi forrása az egyháznak a külföldről érkező segélyek. Kétféle hívó támogat minket Amerikából, Latin-Amerikából és Ausztráliából. Alapvetően az innen származó pénzből finanszírozzuk a templomok építéseit, felújításait.

– *Létezik-e valamifajta egyházi adó?*

– Néhány egyházmegyében bevezették két, három éve, hogy a hívek évente adóznak egy-egy márknak megfelelő összeget. Ez a pénz nem a pap részére megy, hanem az egyházmegyéhez.

– *Mi történik a misén gyűjtött perselypénzzel?*

– A perselypénz teljes egészében a plébánia rendelkezésére áll. Nálunk minden templomhoz tartozik egy 12 főből álló egyházközségi képviselőtestület. Ők rendelkeznek erről a pénzről, melynek nagy része templomok felújítására megy, de ebből vásárolják a gyertyákat is. Ha szükséges, egy kisebb részét odaadják a papnak. Valójában ez a testület határozza meg, hogy a stólapénzek mellett mennyi lesz a lelkész fizetése. Ez azt jelenti, hogy minden egyes plébánia saját eszközökkel rendelkezik, és hogy a papok fizetése az adott plébánia anyagi helyzetétől függ.

– *Hol laknak a lelkészek és családjaik?*

– Normális esetben saját házukban. Plébániák, olyanok, mint Nyugaton, csak elvétve léteznek. A papok saját maguk gondoskodnak családjukról és építik fel házukat.

– *Adóznak-e a papok a jövedelmükből?*

– A fizetésük a hívek önkéntes adományaiból jön össze, ezt nem lehet megadóztatni. Még a kommunista időkben sem létezett ilyesmi. A templomokat szigorúan ellenőrizték, de az adományok után akkor sem kellett adózni. Két éve történtek próbálkozások a papok fizetésének megadóztatására, de ezek kudarcba fulladtak.

Fordította: Almási Ildikó

Lengyelország

**(Wojciech Kalinowski, az egyházi iskolai ügyek vezetője
Elkben)**

– *Hogyan történik Lengyelországban az egyház és papok finanszírozása?*

– Lengyelországban az egyház teljes mértékben a hívek adományaira szorul. A papok sem az államtól, sem a püspökeiktől nem kapnak fizetést, és semmiféle anyagi támogatást. Ez már a második világháború óta így van, ebben még az 1989-es rendszerváltás sem hozott újat. Egyedül azok a papok kapnak az államtól 1997 óta tanári fizetést, akik iskolákban hittant oktatnak. Pasztorális munkát végző papok miseadományokból, stólapénzekből élnek, melyeket temetésekért, esküvőkért, más szentségek kiszolgáltatásáért, ill. egyéb, nem szentségi szolgáltatásokért kapnak az önként adakozó hívektől. Ezért egy pap élet-

színvonala nagymértékben függ a környezetétől, a plébániai közösség létszámától, anyagi helyzetétől és attól, mennyire közkedvelt hívei körében. De természetesen hiába kedves egy pap a hívei számára, ha azok kevesen vannak és szerény körülmények között élnek, nem tudják támogatni papjukat. Általában azonban elmondható, hogy a hívek nagylelkűen gondoskodnak papjaikról. Egy pap pályája anyagilag attól függ, milyen plébániára kerül. Ha káplánként egy kis plébánia után egy nagyobb közösségbe, vagy mint plébános egy kis vidéki plébániáról egy nagyobbba helyezik, felfelé ível ez a pálya.

– *Adóznak-e a papok a jövedelmükből?*

– Igen. Azonban senki sem tudja, hogy a papok mennyi pénzt keresnek, a fizetésüket az állam az adott plébánia nagysága alapján állapítja meg, és ezután kell belőle adózniuk. Tény, hogy ezek az adók nem magasak. Viszont a papok az egészségügyi és nyugdíj járulékot maguk fizetik mint szabadfoglalkozásúak. 1990-ig ők voltak az egyedüliek, akiket ebben az állam nem támogatott. Nem voltak jogaik, teljesen magukra voltak utalva, saját maguk szervezték az életüket. Ez mostanra már nem ilyen tragikus, de sok pap még ma sem tudja, hogy holnap miből fog élni. A Mindenhatóban bíznak.

– *Létezik-e anyagi téren különbség-kiegyenlítés, azaz szolidaritásvállalás a plébániák között? Segítik-e a nagyobb plébániák a szegényebbeket?*

– Természetesen. Számos nagyobb plébánia, amely bőségben él szolidáris a kisebbekkel, odaadja a fölösleges szentmiséket és az ezekre vonatkozó befizetéseket a szegényebb paptestvéreinek, hogy ők is meg tudjanak élni. Évente egyszer gyűjtést rendeznek számukra, amiből jut templomépítésre, természeti katasztrófák, tűzkárok okozta kiadások fedezésére. Sok tehetősebb plébánia miseintenciók révén támogat külföldön szolgáló lengyel misszionáriusokat Afrikában, Latin-Amerikában. Ez nagy segítség a misszionáriusok számára.

– *Fizetnek-e a papok a plébániáért, ill. a lakásért, vagy ezt ingyen kapják?*

– A plébániaépületek, ill. lakások általában szabadon a plébánosok rendelkezésére állnak. A plébániaközösségek gyakorlatilag a papjuk megélhetését biztosítják. Amit a papok maguk fizetnek, az a rezsijük, azaz a villany, víz, és telefonszámlák.

Wojciech Kalinowski – *Ki lát bele a könyvekbe*

Autójukat természetesen maguk vásárolják, és szolgálati autóként használják.

– *Mire költik a perselypénzeket?*

– A vásár- és ünnepnapokon gyűjtött perselypénzeket a templomok fenntartására fordítják, felújítási munkákat és más egyéb templomi kiadásokat fedeznek belőlük. Ezen felül köteles minden pap anyagilag támogatni az egyházmegyét, a papi szemináriumokat és teológiai tanszékeket. Ez a támogatás is adományokból és perselypénzekből jön össze.

– *Ki végzi a végső elszámolásokat? Ki ellenőrzi a könyveléseket?*

– Alapvetően ezt a pap maga végzi vagy az egyházközség pénzügyi felelősei. Sok pap megpróbálja az anyagi dolgokat a laikusok elől elrejtteni és a pénzügyeket saját kezben tartani. Ez a szokás még a kommunista időkre vezethető vissza, amikor a papok megpróbálták a kommunisták elől eltitkolni bevételeiket és az egyházi pénzeket. Csökken azoknak a papoknak a száma, akik a híveket besúgóknak és idegennek tekintik, akik elől el kell rejtteni az egyház kincseit. Egyre több pap hoz létre bizottságokat, akik az egyházközség pénzügyeit intézik, irányítják. Így a papok felszabadulnak ezen terhek alól.

A kerületi esperesnek kötelező évente a saját területén ellenőrizni a pénzügyi könyveléseket, és azokat aláírásával ellátni. A püspökök ötévenként ellátogatnak az egyházközségeikbe, ekkorra ott elkészítik a finanszírozási dokumentumokat, számokat, melyeket a püspöki ellenőrök felülvizsgálhatnak.

Fordította: Almási Ildikó

Szlovákia

(Anna Kolkova, egy katolikus könyvkiadó vezetője Pozsonyban)

– *Hogy néz ki Szlovákiában az egyház finanszírozása?*

– Szlovákiában az egyházat az állam finanszírozza, és az összes papunk és püspökünk állami alkalmazott. Pár évvel ezelőtt még a bérük nagyon alacsony volt, legfeljebb 4-5000 korona. A Meciar-kormány azonban megduplázta a bérüket. Most a lelkészek átlagosan 8.000 koronát kapnak. A világi alkalmazottakat is, mint például a hittantanárok, az egyházi iskolák tanárai, az állam fizeti. Ezen kívül a papok még kapnak pénzt a keresztelekért, esküvőkért, temetésekért, szentmisékért adott díjakból is. Bár ebből valamennyit a ministránsoknak és az orgonistának át kell adniuk, de a nagyobb része náluk marad.

– *Kell adót fizetniük a papoknak és a világi alkalmazottaknak a bérük után?*

– Az állami fizetésből az adót automatikusan levonják. Ugyanígy levonják a nyugdíj- és a betegbiztosítási alapot is. Tehát csak a nettó bért kapják kézhez. De az egyéb bevételeiket nem adóztatják meg.

– *Szed az állam valamilyen egyházi adót?*

– Nem, egyáltalán nem. Hála Istennek! Ha Németországra vagy Ausztriára gondolok, ahol sok ember nem akar egyházi adót fizetni, és ezért kilépnek az egyházból, akkor boldog vagyok, hogy ilyen nálunk nincsen. Mindent állami költségvetésből finanszíroznak, az egyházi iskolákat éppúgy, mint a templomok renoválását, ha az adott templom műemlékvédelem alatt áll, különben a híveknek maguknak kell finanszírozniuk a renoválást. Ilyenkor gyűjtéseket szerveznek, vagy szponzorokat keresnek. A szponzorok gyűjtése az utóbbi időben nagy divat lett.

– *Ki kezeli a plébánia pénzeit?*

– Az állami pénzek meghatározott célokra költethetők, ezekről az állam felé el kell számolni. Az egyházi gyűjtésekből származó pénzeket kell kezelni, mert azok a plébánia tulajdonát képezik, nem pedig a papét. Ezért minden plébániának van egy tanácsa, amelyik a pénzügyekben illetékes. Ez a tanács kontrollálja a bevételeket és a kiadásokat, a pappal együtt meghatározza, hogy mire használják fel az összegyűjtött pénzeket. Az utóbbi időben a pap már nem engedheti meg magának, hogy egyedül döntsön ezekről a pénzekről. Ha az összegyűjtött pénzből valamennyit ki akar adni, azt meg kell indokolnia, és a tanácsnak a hozzájárulását kell adnia. Ez Szlovákiában viszonylag jól működik. A begyűjtött pénzek fele a plébánián marad, a másik felét le kell adni a püspökségnek. Mivel tehát a püspökök is részesülnek a begyűjtött pénzekből, érdekelték a plébániák rendezett könyvvitelében. Időről időre minden plébánián viziteket tartanak, ilyenkor kontrollálják a pénzügyeket is.

– *Az illetékes püspök akkor is megkapja az összegyűjtött pénz felét, ha azt konkrét célokra gyűjtötték, mint pl. egyházi iskolára vagy a plébánia konkrét projektjeire?*

– Ilyen egyáltalán nincs. A mi egyházmegyénkben csak rendi iskolák vannak, egyházmegyei iskolák nincsenek. A rendi iskolákat 100%-ban az állam finanszírozza. Nemrég döntöttek erről, az állam ugyanis nem akarta őket finanszírozni. Azt akarta, hogy az egyház és a rendek fedezzék ennek a költségeit. Mi azonban küzdöttünk ez ellen az állami elképzelés ellen. Hiszen mi is adófizetők vagyunk, és ha a mi gyerekeink egyházi iskolába járnak, bennünket is ugyanazok a jogok illetnek meg, mint másokat. Sikerült elérni, amit akartunk, és most az egyházi iskolákat is az állam finanszírozza. Ezért nem szervezünk gyűjtéseket ezeknek az iskoláknak. A plébánia projektjeire sem gyűjtünk, mivel hogy ilyen projektek egyáltalán nincsenek. Legalább is én még soha nem hallottam ilyenről. Az egyházközségekben minden „pap-centrikus”, minden attól függ, mennyire aktív a pap. Azt gondolom, hogy ezek az ún. projektek a modern kor eredményei, ami ma még Szlovákiában nem jellemző. Pl. nekünk nincs szükségünk a hittantanításhoz külön helyiségekre, mert hittant csak iskolaépületekben tanítunk. És ha a plébánia egy kicsit nagyobb, akkor ott van egy nagyobb terem, ahol például az elsőáldozók szülei összejöhetnek. Csak ritkán, ha egy régi templomépületet vagy plébániát átépítenek pl. egy katolikus központtá, mint itt nem messze tőlünk, talán ilyenkor rendeznek gyűjtést. Egy ilyen központot különböző aktuális rendezvényekre használnak, pl. advent vásárnapjain könyvvásárok, művészeti kiállítások vagy csak egyszerűen szórakoztató programok rendezésére.

– *A paplakot ingyenesen bocsátják a pap rendelkezésére?*

– Igen. A plébánia a közösségé, és a lakrészt ingyenesen bocsátják a pap rendelkezésére.

– *Milyen pénzből tud magának autót venni egy pap?*

– Az újonnan szenteltek nálunk olyan sok pénzt kapnak ajándékba, hogy szinte mindegyik újmisének már az első mise után van saját autója. Ritka esetben, ha valamelyikük nagyon szegény és több község is tartozik hozzá, akkor kap a püspöktől egy autót használatra. De ez akkor nem személyesen az övé, hanem az egyházé. Ez azonban nagyon ritka eset. A papoknak nálunk nem akármilyen, hanem nagyon jó és drága autójuk van. Igen, az van nekik. És én ezt nem tartom helyesnek. De a hívek a hibásak ebben, mert az első miséjük alkalmával olyan sok pénzt adnak nekik.

Fordította: Ulbert Erzsébet

Horvátország

(Vlado Koscic, zágrábi segédpüspök)

Vlado Koscic – A világiak döntsének

– *Hogyan történik az egyház finanszírozása Horvátországban?*

– Horvátországban az utóbbi években egy új modellt dolgoztak ki, ami ez év elejétől (2001) van érvényben. Azt irányozza elő, hogy az egyháznak önszerveződőnek és önfenntartónak kell lennie. Tehát már nem a javadalmi jog az, amiből a jövedelem származik, hanem sokkal inkább az egyházközösség az, ami az egyház fenntartásáról gondoskodik. A II. Vatikáni Zsinat ugyanis meghatározta, hogy a javadalmi jogrendszert meg kell szüntetni, vagy legalábbis vissza kell szorítani (Presbyterorum ordinis 20). A híveknek maguknak kell fedezniük az egyház és a papság költségeit. Ez így van nálunk is. A katolikusok egyrészt meghatározott éves egyházi hozzájárulást (az egyházadó egyik formája) fizetnek, ami azonban nem az államhoz, hanem az egyházhoz folyik be. Mi ugyanis az államtól függetlenek szeretnénk lenni. Másrészt a pap a szentségi cselekmények után stólapénzt kap, mint pl. a keresztelő, a temetés, a misék után stb., illetve bevételt jelent a szentmisék alatti gyűjtés is. Mindezek a bevételek a plébániához folynak be, függetlenül attól, hogy honnan származnak. A bevétel egy részét a plébániának az ott élő hívek száma alapján le kell adnia az egyházmegyének. A nagyobb rész azonban a plébánián marad. Ebből finanszírozzák a különböző projekteket, a templom renoválását, a plébánia papjainak létfenntartási költségét. A papnak történő kifizetés nem bérként történik, hanem ajándékozásként vagy támogatásként. Tényleges fizetést nem kap, hiszen az egyházközösség a parókia épületét általában ingyen a rendelkezésére bocsátja és a rezsiköltségeket is átvállalja. Egy tényleges bér a jövedelemről szóló törvény hatálya alá esne, és mint a bérek esetén mindig, adót kellene utána fizetni. A papnak nyújtott támogatás azonban adómentes. Ennek a nagyságrendjét a püspöki konferencia határozta meg. Minden pap ugyanannyi alaptámogatást kap, amit három kritérium alapján még kiegészítünk: az egyházközösség nagysága, a pap szolgálatban eltöltött évei és esetleg az iskolában tartott órák száma alapján. Minden pap, aki a plébánián belül tevékenykedik, ezen rendszer szerint van fizetve. A kiegészítésből kell a papoknak a fennmaradó költségeiket - mint az étkezés, esetleg szakácsnő, és más privát kiadások - fedezni.

– *Az államtól nem kap az egyház kiegészítést?*

– Igen, de nem az egyház belső életének finanszírozásához. Az állami segítség egyébként igen csekély, és csak meghatározott célra adják. Három területen használható fel. Először templomok építésre és renoválásra. Horvátországban az elmúlt háborúban sok templomot leromboltak, így most nagy az igény ezeknek a helyreállítására és renoválására. Ezt támogatja az állam. Másodszor az állami pénzeket karitatív tevékenységekre, harmadszor pedig kicsi, szegény közösségekben a pap létfenntartási költségeire lehet fordítani. Ezeket a pénzeket nem az egyházközösségek, hanem az egyházmegye kapja meg, ahonnan aztán az egyházmegyéik igényei szerint osztják tovább.

– *Ki ellenőrzi az elszámolásokat?*

– Ez is az új modell része. Minden egyházközösségnek fel kell állítania egy gazdasági tanácsot, ami független a plébániai tanácsától, és 3-6 világi személyből áll. Ezek az emberek kiismerik magukat a gazdasági ügyekben, kontrollálnak minden bevételt és elszámolást, meghatározzák, hogy mit vegyenek, mire adjanak ki pénzt. Minden beszerzéshez a gazdasági tanács hozzájárulása kell. A finanszírozás területén tehát többnyire a világi személyek az illetékesek. Ha ők fizetik az egyházat, akkor lehetőségük kell legyen arra, hogy meghatározzák és kontrollálják, mire adják ki

a pénzeket. Ez következik a zsinat tanításából is, amely fölértékelte a világiak szerepét az egyházban. Ők társadalmi munkában végzik tevékenységüket, ami azt jelenti, hogy nem kapnak érte pénzbeli juttatást. Az évvégén a gazdasági tanácsnak elszámolást kell készítenie, és azt az illetékes pappal együtt aláírva el kell küldeni a püspöknek. Ezt aztán az egyházmegye gazdasági tanácsa – ami szintén szakértő világi személyekből áll – kontrollálja. Rendszeres vizitációink alkalmával mi püspökök is ellenőrizzük a számlakönyveket, és megbeszéléseket folytatunk a tanácsokkal.

Az egyházközösség gazdasági tanácsának a következő évre is el kell készítenie egy költségvetést, amelyben kimutatják, hogy milyen kiadásokkal számolnak az egyházközösségben, a renoválásnál, beszerzéseknél és a különböző projekteknél. Ebben fel kell tüntetni, hogy az egyházközösség a szükséges összegből mit tud maga finanszírozni, és mire lenne szüksége az egyházmegyétől. Hogy ezt az összeget megkapják-e, az a dokumentáció meggyőző erejétől és természetesen az egyházmegye anyagi lehetőségeitől függ. Az igényelt támogatásról végül is az egyházmegye gazdasági tanácsa dönt. Szintén az ő feladata az állami pénzek elosztása az említett három területen.

– *Ha minden bevétel a közösség kasszájába folyik be, akkor hogyan tud magának egy pap autót vásárolni?*

– Hogyan vesznek maguknak más emberek autót? Csak abból, amit megspóroltak. Ezt a papoknak is így kell tenniük. Ha az egyházközösség megengedheti magának, akkor vehet a papnak, vagy káplánnak egy szolgálati autót, de az akkor a közösségé lesz. Ez azonban ritkán fordul elő. A papok saját autóikat többnyire privát vásárolják. Ha nem tudják kifizetni, akkor vehetnek fel hitelt a közösségtől vagy az egyházmegyétől, amit pár éven belül vissza kell fizetniük.

– *Nincsenek „fekete” kasszák, amikből a papok ki tudnak venni valamit?*

– Ez bizony lehetséges. Úgy gondolom, hogy minden egykori szocialista országban vannak még ilyen problémák. A papok sem tudják a kedvelt pénzt olyan egyszerűen otthagyni. Ha azonban az egyház a II. Vatikáni Zsinat értelmében meg szeretne újulni, akkor a finanszírozást a világiak kezébe kell adnia, és a papokat azon a területen kell „bevetni”, ahová hivatásuk szólítja őket vagyis a lelkipásztorkodás területén. Új idők - új esélyek! Mi Horvátországban azt reméljük, hogy az új modellel az egyházat szavahihetőbbé, a finanszírozást pedig áttekinthetőbbé tudjuk tenni.

Fordította: Ulbert Erzsébet

Eördögh István

A Vatikán keleti politikája. III. rész

4. A vatikáni keleti politika
VI. Pál (1963-1978) pápasága idején

A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának gyűléséről készült 1963. november 25-i belső dokumentum szerint a katolikus egyház figyelme az utóbbi időben kiterjedt a válás modern időkhoz való igazodására. A szovjet dokumentum ennek ellenére a tudományos szocializmus és a vallás radikális összeegyeztethetlenségéről beszél, vagyis a keresztények kommunizmus iránti magatartásának a megváltozása nem eredményezheti a vallásellenes harc megszüntetését.

Hruscsov halálával és Leonid Iljics Brezsnyev hatalomra kerülésével a vallásellenes hadjárat hevessége azonban mégis csökkent. Magyarozatát XXIII. János pápa magatartásában kereshetjük, pontosabban a *Pacem in terris* (1963) enciklika motatójában, mely szerint a „tévedés nem tévesztendő össze a tévedővel”.

VI. Pál pápa 1964-es *Ecclesiam suam* – első – enciklikájából sem hiányzik a kommunizmus témája. Tanulmányozásánál elődei vonalvezetését követi, hangsúlyozva, hogy az istentagadók és az egyház elnyomói között az ateista kommunizmusnak van vezető szerepe. VI. Pál pápa nyitott maradt azonban a találkozás és a tárgyalások lehetősége előtt. A Montini-féle új diplomáciai hangnemben az egyház már áldozatként és nem ítélőbíróként szerepelt, kifejezve, hogy az egyház „nem szűnik meg reménykedni az egy napon megvalósuló pozitív párbeszédben”.

a/ A II. Vatikáni Zsinat és a kommunista doktrína

A II. Vatikáni Zsinat második ülésének kezdetén, VI. Pál pápaságának elején Proença Sigaud és Castro Mayer püspök vetette fel a kommunizmus témáját. Ezt a napirendi pontot 218-an támogattak. Miután 1956-ban Fidel Castro megdöntötte Fulgencio Batistay Zaldivar 1933 óta tartó diktatúráját, és ezzel Kuba a szocializmus útjára lépett, a latin-amerikai katolikus körök aggódva tekintettek a marxizmusnak a katolikusokra és a kontinensre gyakorolt hatására. Így született meg a zsinati atyák kérése VI.

Casaroli bíboros-államtitkár és Prandtner miniszterelnök –
Aláírják az 1964-es megállapodást

Pálhoz, amelyben kifejezték, hogy „a marxizmus, a szocializmus és a kommunizmus filozófiai és gazdasági szempontok szerint tévesnek talált tételeinek elítélésében a zsinat, foglaljon állást nyilvánosan”.

A kommunista ideológiát zsinati témának kitűzni szorgalmazók listájáról természetesen hiányoztak a szocialista országok egyházainak képviselői. A téma tárgyalásának sorozatos halogatása odáig vezetett, hogy a kommunizmus mint vita tárgya az 1964-es és 1965-ös utolsó zsinati üléseken került sorra. Általános volt az egyetértés a kor ateizmusának analízisét illetően, amelyben érintett volt a marxizmus és a kommunizmus, a zsinati atyák megnyilvánulásaiban azonban egyre gyakoribbá vált a dialógus szorgalmazása, s nem az elítélése. A kérdésben különösen érintett közép-kelet-európai püspökök nehezményezték a nyugati kategóriák alkalmazását a más kulturális és geopolitikai térségekhez tartozó egyházak esetében.

A *Dignitatis humanae* zsinati dokumentum végül is az – a válás körébe tartozó – emberi jogok tiszteletben tartását kérő társadalmi petíció volt az egyház részéről, amelynek szellemiségét nem kis mértékben befolyásolta az akkori krakkói érsek, Karol Wojtyła két felszólalása.

b/ Vatikáni csend a kommunizmus témájában

Az egyház és a modern társadalmak viszonyát illetően új hangot jelentett a nemzetközi életben VI. Pál pápának az Egyesült Nemzetek Szervezete plenáris ülésén New York-ban elmondott beszéde a vallásszabadságról. Ezzel a pápai megnyilatkozással a Szentszék mint pártok feletti, objektív morális tekintély lépett nemzetközileg a színre. Gromiko elismerően nyilatkozva VI. Pál pápa felszólalásáról kijelentette: „Különböző vallású és ideológiájú emberek megegyezhetnek, sőt közös nevezőre kell jutniuk a békéért folytatott harcban”. VI. Pál késedelem nélkül válaszolt: „A Szentszék hasznosnak találja mindazon eszközök keresését, amelyek ebben a harcban hozzásegítenek az együttműködéshez”.

VI. Pál pápának az ENSZ-ben, a New York-i üvegpalotában 1965. október 4-én elmondott beszéde a zsinati atyák kérésére bekerült a hivatalos akták közé, és a későbbi *Gaudium et Spes*-ben kifejezett egyházpolitika körvonalait rajzolta meg. Ekkor azonban még számos probléma nyitott volt, köztük a béke, a háború és a kommunizmus elítéléséről szóló állásfoglalás.

17 püspök kérte speciális bizottság felállítását, hogy a kommunizmus veszélyét a keresztény társadalomra tanulmányozzák. Az időközben megszületett *Gaudium et Spes* azonban meg sem nevezte a marxizmust vagy a dialektikus materializmust.

A zsinati atyák között elterjedt az a hír, hogy a kommunizmus kérdésének a kerülése tendenciózus egyházpolitikai manőver a Kúria részéről. L. Carli prelátus 1965. november 15-én fellebbezést nyújtott be a *Gaudium et Spes* dokumentumát előkészítő bizottság elnökségéhez, kifogásolva a készülők dokumentum tematikája körül felmerült rendellenességeket. L. Carli kifogásainak lényegét az a feltételezés képezte, hogy egy felsőbb „akarat” ki akarja zárni a kommunizmus megbélyegzését a zsinati határozatokból. Végül is személyesen volt kénytelen foglalkozni a

kényessé vált kérdéssel VI. Pál, aki Carli prelátussal szemben ugyancsak hajlott a kommunizmus kérdésének tapintatos kezelésére, elzárkózva annak kifejezett elítélésétől a keleti blokk katolikusainak sorsa érdekében. 1965. november 22-én, VI. Pál jelenlétében tartott gyűlés alkalmával elismerték Carli prelátus fellebbezésének rendellenes kezelését, de ugyanakkor közös megegyezéssel elfogadták, hogy az adott helyzetben a kommunizmus kérdésének radikális elítélése helytelen lenne.

A zsinat utolsó napjaiban egyre inkább közszájon forgott egy Róma és Moszkva közti titkos megegyezés híre, amely magyarázatként szolgált volna a Carli-féle kezdeményezés tudatos mellőzésére. Való igaz, hogy a II. Vatikáni Zsinat befejezte üléseit a kommunizmus kifejezett megbélyegzése nélkül, és a *Gaudium et Spes* nem tett mást, mint hivatkozott XI. Piusz, XII. Piusz, XXIII. János és VI. Pál előző enciklikáira, amelyekben már megtörtént az ateista kommunizmus elítélése. Az sem felejtendő el, hogy Nikodim metropolita személyesen vett részt Rómában a II. Vatikáni Zsinat záróülésein.

A kommunizmus ismételt és látványos elítélésétől való vatikáni elzárkózás a II. Vatikáni Zsinat befejeztével a katolikus egyház központi egyházpolitikája új korszakának megnyitását jelentette, amely minden kétséget kizáróan semmit sem változott – ítéletét illetően – a marxizmus és a kommunizmus témájában, de igenis változott magatartását tekintve. A Montini-féle magatartásra pedig nem kis mértékben hatottak az itáliai belpolitikai változások, azaz hogy Olaszországban már 1964. december 4-től megalakult az első balközép kormány Aldo Moro elnökletével és a szocialista párt koalíciójával.

c/ A Montini-féle politika és Kelet-Európa

VI. Pál és Gromiko ENSZ-ben történt találkozása óta közvetlen kapcsolat alakult ki a vatikáni és a szovjet diplomáciai vezetés között. Gromiko emlékirataiban a VI. Pállal történő találkozásra utalva megjegyezte, hogy „A nagyhatalmak közti fegyveres konfliktus kirobbanásának elkerüléséhez járul hozzá, ha különböző ideológiájú és hitvallású emberek egymás mellé állnak e cél érdekében”. A szovjet külügyminiszter és a pápa közötti találkozások és tárgyalások sorozata következett: 1966. április 27-én a Vatikánban, majd 1970-ben, 1974-75-ben. Gromiko első vatikáni látogatását Nikoláj Viktorovics Podgorijnak – 1965-től a Szovjetunió Legfelső Tanácsa Elnöksége elnökének – a megjelenése követte Rómában 1967. január 30-án, amelynek eredményeként rendszeres kapcsolat létesült a szentszéki államtitkárság és a római szovjet nagykövetség között a világbéke és a biztonság politikai kérdéseinek megtárgyalására. A feszült nemzetközi helyzet középpontjában ekkor a vietnami válság állt, és VI. Pál pápa ambiciózus terveiben elsőrangú feladattá vált az egyház békét közvetítő szerepe az egymással szemben álló hidegháborús pólusok között. 1967. január 30-án a pápa és a szovjet államfő megbeszélésének a tárgya volt a katolikus egyház és a vallásszabadság kérdése a keleti blokkban. A szovjet állásfoglalás ebben a kérdésben kategorikus volt. Podgorij felhívta a vatikáni diplomácia figyelmét a keleti blokk tagállamainak szuverenitására, és egyidejűleg utalt arra is, hogy a Szovjetunióban az egyházpolitikai kérdések az ország belügyéhez tartoznak.

A Kreml tehát nem volt hajlandó kétoldalú tárgyalásokat folytatni sem a Szovjetunió, sem a tagállamok katolikusainak kérdésében. Ugyanakkor ragaszkodott az anomális diplomáciai kapcsolathoz a Vatikánnal, amely ugyanolyan diszkrét és titkos megegyezés alapján állt fenn, mint Izraelnek a Szentszékkal való kapcsolata ugyanebben az időben. Összegzésként tehát elmond-

ható, hogy a 70-es évek kezdetén a vatikáni diplomácia számára nem volt lehetőség a Szovjetunióban a katolikus egyház számára kialakítani a *modus vivendi*.

1972-ben a szociáldemokrata Willy Brandt (1913) képviselte *Ostpolitik* teljes támogatására talál a Vatikánban. Mielőtt 1972 közepén az NSZK és az NDK között létrejött volna a kereskedelmi és a közlekedési szerződés, a kancellár Rómában látogatást tett VI. Pál pápánál, ami nyilvános politikai sikerrel végződött. Ugyanakkor intenzívvé vált a Vatikán és az USA közti hagyományos diplomáciai kapcsolat is, amit Richard Milhous Nixon (1913) amerikai elnöknek VI. Pál pápánál tett látogatása fémjelzett. A Brandt képviselte és csupán 1969-től kirajzolódott *Ostpolitik* összefüggésben volt ugyan a Vatikánban fokozatosan kialakuló keleti politikával, mégsem tévesztendő azonban azzal össze. Diplomáciai értelemben ugyanis a vatikáni *keleti politikáról* már 1963 májusától beszélhetünk, amikor Agostino Casaroli vatikáni államtitkár – még XXIII. János pápasága alatt – hivatalos látogatásokat tett Magyarországon és Csehszlovákiában.

Az öt követő VI. Pál *Ecclesiam Suam* enciklikájában meghirdette a „dialógus” szükségét, mint a Vatikán diplomáciájában a hidegháború korában alkalmazandó politikai, etikai alapelvet.

A vatikáni keleti politika elsődleges célkitűzései a következők voltak:

- hogy biztosítsa a totalitarista kormányzású kommunista államokban a katolikus egyház továbbélését;
- hogy elismertesse a szocialista rezsimekkel a Szentszék spirituális joghatóságát a kormányzásuk alatt tevékenykedő katolikus egyházak felett, valamint azok egyházi koordinálását dogmatikai, fegyelmi, adminisztrációs kérdésekben;
- hogy elérje a helyi, nemzeti egyházak és Róma közti szabad kapcsolatfelvételt.

Ennek a politikának szolgált melegágyul az Itáliában történeti jelentőségűvé értékelődött politikai együttműködés a kereszténydemokraták és kommunisták között. Katolikus körökben a dialógus szükségességének hangoztatásán túl formát öltött a „politikai teológia: a felszabadulás teológiája” is mint a század rendkívüli jelentőségű ideológiai megnyilvánulása. VI. Pál pápa pedig kétséget kizáróan megváltoztatta a tónust és a módot a kommunista rezsimek iránti magatartásában, olyannyira, hogy a Szentszék külön hivatalt állított fel a hitetlenekkel folytatott dialógus koordinálására. A korábbi, a XII. Piusz-féle vatikáni politikát, a keleti országokkal szemben tanúsított negatív magatartást a Vatikán diplomatikus, békéért való együttműködése váltotta fel.

A Vatikán új keleti politikája nem kevés kritikát váltott ki, különösen Németország katolikusainak körében. A történész Hubert Jedin szerint a Vatikán politikáját az a meglátás ösztönözte, hogy a világ 2000-re kommunistává válik. A keleti országok egyházai részéről hasonló vádak hangoztak el. A Szentszék *Ostpolitik*áját úgy értelmezték, mint Róma kapitulálását a kommunista kormányok előtt. A nyugati közvélemény A. Szolzenyicin szocializmus- és szovjetellenes magatartását értékelte.

Az egyházpolitikai változásokat illetően Magyarországon VI. Pál pápa kifejezett ráhatásának tulajdonítható, hogy Mindszenty bíboros 1971 szeptemberében elhagyni kényszerült az Egyesült Államok budapesti nagykövetségét, és kiutazhatott az országból. A hivataláról 1974. február 5-én lemondásra kényszerített magyar prímás későbbi Nyugaton tett megnyilvánulásaiban élesen kritizálta a Vatikán keleti politikájának célkitűzéseit. Szerinte a kompromisszumokban aránytalanul nagy árat fizetett a katolikus egyház. 1974-től a magyar egyház élére Lékai László bíboros

VI. Pál és lékai bíboros – Megegyeztek

primás került, aki vatikáni egyetértéssel a kormánnyal történő megegyezést kereste.

A marxista és ateista ideológiájú kormányok igényt támasztottak arra, hogy a római központi egyházkormányzat elismerje a szocialista politikai rendszer legalitását és stabilitását, ne akadályozza a nemzeti egyházak együttműködését a szocializmus építésében országuk rezsimeivel.

Villot bíboros, vatikáni államtitkár röviden így utalt Casaroli diplomáciai munkásságára: „Monsignore Casaroli egészen egyszerűen a keleti országok egyházainak megmentésére törekszik. Nem a *modus vivendi*-t keresi, hanem a *modus non moriendi*”, azaz a túlélést.

5. A vatikáni keleti politika következményei az egyes szocialista országokban

A 70-es években a szovjet diplomácia nem mellőzhette többé a Vatikán nemzetközi súlyát. 1969-ben Magyarország római nagykövete hivatalos dokumentumot nyújtott át a Szentszéknek: az 1955-ben megalakult Varsói Barátsági Együttműködési és Kölcsönös Segélynyújtási Szerződés tagállamainak a kiáltványát, amely egy páneurópai békekonferencia előmozdítását szorgalmazta a Szentszék diplomáciai támogatásával.

1963 és 1978 között a Szentszék addig 61 diplomáciai képviselőnek a száma 109-re emelkedett. VI. Pál pápa diplomatai aktív szerepet játszottak a közel-keleti kérdésben, a vietnami válság során és a keleti határok (német-lengyel, lengyel-orosz) véglegesítésében. Az ENSZ-ben a Vatikán mint megfigyelő szerepelt, de nem hiányoztak a nemzetközi kezdeményezések, hogy a Szentszék teljes jogú tagként vegyen részt a szervezetben. Az 1972. novemberi és az 1973. júniusi **helsinkai konferencia** alkalmával, ahova a varsói szerződés tagállamai a Vatikánt is meghívták, VI. Pál pápa ismételt tudomására hozta a nemzetközi közvéleménynek a vallásszabadság kérdésének jelentőségét, amely a legalapvetőbb emberi jogok része. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet záró ülésén 1975. augusztus 1-jén a Vatikán részéről Casaroli bíboros írta alá azt a záróokmányt, amit VI. Pál pápa Európa népei közös kincsének nevezett.

a/ Lengyelországban nemzetközi jelentőségű volt – mint már említettük –, hogy a lengyel püspökök 1969-ben kifejezett kérésére a Szentszék egyházmegyéket hozott létre *pleno iure* a Lengyelországhoz csatolt nyugati és északi, volt német terüle-

teken VI. Pál *Episcoporum Poloniae coetus* kezdetű 1972. június 28-án kelt bullájával. Ezt a fontos geopolitikai kérdést érintő szentszéki határozatot Wyszyński 1953 óta kérelmezte, az új határok nemzetközi elismerésének hiányában azonban a Szentszék vonakodott lépni mindaddig, amíg Willy Brandt *Ostpolitikájának* eredményeképpen egyidejűleg meg nem történtek az államközi megegyezések 1972 júniusában.

A Wyszyński vezette egyháznak nem volt szüksége a Róma által szorgalmazott dialógus vezérelveire, hiszen ő volt a megegyezési politika kezdeményezője, és egyébként is túl diplomatikusnak, országa realitásától távol állónak minősítette a Vatikán keleti politikáját. 1974-ben, amikor július 4-6. között a Lengyel Népköztársaság és a Vatikán diplomáciai képviselői megegyeztek állandósított munkakapcsolat fenntartásában, mégpedig az Olaszországhoz rendelt nagykövetségen. Wyszyński ezt határozottan ellenezte, mert szerinte ez kezdeti stádiuma volt egy jövőbeni diplomáciai kapcsolatnak, amely szerinte azzal a veszéllyel járt, hogy a lengyel kormány a helyi hierarchia megkerülésével, annak feje fölött igyekszik megegyezésekre jutni Rómával.

Casaroli igyekezett is ellensúlyozni a lengyel primás sajátos egyházpolitikai befolyását, és szívesen vette volna a 75 éves Wyszyński lemondását, amire végül is VI. Pál mégsem szólította őt fel. Ebben a döntésében nem kis mértékben befolyásolta a pápát Villot bíboros csoportjának kritikus állásfoglalása a Szentszék és a lengyel primás feszült kapcsolatát illetően. A megoldást az 1964-től krakkói érsek, Karol Wojtyła bíborosi kinevezésétől (1967. június 26.) remélte a római kúria, de a várakozásoktól eltérően Wojtyła, az új bíboros Wyszyńskinél hajlíthatatlanabbnak bizonyult.

A hivatalos államközi tárgyalások Luigi Poggi érsek képviselővel folytatódtak Lengyelországban 1975. február 25. és március 25., majd 1976. április 23. és május 28. között.

Edward Gierek, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottságának első titkára 1977. december 1-jén tett személyes látogatást VI. Pálnál, aki felhívta a kommunista vezető figyelmét, hogy a nemzet ezeréves történelmében a katolikus egyház mindig pozitív szerepet töltött be a nép morális életében.

b/ Magyarországon az 1964-es megegyezést egy második követte 1969 szeptemberében, amelynek eredményeképpen három apostoli adminisztrátor kinevezése vált lehetségessé, majd 1972 februárjában egy harmadik következett négy püspök kinevezésével.

A kommunista rezsim által jelölt és a Vatikán által elfogadott püspökök az új magyar hierarchiát voltak hivatottak képviselni, akkor is, ha sokak számára kérdéses maradt a központi egyházkormányzatban ennek a *hibrid megoldásnak a hosszú távú előnye*. A magyar Egyházügyi Hivatal vezetője, Miklós Imre 1977-ben azt nyilatkozta a Vatikán Rendkívüli Egyházi Ügyek Titkárságának, hogy „a világban tapasztalható vallásos meggyőződést természetes jelenségnek tekinti, akkor is, ha az nem tekinthető maradandónak”, ami elég világos kifejezése volt az ateista magyar kommunisták meggyőződéses hitellenes magatartásának.

Ugyanakkor Lázár György miniszterelnök 1975. november 13-i látogatása VI. Pál pápánál a kezdete volt egy lassan fejlődő kétoldalú kapcsolatnak és közeledésnek, amelyet Kádár Jánosnak, a Magyar Kommunista Párt első titkárának látogatása is igazolt 1977. június 9-én.

Az új magyar hierarchiának a felépítése a Mindszenty-image (kommunistaellenes, megalkuvás nélküli, rezisztens) tönkretétele árán a kommunista rezsimmel való kollaboráció szellemében, a

ratio Ecclesiae-re hivatkozással mindmáig feloldatlan morálpolitikai kérdőjele a VI. Pál pápa vezényelte *keleti politika* következményeinek, amelyeket csak súlyosbított Mindszenty úgynevezett rehabilitálása és porainak hazaszállítása, amit pontosan Casaroli bíboros és a kollaboráns egyházpolitikát képviselő Paskai László bíboros vezetett kétéves politikai múltú magyar főpapok kényszerű jelenléte fémjelzett.

c/ Csehszlovákiában Casaroli 1963 májusi látogatását követő

II. János Pál pápa fogadja Miklós Imrét

nehéz tárgyalások után 1965 januárjában alakult ki a Vatikán és a csehszlovák állam között az a *modus vivendi*, amelynek feltétele volt az időközben bíborossá kinevezett Beran Rómába történő végleges emigrációja. Az ország elhagyására kötelezett Berant Frantisek Tomasek helyettesítette Prágában mint apostoli adminisztrátor, és a pápa kinevezhetett három másik püspököt a megüresedett egyházmegye élére.

A Csehszlovákiában különös intenzitással működő békepapi mozgalom, az úgynevezett *Pacem in Terris* szervezete azonban mindent megtett, hogy a püspökjelöltek listájára az állam iránt elkötelezett, azzal szimpatizáló klérus tagjai kerüljenek. Miután a fiatal papjelöltek soraiban egyre határozottabbá vált az Állami Egyházügyi Hivatal által manipulált egyházi elit iránti ellenérzés, a Római Kúria klérusért felelős hivatala, a *Congregazione del clero* csak az 1978. október 16-án megválasztott II. János Pál pápasága idején, 1982. március 8-án bocsátotta ki a *Quidam Episcopi* dokumentumot, amely egyértelműen megtiltotta az egyháziak számára a *Pacem in Terris* típusú szervezethez való csatlakozást.

Az 1968-as „prágai tavasz” áprilistól augusztusig fölkelte a szabadság reményét a csehszlovák egyházban, olyannyira, hogy a békepapság szervezete feloszlott, és a kormány tárgyalni kényszerült a püspöki karral. A varsói tagállamok augusztus 20-i intervenció támadása, amely a kommunista bloktól való elszakadást megíúsította, minden további reményt szertefoszlalt. A Szentszék tovább folytatta a megkezdett dialóguson alapuló keleti politikáját az 1970. decemberi, 1971. márciusi és 1973. januári tárgyalások során, amelyek 1973 februárjában két másik püspök és két apostoli adminisztrátor kinevezését tették lehetővé.

1977. március 18-án fogadhatta VI. Pál pápa azt az öt csehszlovák püspököt, akik túlélték a totalitarista kommunista állam cezaropapizmusát.

d/ A Német Demokratikus Köztársaság (DDR) területén élő lakosságnak mintegy 8-10 %-a – kisebbségben lévő – katolikus. Az ateista állam a társadalmi élet minden területén ebben az országban sértette meg talán a legsúlyosabban a vallásszabadságot. Kelet-Németország katolikusainak egyházfője, Bengsch

bíboros több alkalommal emelte fel szavát az egyházát ért diszkriminációk ellen.

VI. Pál csupán 1973. július 23-án nevezhette ki az első három apostoli adminisztrátort Magdeburg, Schwerin és Erfurt-Meininge egyházmegyéi élére, akik a berlini püspök elnökségével vettek részt Drezda-Meissen püspökével és Görlitz apostoli adminisztrátorral együtt a kelet-német püspöki karban.

e/ Romániában a római pápa fennhatóságát 1948 óta elismerő, görög szertartású katolikusok, azaz egyesült görögök 1948 óta vallásuk gyakorlásától megfosztottan éltek, a kommunista rezsim elnyomásában, majdnem teljes földalattiságban.

A latin szertartású katolikusok számára a román kormány az öt egyházmegye közül csupán kettőt ismert el: Iasi és Alba Iulia (Gyulafehérvár) egyházmegyéit. Ezen az állapoton semmit nem változtatott sem Maurer miniszterelnök 1968. január 24-i, sem pedig Nicolae Ceaucescu 1973. májusi római látogatása és VI. Pál pápával folytatott tárgyalása.

f/ Bulgáriában két latin egyházmegye és egy keleti rítusú exarchatus foglalta magában a mintegy 70 ezer főnyi katolikus kisebbséget. A teljes elszigeteltségben élő bolgár katolikus egyház számára a Szentszéknek 1964-65-ben a bolgár kormány felé történt diplomáciai kezdeményezései jelentették a vallásszabadság reményét. Konkrét eredmények azonban jóval később születtek, Casaroli 1973. novemberi bulgáriai és Todor Zsivkovnak, a Bolgár Kommunista Párt első titkárnak VI. Pálnál tett 1975. június 27-i látogatása után. Az eredmény két püspök kinevezése volt.

g/ Albánia volt az egyetlen ország, ahol a VI. Pál pápaságát fémjelző keleti politika semmiféle eredményt nem tudott elérni. Az 1976-os albán alkotmány még a lehetőségét is kizárta a katolikusok vallásgyakorlásának és egyházszervezeteik létezésének. A kommunista rezsim hatalomra jutásával a templomokat bezárták, a papok vagy elmenekültek vagy eltűntek vagy meghaltak.

h/ A Szovjetunió területén a vallásszabadság érvényesítése jelentette a szentszéki diplomácia számára a legnehezebb feladatot. Casaroli 1971 februárjában tett moszkvai látogatása során nyílt először alkalom arra, hogy Litvánia, Fehér-Oroszország (Belorusz Köztársaság) és Ukrajna egyházainak sorsáról tárgyalhassanak.

Litvániában a sztálini egyházüldözés során néhány kivétellel valamennyi papot deportáltak vagy bebörtönözték a hívők tömegeivel együtt. A helyi hatóságok határozott ellenállást tanúsítottak a Róma és Moszkva közti megegyezésekből fakadó bátorlan kezdeményezésekkel szemben, és csupán 1965-1969 között tudott Róma püspököket kinevezni, azonban tényleges működési engedélyt a helyi hatóságok azonban csak az 1978-ban kinevezett két püspök: Vaivods apostoli adminisztrátor és kísézője Zondaks számára biztosítottak.

Belorussziában, ahol 1939 előtt öt egyházmegye létezett, a Szentszék egyetlen új püspök kinevezését sem érthette el.

Ukrajnában a bizánci rítusú katolikus egyház, amely 1939-ben 4,3 millió hívőt és mintegy 3 500 egyházi személyt számlált, 1946-tól teljesen a föld alá volt kényszerítve. A Szentszék 1977-ben a belgrádi európai biztonsági és együttműködési konferencia alkalmával hozta elő nyilvánosan mind az ukrán, mind a román keleti rítusú katolikusok vallásszabadságának a kérdését.

Mihail Sz. Gorbacsov 1989. december 1-i vatikáni látogatása jelentett lényeges diplomáciai változást, de röviddel utána ismét feszültségek mélyítették a Róma és Moszkva közti szakadékat.

/Vége/

Deme Tamás

Az ökumené nem az „együtt”, hanem az „egy”

A kérdésre, „Mit jelent az ökumené az életben?” egyszerű a válaszom: az EGY-et jelenti. Az ökumené egység, a TELJESSÉG belsejében való lét.

Alapösszefüggések

Az ősi filozófiai közhely így hangzik: „minden egy”. Vagyis a mikrokozmosz és a makrokozmosz összefügg. A legbonyolultabb dolgok leegyszerűsíthetők néha egy képletre, egy mondatra. A legjobb tudósok Arisztotelésztől Karácsony Sándoron át Einsteinig és Heisenbergig képesek voltak erre. Hétköznapijainkra, világunkra, kultúránkra ugyan nem jellemző, hogy mindent visszavezetünk egy alapértékre, de a tudományban, művészetben, az élet titkaiban föl-föltűnik néha az EGY fénye. A biológiában, az ökológiában, a színelméletben és a lélektanban egyaránt érvényes a kiegészítés elve, a komplementaritás. Hozzátehetjük: így van ez az „interdependenciával” is, vagyis tényleg minden mindennel összefügg. A braziliai őserdők pusztítása összefügg a ciklonok, esők, hideg, meleg időciklusainak, az áradásoknak a megváltozásával, következésképpen a mi kis helyi, magyarlukafai, rákosszentmihályi vagy gyimesközéploki közérzetünkkel is. Az ősi EGY szétrobbant, a mai „egy”-nek tartott darabkák nem azonosak vele. Mai világunkban az „egy” inkább hiányjel. Töredék. Továbbmegyek: kiderül, hogy az egészre sokszor az „egy meg a kiegészítése” utal. Például a kettő. Lükő Gábor, kedvesen keserű eretnek etnológus-gráfusunk említi gyönyörű tanulmányában, hogy a magyar nyelv, a magyar kultúra hogyan használja az archaikus „duális” grammatikát. Érdekes, ez annyira alapkésztségünk, hogy észre sem vesszük, hogy minden testrészünk, amiből kettő van (fülünk, karunk, lábunk, szemünk, mellünk, vesénk, tüdők, oldalunk, vállunk) csak akkor jelent „egész” állapotot, ha mindkettő megvan. Ha valaki elveszti egyik szemét, az onnantól félszemű (és nem egyszemű). Az egyik lábát, karját elvesztett ember pedig féllábú, félkarú (és nem egy lábú, nem egykarú)! E különlegesség minden finnugor nyelvben megtalálható. A szétbomlott világban az „egy” az nem egész már, hanem csak rész-állapot, fél-állapot. Amúgy a tudományok számontartják ezt a törvényt, ez a „kettős szembenállás”, a bináris opozíció elve. Vagyis minden tájékozódásunk két pólusú: fönt-lent, kint-bent, elől-hátul, kívül-belül, hideg-meleg, jobb-bal stb. A kettős viszonyítás együtt jelent csak megérthető egészet, teljeset.

Van az a csodálatos ógörög mese, amelyben az emberi lényt kettévágják, és ez a két rész azóta keresi a kiegészítését. Animus, anima, férfi és nő. Lükő felfedezése, hogy mindnyájan „félemberek” vagyunk. Egymásnak „felei”. Ha félünk, addig keresünk, míg meg nem találjuk a magunk kiegészítését. Akkor leszünk egészek. Addig az „egy/én” tulajdonképpen csak fél. Az ember kizárólag társaslényként ember. Imerős? Az ókori görög filozófusok ugyanezt állították (zoón politikon).

A világ és az élet mindenhol az EGY/esülésre, a ki/E-GÉSZ/ülésre törekszik. A szerelmesek testi-lelki egy/esülése, vagy az egymásra igazán figyelő barátok gondolati, eszméleti egy/sége a teljesség örök vágyára és remélt lehetőségére utal. Henri Boulad figyelmezteti erre előadásában a keresztényeket:

ahogy az Isten akar egyesülni az emberrel, úgy kellene megtalálnunk embertársainkban kiegészítőnket, testvérünket.

Meghasadtság és vágyódás az újbóli EGY-ségre

Ösztönös, archaikus tudásunk a hajdani teljességről, az igazi EGY-ről és a teljességről észrevehető, tetten érhető az evangélium megrendítő szavaiban. „Én és az Atya egy vagyunk” – mondja Jézus. Ez ismétlődik fohászában, az ún. főpapi imájában, ahol kimondatik az ökumené feladata, felszólító módban: „Legyenek mindnyájan egy!” Ez az óhajtás a tanítványokra, a követőkre s végsősoron az emberiségre vonatkozik. Az egység visszaállítását kéri tehát a Názáreti, mint ahogy az Ő egész belépése a történelem tér/idő koordinátáiba a világ teremtésekor meglévő teljesség, egység rekonstrukcióját, újraalkotását szolgálja. Világosak Jézus utolsó szavai a kereszten: „Beteljesedett.” Teljes lett az áldozat, a „consummatum est” visszaállította az esélyt az Egy-re. Ugyanakkor Jézus saját sorsával, megfeszítettetéssel és kivégzetésével drámájával is példázta: a valamikori egység meghasadtsága továbbra is veszély. Az „eredendő bűn” következménye a világ megosztottsága. Ez is komplementaritás. Negatívban. A kísértés, a bűn, az ellenerő mindig ott lép be, „küszik be a küszöb alatt”, ahol valami jó készülődik. Ez a lerontás, a dekonstrukció komplementaritása. Még Ő is, Krisztus is megtapasztalta a kísértést. Minden a szabad akaratunkon múlik. Az ember dönthet önmaga ellen, az Istennel való egysége ellen is. Ez esetben nem ki/egész/ül az életdarab, hanem egy egészre meghívott fél még tovább hasad. A misztikusok (Sziénai Katalin, Avilai Teréz, Dienes Valéria, Vassula Ryden) tapasztalata is az, hogy a megosztottság, az egység megbomlása mögött mindig a negatív erő tűnik föl. Ám ezzel együtt állandóan megvan, sőt erősödik az emberiség vágyakozása az újbóli egységre, a létezés teljességére. Kell az EGY.

A kereszténység létrejötté óta hadakozik a meghasadás, a megosztottság kísértésével. Mára fennálló és erősödő léte azt mutatja végülis eredményesen. De nem mentes tőle. Már Pál azon háborodik fel leveleiben, hogy a tanítványok megoszlanak, kit kövessenek, Pétert, Pált, vagy Apollót. Újra és újra elmondja: a végtagok ugyanahhoz a testhez tartoznak. Mindegyik csinálja a magáét, de mind összetartozik. Mindenkinek van karizmája (legfeljebb nem ismeri fel, vagy nem hasznosítja), de mindenkinek más, személyére szabott adomány adatott. A csak részleges (partikuláris) gondolkodás, az egymással szembeállító magatartás a gonosz ellenerő érdeke. Ami megtapasztalható. Ennek a létező kísértésnek a tragikus jelenlétét mutatta be a Győri Balett „Jézus, az ember fia” táncszínházi előadása 1986-ban. Ebben a műben a Markó Iván által alakított Jézus a saját kereszthalála előtt a Getszemáni kertben egy vízióban látja, hogy feltámadása után miként alakul az emberiség történelme. Láthatjuk mi is a meghasadtságot. A prófécia egyik döbbenetesen fájó jelenetében a jobbról és balról egymásra rontó fegyveresek ugyanazokkal a

képi szimbólumokkal mutatják: akár egyik is lehetnének. Mindkét tábor kezében ott van ugyanaz a kereszt, ugyanaz a zászló, csak más-más színben. S ez már ok a harcra, az ölésre. Tehát egymásnak esnek.

Nézzünk végig saját időszeletünk történelmi terein: ma is ez a helyzet. Akár a parlamentek jobb és baloldalát, akár a keresztények reformer és hagyományhű feleit nézzük, a teljesség-esélye sérül, a létezésre való meghívás rendre beleesik a félelmes csapdáiba. A kereszténység éppúgy megosztott, mint a világ fiai. Ez botrányos. (De nem a botrány maga, mert az az áldozat, a kereszt botránya. A kereszt botránya megvált – miképpen H.U. v. Balthasar mondta. A botrányosság szégyentermő, büdös, rothadó, felelősek vagyunk ezért a szeméért.) A keleti és nyugati kereszténység hasadását (raszcol) mondták először botrányosnak egyházi szempontból, aztán a katolikuság és a reformáció, majd a protestáns fele/kezetek egymás elleni harcát, a neoprotestantizmus kinővéseit, kis bűtők szektáit nevezték teológiaiailag, filozófiaiilag botrányosnak. Kívülről nézve egy mohamedán, vagy hindu szemével elég skizofrén a mi vallási hasadtságunk. Az egész evangelizációnk hiteltelen volna az ökumenére való őszinte szándék nélkül. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy a gyökekhez való visszatérés igénye újra meg újra feléled. A katolicizmus szerencséje, hogy megteremtette a belső megújulás intézményeit a szerzetességekkel és a lelkeségi mozgalmakkal. Ezek éppen azzal segítettek az egységet, hogy megélték a különbözőségeket. Amikor az assisibeli Francesco mezítlábasságát elfogadta a pápa, azt mutatta meg, hogy a kereszténységnek ez a formája is hiteles. A jezsuiták elfogadása azt jelezte: ilyen arca is van ennek a vallásnak. (S ne csak a kemény egyfélétségüket emlegetse a világ, hanem vegyük észre a dél-amerikai társadalmi utópiákat is, mint az inkultúráció őskísérleteit, amelyek úgy is értékek, ha szétverték őket.) Mindegyik szerzet egy-egy levezető zsilippé, szeleppé, vagy inkább új hajtássá vált – hogy inkább szerves példával éljünk. Az integrációnak, a szellemi gazdagodásnak a jelét látom ebben. Nagy pedagógus tudásunk, Karácsony Sándor kifejezése, hogy nem szabad dogmává merevíteni a legszebb eszméket sem, kötelező az állandó újrafogalmazás. Ugyanez érvényes a kereszténységre is. Aki csak dogmára figyel, annak a bőre is csonttá merevedik. Melyik erőt akarjuk? A kemény és merev halotttét, vagy a zsenge, gyöngye újszülöttét? A „gyengeségben rejlő erőről” könyvtárakat írtak. Mégis a megértetlen kódexek halotti erejére épültek a törvények. Amelyek mindig elkésnek. Sok mélyen hívó öregasszony hitte és vallotta Mária szeplőtelen fogantatását ezerkilencszáz éven keresztül, amíg az egyház hitelvként megfogalmazta ezt a XX. század közepén. Akik hajlamosak eszméiket a folyamatosan változó (s nem szégyellem kimondani, mert így hiszem: **fejlődő**) élethez viszonyítani – azok maguk is rugalmas emberek, akik mindönknek segítenek rugalmasan élni.

A dekonstrukció mellett tudjuk igazán értékelni az ellentétjét, az alkotó teremtetést. Nemcsak rendetlenedés, entrópia van. Létezik ennek ellenpárja is. Van fejlődés!

A kortársi alapmodell: Roger Schütz, Taizé

Rátaláltam a modellre. Az ökumenét egy személy csodájában, egy konkrét, majd „virtuálisan kiterjedő” térben és az adott idő és az örökkévalóság ölelésében leltem meg. A személy: Roger Schütz, a svájci-német-francia egyetemes ember, aki nemzetek fölötti, felekezetek fölötti, nyelvek fölötti, zenei stílusok fölötti élőlénynek adott életet: létrehozta, Isten terem-tőtársaként megszülte a taizéi közösséget, amelynek alapítója és vezetője, priorja lett.

Az, ami neki és a Léleknek köszönhetően Taizében történik,

az maga a csoda. Ahogyan ez az ember (aki mind a protestáns, mind a katolikus környezetbe belekóstol ifjúkorában) eltervezi, hogy a világ egy furcsa-szép helyéről, Svájcban (mely szerintem nemcsak a szépség, hanem az önzés és elidegenülés csúcsa is) áttelepül Franciaország egy poros kis falujába, az Isten háta mögé és hóna alá, ahogyan elhatározza, hogy közösséget szervez, de semmi adományt nem fogad el, kizárólag munkájukból akarja fenntartani magukat, ahogy kicsinységükből a világ mágnesévé, interkontinentális találkozó szívévé nővik ki magukat, az valóban a csoda számomra. Ő napjaink egységtörekvésének az élő szimbóluma. Közössége valóban nemzetek fölött áll, ferde szemű ázsiai sárgák, ébenfasötét fenyű afrikai feketék, laza amerikai megtérők és ateizmusuk göncét levető európai megtérők mind otthonra találnak nála. S műve valóban nyelvek fölötti. (Istenem, micsoda élmény volt találkozni a tizenvalahány hangzó nyelv között magyarul hallani az Örömhír szavait!) Taizé zenéje pedig az eredeti, autentikus népdalok, a középkori gregorián scholák, a robotoló rabszolgák munkadalainak, a keleti misztikus vallások imáinak és a modern repetitív zene mámorának a keveréke, szerelemgyereke.

A tér, ahol mindez történik és van: TAIZÉ. Falu. Mára világgözpont. Csak azért nem mondom, hogy egy mozgalom, mert Roger testvér mindönket mindig kijavított: ez nem mozgalom. Nevezzük lelkeségnek. De ez a falu mozog és mozdít, állandó dinamikában van, nyáron sátor tábor, egész évben üzenet-adó forrás, sugárzó térszelet. Az idő, amiben a csoda történik: „a világtörténelem leghosszabb százada”, amikor minden és mindenek az ellenkezője létrejött. Fatima kora, a vörös és barna téboly kora, a véskorszak kora, koncentrációs táborok kora, a hidegháború és a nukleáris háború kora, a II. Vatikáni Zsinat és a rock-generáció kora, a folklórikus revival és a pedofília, az Internacionálé és az Internet, békevágy és Megjurgorje kora. A kien-gesztelődés kora.

Korszak, amelyben a korlátolt idő látványosan egyesül az örökkévalósággal. (Amikor megnövekszik a bűn, túlrad a kegyelem.) A Szentlélek, a Pneuma és a pneumatikus ember korszaka. Digitális és atom-óra, sub specie aeternitatis. Korszak-váltás. S még mindig nem értük fel ésszel annak a jelentőségét, mekkora ajándékot kaptunk mi magyarok azzal, hogy első királyunk megkoronázásának milleniumán az ortodox egyház szent-té avatta a mi István királyunkat. Szent István – Nyugat és Kelet szentjeként – egyúttal az ökumené szentje is lett.

A megélt hazai és világ-tapasztalatok

A gimnázium, ahová jártam, rádöbbsentett arra: nincs kapcsolatunk az előttünk járókkal. Nemzedékeim legjobbjai félretolták a „valamire utaló ismertetéseket”.

Nekünk a valódi, az eredeti kellett. Nem bibliáról való beszéd, hanem a Biblia maga. Múzeumi folklórról való dicső nosztalgiai helyett a népművészet maga. Fennkölt művészeti sóhajtozások helyett a saját alkotás vágya, öröme, izgalma. Szerelmi regények helyett a szerelem maga. Élet-analízisek és pszichoanalízisek helyett az élet és a lélek maga. És ne beszéljenek nekünk becsület-szóra arról, hogy „az idegen ronda”, de arról se, hogy „az idegen szép”. Mellébeszélések helyett kérjük az eredeti élményt. Majd mi megtapasztaljuk, kezüket csókolom.

És elmentünk más felekezetűek istentiszteletére. Tizenhat és húsz éves korom között megfordultam szinte mindenféle európai vallás templomában, később bepótoltam az ázsiai és amerikai különbözőségeket megismerését is. Pécs és Pest alkalmat adott Mózes-hitű testvéreink meglátogatására, Szófia, Belgrád, Athén és Szentpétervár az ortodoxia, Párizs a mohamedánok és a hinduk, Peking a buddhizmus, Salt Lake City a mormonok és indiánok,

Toronto az eszkimók, Buda az ateisták, Alsószentmárton a keresztény cigányok megismerésével ajándékozott meg. Megtáncoltam tisztelni (no nem, nem a perverz divatszót, nem a „más-ságot”), igazán tisztelni az Isten arcát a mindenféle emberben.

Közben a századvég felvillantott egy spontán, szokatlan pillanatot, a „politikai ökumenét”, ami az egyik korai arab-izraeli megbékélés-kísérlet terméke volt. Az USA-ban, Camp Davidben összejöttek a békekötés aláírását váró elnökök. Az egyiptomi Szadat akkor ezt mondta: – Milyen érdekes, uraim. Itt állunk hárman: én, a mohamedán, velem szemben Begin úr, az izraelita és Jimmy Carter úr, a baptista amerikai. Meglehetősen különbözőek vagyunk, de mind a hárman ugyanazon az egy Istenhez imádkozunk...– Ez világtörténelmi jelentőségű szöveg persze elszállt, sajnos elfeledték. Pedig döbbenetesen értékes, felkiáltójelet érdemlő üzenetét ha komolyan vette volna az emberiség, talán ma is folyamatos békében élnénk. Ebben a tűnődésben fénylett föl az esély a kiengesztelődésre. Ahogy azt Roger Schütz használta. A „reconciliation” amúgy még nem a béke és nem is a megbocsátás. Hiszen megbocsátani sokfajta módon lehet: kényszerből, egyéni engedékenységből, fogcsikorgatva, felülről leereszkedve, politikai érdekből, taktikából, egyoldalúan. A kiengesztelődés: az kölcsönös. Azt nem lehet magas lóról. Ahhoz partnerség kell, társ, társaslelki viszony, teljes egymásra figyelés. Ebben a latinos-franciás kifejezésben ott van a „re” szócska is, ami arra utal (épp mint a reformnál), hogy ahhoz, hogy valamit javítsunk, ahhoz vissza kell térni egy olyan ponthoz, ahol megvolt a béke. Az egység.

Kevesebbet elvontság, több élet

Optimista vagyok, amikor a fiatalok gyakorlatát, saját tanítványaimat nézem. Több évszázaddal, vagy csak száz évvel korábbi újságokból is még a tömény ellenségeskedés szavait lehetett kiolvasni, más szokású istenhívókról. Ma már ilyen szöveget nagyon kevés fiattal lehetne megetetni. Igaz, el ne felejtjük, vannak önhergelő szekták és önfeledten gyűlölködő politikai újságok még. Létezik sárdobálás, gyanakvás, előítélet. De kopik, élet vesztí, nevetséges lesz. Persze nem az úgynevezett „ökumenikus tanácsok” és humanista gittegyletek hatnak, amelyek hegyeknek álcázzák magukat, de még egeret sem ellenek. Nem absztrakt fogalmi emelkedettségek felől lehet megközelíteni az ökumené tüzhelyeit, hanem kizárólag együtt élve, a hétköznapi gyakorlatában, a szép, a jó és az igaz háromságában, egyszerűen, természetes módon. Tiszta forrás kell. Taizében nem állásfoglalásokat osztogatnak, hanem saját élettapasztalataikban osztoznak. Az ének és tekintet, kézfogás és közös élmény hat, nem fennköltség és tudományoskodó tekintély-érv. A meggyőzés kioktató gögje helyett alázat. (Vö. Jézus szavai: Hálát adok neked Atyám, hogy elrejtetted ezeket a bölcssek elől és kinyilatkoztattad a kicsinyeknek...)

Tehát nem definíciókkal, elvont fogalmakkal kell kezdeni. Lehet persze fejen is járni, láb helyett, csak nem annyira egészséges. Jobban szeretem, ha két lábbal a földön járunk és mind kívül, mind legbelül érezzük a magasságot is, a mélységet is. Ez a transzcendencia, ez a pneumatikus ember feladata. Átlépni anyagi korlátainkat, szellemi áramszedővel járkalni, mint lélegző trolibuszok. Tehát az ökumenét nem dumálni, hanem a gyakorlatban megélni kell. Ehhez önmagunkat is el kell fogadnunk. Csak az tud mást szeretni, aki magát is képes szeretni. A nemhívó Erich Fromm ugyanazt vallja, mint a hitvalló Karácsony Sándor, Sík Sándor, Martin Buber vagy Gyökössy Endre, megerősítik a bibliai parancsot: **Szeresd embertársadat, mint önmagadat!** A zsinagógákban ugyanez van a falra írva, miképpen ugyanezt tanítják a katolikusoknál, unitáriusoknál, bap-

tistáknál, evangélikusoknál, reformátusoknál vagy a mélyen gondolkodó ateistáknál.

S ha Jézus leg súlyosabb mondatát idevesszük – „**szeresd ellenségeidet!**” – akkor elérkezünk az ökumené legtávolabbi, legabszurdabb peremére. Aki csak egyszer képes „arra vetemedni”, hogy valamelyik rettenetes ellenségét megszeresse, az az ember minden jóra képes. Hiszen az ökumené híres koncentrikus körei (keleti és nyugati keresztények, a nyugati egyházszakadás felekezetei, az egyistenhívő zsidók, mohamedánok és keresztények köre, a prófétái, misztikus vallások köre, a többsitenhívők köre) után még ebben a legtürelemesebb, legnyitottabb vallási szemléletben is csak odáig érnek a világnézeti hullámok, ahol „minden jóakarátú ember” összeér. Jézus megrendítő szava ennél messzebbre ér: az ellenségeig. (Potomság! - mondhatnók Petőfit idézve, ökumenikus bátorsággal. A Názáreti ilyen könnyű házfeladatokhoz szoktatott bennünket: – Legyetek tökéletesek... mint mennyei Atyátok!)

Nagy hazai szentje volt ennek a bátor ökumenének dr. Gaizler Gyula orvos, a Keresztény Ökumenikus Társaság alapítója, aki huszonvalahány évvel ezelőtt elindított a lakásán egy teázó közösséget, s ez azóta, az alapító halála után is rendszeresen működik. Intézmény lett. Elnöke, vezetősége van, konferenciákat szerveznek, aktív munkát folytatnak a bioetika, a világnézeti nevelés, ökumené-elvű teológia gyakorlati terepén. Ha kell, politizálnak. Máskor „csak” élnek. Szívósan érveltek a magzati élet jogaiért, az euthanázia divathulláma ellen, a bioetika megértéséért, az előítéletes párbeszéd-képtelenek kiengesztelődéséért.

A gyakorlati ökumené példatárát zárva, visszatérek az európai „referencia” személyhez, Roger Schütz példájához. Az ökumenét – személyes emlékeim az ő nevéhez kötik. Amikor a vagy két évtizeddel ezelőtt első ízben hazánkba engedték, az Állami Egyházügyi Hivatal „bajszos püspöknek” csúfolt vezetője megtiltotta, hogy beszéljen. Ám Schütz mégis vallott. Amikor végigsodortatta magát a tiszteletére zsúfolásig megtelt budapesti templomban, mindenkinek egy mondatot mondott: – Krisztus feltámadt, alleluja! – Pár évre rá, a 80-as évek közepén (osztrák testvéreknek köszönhetően) negyven magyar elutazhatott a taizéi ifjúsági találkozóra, Barcelonába. Jómagam amolyan szükségtermette tolmács is voltam kis csapatunkban. Amikor kihirdették a hatalmas Santa Maria del Mar katedrálisban, hogy a magyarokkal majd a „kereszt alatt” találkozik Roger Schütz, örömmel bólogattam, az egy jó helyszínen... Ott a magyarok helye, a kereszt alatt. Roger jött és mindnyájunkat megáldott. Föltettem neki a kérdést: most is úgy véli, hogy az egyház tavasza Kelet-Európából várható? Kedvesen mosolygott és bátorítóan ismételte: Oui, most is ezt gondolja. Hiszi, reméli. Több fiatal térdre ereszkedett előtte udvariasságból, hogy könnyítsék az apró, idős embernek az áldást, én is féltérde ereszkedtem. Ám abban a pillanatban Roger a hónom alá nyúlt, fölemelt, s rám szólt: - „Je suis frere, comme vous!” (Testvér vagyok, akárcsak ti!) Ezzel jelezte, hogy laikus szerzetes, aki velünk egyenrangúnak tekinti magát. Egy szinten, egy magasságban, egységben. A sors különleges meglepetése, hogy most, a jubileumi év végén ismét ezt a csodálatos várost, Barcelonát választották taizéi testvéreink az Európai Ifjúsági Találkozó helyszínéül. Magam nem tudtam ezen részt venni, de tanítványaim, (az egyik ökumenikus közösségből, a Zichy-körből) eljutottak Barcelonába. Együtt lehettek Roger testvérral, Taizé alapítójával és azzal a hatalmasra nőtt közösséggel, amelyik mára fává nőtt a hajdani mustármagból. Fiatal barátaink tanúságtevők lehettek. És tanúk – közös feladatunkra emlékeztetve mindönket. A kontinens és a végéhez ért évszázad fiataljaival együtt voltak, s egyúttal egyek is voltak. Az ökumené jelei, jelképei megosztott világunkban.

Mihályi Gilbert O. Praem.

Az egyház társadalmi tanítása. I. rész

Az emberi személy méltósága, jogai és hivatása

Miért kell ezzel foglalkozni? - Azért mert nélkülözhetetlen azok számára, akik korunk problémáiban, kérdéseiben a keresztény világnézet alapján akarnak eligazodni. Ez a tanítás ugyanis az evangélium szellemében vizsgálja az emberi együttélés politikai, gazdasági, kulturális, technológiai, ökológiai stb. területeit. Alapjában véve nem más, mint a **szeresd felebarátodat** parancs megvalósulása.

Ehhez gyorsan hozzáadjuk, hogy ez nem merülhet ki alamizsnálkodásban, hanem minden ember méltóságának és jogainak megbecsülésében, tiszteletében, valamint védelmezésében jut kifejezésre. Ez a tanítás a szeretet kultúráját terjeszti a gyűlölködés és a kizsákmányolás vadsága ellenében.

Az evangélium nekünk szól, ránk van bízva. - Az Örömhír nem valami szép eszme csupán, nemcsak az üdvösségről szól, hanem egyben az emberi életet irányító üdvösségüzenet.

Nekünk szól tehát. Hogy életünket formálja. Éppen ezért nem maradhat meg a Biblia könyvében, sem a templomok négy falai között, hanem be kell fogadnunk Istennek Krisztusban adott Igéjét szívünkbe, elménkbe, egész valónkba, hogy krisztushívó életünk nagykorú, hiteles és tanúságtévő legyen. Erejével mindig élteti megváltott, **új ember**-i hivatásunkat. De mégsem sajátíthatjuk ki magunknak az evangéliumot, annak ki kell sugározni, ragyogni hatékony erőként a társadalomba, hogy azt formálja, alakítsa. A földi életnek nincs egy területe sem, amelyre az Örömhír értékrendje ne vonatkoznék. Így lehet az Egyház Társadalmi Tanításának segítségével a komplex és sok kihívástól zaklatott világunkban helyesen elemezni és értékelni a helyzetet, a reális diagnózist megállapítani, a terápia útját-módját megtervezni, és a megvalósítás irányát kijelölni.

Az emberi személy méltósága

Az Egyház Társadalmi Tanítása, ahogy a neve is mondja, a társadalmi étellel, az emberi együttéléssel foglalkozik. Ennek viszont az ember, az emberek a cselekvő alanyai, éppen ezért az emberre kell fordítanunk figyelmünket.

Mit is jelent a méltóság? Ennek többféle meghatározása létezik. Alapjában véve rangot jelent, önmagában tiszteletre méltó kiváltságot, értéket. Az ember már az ősidőktől fogva érezte, hogy a világban valami egyedüli rangot élvez, hiszen az anyagvilág, növényvilág, állatvilág közepette kiemelkedő helyen áll. A görög bölcsélet is sokat foglalkozott az emberrel. A zsidó hagyománynak pedig része az ember méltósága.

A Teremtés könyve azt jelenti ki az emberről, hogy „Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette” (1, 26-27.). Ez az emberi méltóság alapja. Az emberi személy lényében, mivoltában gyökerezik. Ezt a következők csak megerősítik. A Teremtés könyve azt is mondja, hogy a Teremtő az embert partnereként teremtése fenntartójává és fejlesztőjévé tette: „Vegyétek uralmatok alá a földet . . .”. Az emberi személy méltósága tagadhatatlan, hiszen mint a Teremtő munkatársa, elsősorban az élet továbbadásában, értékhordozó, érték továbbfejlesztő küldetéssel bízta meg.

Továbbá a Teremtés könyvéből azt is megtudjuk, hogy az ember nem magányos lény, hanem természeténél fogva közösségi életre hivatott. Alapvető közösség a család, s ez kitágul tár-

sadalommá, nemzetté, kontinens méretűvé, egyetemes emberiséggé, a népek családjává.

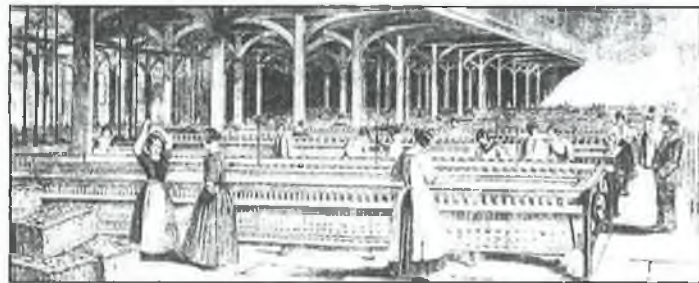
Jézus Krisztus megtestesülésében, amelyben az emberi természetét magára öltötte, „bennünk is roppant méltóságra emelkedett” (Az Egyház a Modern Világban, 22.). embervoltunk, megváltásában pedig a régi embert újjáteremtette s az **új embert** meghívta örök szeretetének részesévé. Krisztus misztériumában tehát kinyilvánul az ember misztériuma (uo.).

Mindebből világos, hogy az emberi személy a teremtés koronája. Ő a központ. Minden érte van, mindennek – legyen az politika, gazdasági élet, kultúra, művészet, technológia vagy bármi más – az embert kell szolgálni. Az ember tehát nem eszköz, hanem cél. A közösségi intézményrendszernek is – jogállam, demokrácia, Európai Unió stb. – az emberjogok érvényesítésével az embert kell segíteni, hogy földi boldogulását és örök üdvösségét a lehető leghatékonyabban munkálhassa.

Az emberi jogok

Az emberi személy méltósága gyakorlatban jogok gyakorlásában nyilvánul meg. Vannak alapvető emberi jogok, amelyek az emberi méltóságból szükségszerűleg következnek. Kiegészítő jogok, ezek szorosan kapcsolódnak az alapvető jogokhoz, nélkülük azok nem lehetnek teljesek. A harmadik csoportba tartozókat kivívott, szerzett, elismert jogoknak hívnám, mert az idők folyamán a fejlődés és az értük való küzdelem következtében váltak az emberi jogok részévé.

Az alapvető emberi jogok. – Ezek nem földi hatalomtól, nem állami törvényhozótól származnak, hanem az emberi személy méltóságát megalkotó Teremtőtől és Megváltótól.

Mit is jelent a méltóság?

Az Egyesült Államok 1776-i Függetlenségi Nyilatkozata azt mondja ki, hogy az embert elidegeníthetetlen jogok illetik meg, úgy mint az élethez, a szabadsághoz és a földi boldogulás munkálásához. És a szabadság jogához hozzáfűzi: azt a kormányt, amely a népet nem szolgálja, elnyomja, az állampolgárok leválthatják, és újat állíthatnak fel.

Ennek a Nyilatkozatnak nem célja, hogy az alapvető emberi jogok teljes listáját megadja. Ezért is hangsúlyozom, hogy az **élethez való jog** szervesen magában foglalja annak tiszteletét és sérthetetlenségét a magzati létől egészen a természetes halálig. Vagyis abortusz és eutanázia az élethez való jog lábbal tiprása.

A **szabadság jogához elengedhetetlenül** hozzátartozik a szabad véleménynyilvánítás, szabad sajtó, valamint a gyülekezési és szervezkedési jog. De ide kell sorolni a vallásszabadság jogát is, bár a katolikus egyház ezt csak a II. Vatikáni Zsinaton ismerte el.

De nem hagyhatók említés nélkül az 1848-as szabadságharcunk követelményei sem, hiszen a nemzeti szabadság, a szabad kormányalakítás szükséges kiegészítői az alapvető szabadságjognak.

A földi boldogulás munkálásához való jog üres frázis maradna a munkához való jog nélkül, ez pedig csak akkor méltó az emberi személyhez, ha igazságos bér jár érte, és egészséges környezetben kell végezni. Továbbá a magántulajdonhoz való jog – társadalmi kötelezettséggel – a földi boldogulás biztosítója.

Az egyesült nemzetek szervezetének emberi jogok egyetemes nyilatkozata – Az ember és az emberi közösség életmenete akkor folyhat rendben, ha bizonyos jogok megilletik őket. Ezért a modern korban bizonyos jogokat elismerjenek neki. Ezt tette az említett Nyilatkozat 1948. december 10-én. Ez több polgári, politikai, gazdasági, kulturális, társadalmi stb. jogot kifejezetten meghatároz. Itt közülük néhányat megemlítünk minden sorrend nélkül: A rabszolgamunka megszüntetése; a női egyenlőtlenség felszámolása, mindennemű diszkrimináció, apartheid eltávolítása; lefegyverzés, a tömegpusztító fegyverek korlátozása, kivonása; a szülőföldhöz ragaszkodó, de az egyetemes emberiség, a népek családja felé nyílt hazaszeretet; a terrorizmus elfojtása, menekültek és bevándorlók emberies kezelése; kisebbségek védelme; a törvény előtti egyenlőség, levéltitok stb.

A jogbiztonság hiányzik

1966. december 16-án az ENSZ Közgyűlése elfogadta az INTERNATIONAL BILL OF RIGHTS Egyességokmányt. Ezt azonban még sok állam nem írta alá, és több helyen vonakodnak a jogokat teljes egészükben végrehajtani, védelmezni. Az ember tehát nem élhet biztonságban, mert a jogvédelem, a jogok érvényesítése hiányzik. Ezért mondta II. János Pál 1999-i világbékenapi üzenetében: „Az emberi jogok érvényesítéséig még hosszú utat kell bejárnunk.”

Itthon is bizonytalan az emberjogok sorsa. Gondoljunk csak az abortuszra, az egészségügyi ellátás súlyos problémáira, a maffiák bűnözésére, „elszámolásaira”, bankrablásokra, pénzkocsik erőszakos elvételére, a tömeghírközlés öntörvényes garázdálkodására, a korrupciónak a politikai körökben való elterjedésére stb.

A globális világban az ember majdnem mindenütt célpont. A fejlődő és a fejletlen népek közt a gazdasági-szociális szakadék egyre mélyül, határátlépők, bevándorlók naponta százával jönnek Nyugat felé emberibb sorsot keresve, a diszkrimináció, a „másik” el nem fogadása, könyörtelen eltaszítása mindenütt tapasztalható. Az ember szorong, szenved. Pedig emberközpon-tú világot kellene építenünk. Micsoda süllyedésben leledzünk!

A keresztény ember kötelessége és hivatása

A keresztény hívő kötelessége a jézusi tanítás szellemében az életét élni, és egyben keresztisége és bértelése erejében hivatása a jézusi tanítást továbbadni. Mint só, kovász, világosság, ahogy Jézus mondta, a társadalomba beleviszi az evangélium erejét, hogy azt formálja, alakítsa, hogy az olyan legyen, amely mindent megad az embernek, hogy földi és üdvösségi célját munkálhassa. Ez, nem feledhetjük, az egyház küldetése: „Nemcsak a krisztusi üdvösséget hirdeti és közvetíti, hanem az evangélium lelkületével áthatja és tökéletesíti a mulandó dolgok evilági rendjét (Világiak Apostolkodása, 5.).

Itt egyszerre józanságra intek, illúziókat ne kergessünk ám, hogy tökéletes világot hozunk létre, vagy talán visszaállítjuk a „paradicsomot”. Erre azért kell vigyáznunk, hogy el ne bátortalanodjunk, amikor minden olyan nehéz és lassú, hiszen Annak „szőlőjében” dolgozunk, Aki „Jel és ellene mondanak” (Lk 2,

34.). A zsinati Konstitúció szavai reálisak: „áthatni, tökéletesíteni”. Vagyis itt csak javítani lehet, jobbat tenni, emberibbé változtatni a földi viszonyokat, hogy az emberi személy egyre többet kaphasson abból, ami kijár neki.

Ennek a feladatnak a dandárja a világi hívekre tartozik, ahogy már utaltunk erre. A II. Vatikáni Zsinat tanítja, hogy keresztény létüknek fogva a világban való apostolkodás, misszió-zás, evangelizálás az ő hivatásuk.

És éppen ebben nyújt segítséget az Egyház Társadalmi Tanítása. Mert a világban való evangelizálás nem közvetlen val-lásoktatás, akár hitoktatás, vagy felnőttek vallási továbbképzése stb., hanem közvetve, az evilági társadalmi problémák, kihívások közepette az embert szolgáló helyes megoldások megtalálása és munkálása. Ez egész embert követel, teljes odaadását. Gondoljunk csak például a zilált magyar egészségügyre. Hogyan állnánk neki a segítségnek? Vigyázzunk ám, ez nemcsak pénzügyi probléma, hanem sok egyéb egyhalomban.

A társadalmi bajok megoldásában az Egyház Társadalmi Tanítása nem receptkönyv, amit egyszerűen követünk. Igaz, a Társadalmi Tanítás az evangéliumot értelmezi és az emberi együttélés kihívásaira alkalmazva segít kialakítani a mai bajokra az időszzerű választ, de nem szabad elfelejteni, hogy ezek gyakran olyan bonyolultak, hogy csak különböző szakemberek csapata képes kezelni őket. Gondoljunk csak például a globális tőke-hatalom, leggyakrabban önérdékű profit monopolisztikus hajszájára, vagy egy bizonyos ideológiának elkötelezett, felelőtlen, szenzációt hajhászó tömeghírközlés, globális információ dömping ránc zúdulásaira. Ilyen esetekben természetesen a törvényhozásnak és a végrehajtó hatalomnak is szerepe van a rendezés hatékonyságában. Ha ez elmarad, a nemzetközi erőszak, igazságtalanság stb., még nagyobb étvágygal garázdálkodnának tovább.

Az evilági rend evangelizálására megfelelő felkészültség szükséges. Mert ez nem megy csak úgy magától. Adni csak az tud, akinek van valamije. *Megkivánt feltételek:* 1. általános műveltség – nélkülözhetetlen, 2. alapos vallásismeret, 3. krisztuskövető bibliai hitélet, 4. a II. Vatikáni Zsinat tanításának, valamint az Egyház Társadalmi Tanításának használható ismerete, 5. világunk kellő, reális helyzetképe. 6. Jártasság a kommunikáció, párbeszéd mai módjában, stílusában, kezdve természetesen a találkozástól a kapcsolat kialakításáig az emberies, a másikat tisztelő magatartásig. Eleve elhibázná az, aki régimódi „az igazság birtokosának dölyfös fölényességével” közeledne az emberekhez. „Az apostolkodás formái jól alkalmazkodjanak a kor követelményeihez, vegyék figyelembe az emberek nemcsak lelki és erkölcsi, hanem társadalmi, demográfiai és gazdasági viszonyait is” – figyelmeztet az Egyház (A püspökök lelkipásztori hivatása, 17.).

A következőkben elmaradásban vagyunk: 1. A világi hívek nem sokat tudnak sem a II. Vatikáni Zsinatról, sem az Egyház Társadalmi Tanításáról. Az önművelés sokat segítene, de az mégis a lelkipásztorok feladata lenne, hogy ezekbe bevezessék híveiket. 2. A lelkipásztorok jó része nem igen foglalkozik híveivel és Blanckenstein Miklós jegyezte meg nem túl régen írásában, hogy a papság nagy része nem igen ismeri a pápák szociális körleveleit. Nemrégén még a Hittudományi Főiskolákon sem tanították a Társadalmi Tanítást. Pedig ugyebár ennek a lelkipásztorok egyik részének kellene lennie. Nem tudom, hogy a magyar püspökök ad liminajukon jelentették-e ezt a súlyos hanyagságot a Vatikánnak? Ezt azért hozom fel, mert az Egyház a II. Vatikáni Zsinaton buzdít, felhív, felszólít: „Alakítsátok át a világot és tegyétek az ember kimagasló méltóságához illővé” (Az Egyház a Modern Világban, 91.).

/Folytatjuk/

Papp Ferenc

KÉSZ - Pax Romana találkozó a Zsinati Klubban

- avagy : hol és hogyan keressük Isten országát?

Lengyel László -Várszegi Asztrik: Beszélgetőkönyvecske című könyve előkerült a 2000 november 27-i Zsinati Klub egyik fő témájaként is. A meghívott két vendég Horányi Özséb, a Pax Romana régi-új, azaz frissen újjáavasztott elnöke és Osztie Zoltán a Keresztény Értelmiségek Szövetségének (KÉSZ) elnöke volt, akik beszámolót tartottak a két katolikus értelmiségi csoportosulás helyzetéről és viszonyáról.

Várszegi Asztrik és a Zsinati Kör

A létszámarány jelenleg 1:20-hoz, azaz 160 fős a Pax Romana és 3500 a KÉSZ taglétszáma. A Zsinati Klub létszáma 40 fő, akik zömében tagjai a Pax Romanának is, választott elnöke **Kamarás István**. Lehet, hogy emiatt tartják egyesek a Pax Romana „kemény magjának”, liberális szárnyának a Zsinati Klub tagságát.

Mint a vitavezető Kamarás bevezetőjében jelezte: a már-már szitokszóvá vált „liberális” jelzőt annyiban vállalhatja a klub, amennyiben ezen nyitottságot, toleranciát, szabad véleménynyilvánítási jogot értünk, hiszen a II. Vatikáni Zsinat a világra való nyitottságot és a dialóguskészséget szorgalmazta. De nem fogadható el, ha ezt afféle furkósbotként a klub politikai liberalizmusához, vagy az SZDSZ-hez, mint pártalakulathoz való szervezeti kötődéseként magyarázzák; vagy a „lázadó” egyházi progresszisták, a **radikális reformokat sürgetők** gyűjtőfogalmaként használják. A jelenlévők egy pillanatra megdermedtek, amikor Osztie Zoltán felütötte a Beszélgetőkönyvecskét és felolvasta Várszegi Asztrik Zsinati Körrel kapcsolatos megnyilatkozását:

„A kilencvenes években, 1991-92-ben egy értelmiségi baráti társaság próbált volna nekem mint püspökkari titkárnak segítségemre lenni, hogy a társadalomnak a gondjait érzékenyebben próbáljuk fölfogni. Szó volt arról, hogy esetleg ők a püspökkari körlevelek témájánál, megfogalmazásánál szakirányú segítséget nyújtanak, tanácsokat adnak. Társadalomelemzés, szociális kérdés, a család helyzete, nevelés, az evangelizáció kérdése, egyházi gazdálkodás, egyház és kultúra témái foglalkoztattak bennünket. Ez volt az úgynevezett Zsinati Kör. (Megj.: A Zsinati Kör mint bejegyzett egyesület jogelődje, csírája volt a Zsinati Klubnak.)

Püspöki karunk annyira gyanús, liberális gondolkodásúnak ítélte a Zsinati Kört, hogy jobbnak láttam kilépni belőle. Így ártottam nekik is, magamnak is a legkevésbé.”

Ezeket a sorokat hallva Aszalós János arcát két tenyerébe temette, így nem láthatta, ahogyan a hallgatóság idegesen tekergette a nyakát és furcsán fészkelődött a székeken. Bosszantó volt, hogy Osztie ravasz módon le hagyta az idézésnél a folytatólagos két mondatot:

„Nem volt érett a helyzet, hogy elfogadják ezt a gondolkodásmódot. **Lelkiismereti meggyőződésből azt tudom mondani, hogy semmi rosszat nem akartak, akartunk.**”

Egészen más Várszegi Asztrik mondanivalója ezen két zárómondat, mint enélkül. Ugyanis a felolvasott részt úgy lehetett érteni, hogy a pannonhalmi apát cserbenhagyó módon **kihátrált a Zsinati Klubból**, hogy püspöktársaival ne kerülhessen konfliktushelyzetbe, akik **testületileg**, egyöntetűen elítélték a Zsinati Kör tevékenységét. Holott épp ellenkezőleg: meggyőződése volt akkor

is, hogy a klubtagok jó ügyért szálltak síkra, csak még nem érett meg a helyzet a megfelelő fogadtatásra. Az „akartunk” szó pedig jelzi, hogy továbbra is a Zsinati Klubhoz tartozónak érzi magát, és korántsem határolódott el tőle, mint ahogy ezt Osztie a felolvasott szövegrésszel illusztrálni szerette volna. Furcsálltam, hogy a témavezető Kamarás akkor ezt a két mondatos szövegcsontkítást, csúsztatást nem tette szóvá, de valószínűleg nem vette észre, mivel akkor éppen nem volt kéznél a könyvecske.

A Zsinati Klubnak később volt egy fontos megmozdulása, amin akkortájt a püspöki kar egy része megütközött. **Paskai László** bíboros ugyanis a Zsinati Kör két frontembere, oszlopos tagja, Kamarás és Aszalós közül csak az utóbbit hívta meg az Esztergomi Zsinatra. Rajtuk kívül még **Bulkai Tamás** került a kiválasztott, világi, értelmiségi meghívott-gárdába a klubtagok közül. Ezért Kamarás vérbeli vallás -, egyház -, olvasásszociológusként a már elkészült, lezárt Zsinati Könyvet kiadta véleményezésre a klubtagoknak. **Amolyan pótzsinatot tartottunk, mintegy tiltakozásul a kirekesztett hívők nevében is, akiknek még a zsinati tervezethez sem állt módjukban hozzászólniuk.** Így vált valóra a bibliai szállóige: „sokan vannak a meghívottak, de kevesen a kiválasztottak.”

A vélemények összegzésére aprólékos szociológiai munkamódszert alkalmazott: a Zsinati Könyv beosztását követő kommentárt és kiegészítő szöveget állított össze demokratikus módon: mondatról mondatra átvitatatta és megszavaztatta (a támogatási százalékarányokat is feltüntetve) a végső változatot. Ezután merész módon a püspöki kar minden tagjának elküldte ezt a leginkább lektori jelentésnek tűnő zsinatkritikát. Mindössze ketten válaszoltak közülük: az első néhány sorban megköszönte és további munkálkodásra biztatatta a klubot; a másik püspök viszont kifejezte nemtetszését. Mint írta, ilyen szörszálhasogató, kákán is csomót kereső kommentárt ő is tudna készíteni zsinatkritikánkról, ha akarna, de (itt búj ki a szög a zsákból) hogy jövvünk mi ahhoz, hogy egy egyházmegyei zsinat által összeállított és a főpásztor által jóváhagyott, jogerőre emelkedett szöveget **felülbíráljunk!?** Inkább a végrehajtásán kellene fáradoznunk, ha már ennyire túlbuzgóak vagyunk. Pedig csak kollektíven élni akartunk Isten adta véleménynyilvánítási jogunkkal, segítő, építő szándékkal.

A Zsinati Kör tagja volt Bulányi György

A Zsinati Körrel kapcsolatos püspöki fenntartások oka azonban szerintem mégsem a tagoknak a II. Vatikáni Zsinat szellemiségét meghonosítani akaró ügybuzgalma volt. Hanem az lehetett, hogy tagjai közé fogadta Bulányi György piarista szerzetest, a Bokor bázisközösség alapítóját is. (Bár akkor sem ő volt a szellemi szülőatyja, vezetője ezen baráti körnek, még csak nem is a Bokor-szimpatizánsok gyülekező helye volt.)

A Zsinati Kör tagjaira leginkább az **Egyházrend** című

I Lengyel László-Várszegi Asztrik: Beszélgetőkönyvecske, Helikon Kiadó, 1999., 106-107.old.

könyve hatott (ami teljes terjedelemben az Erény-e az engedelmesség c. művel együtt 1988-ban került kiadásra az Egyházforum kiadónál), és nem az általa főművének tekintett KIO (Keressétek Isten Országát!) 3 kötete, amely a Bokor bázisközösség biblikus teológiai megalapozását szolgálta. Szerintem ez az eszményi egyházkép tükröződött vissza Kamarás István: Egyházközség-építők című könyvének záró, Egyházashely című fejezetében is. Bulányi, amikor az Egyházrendben 1980 tájékán az általa eszményinek tekintett jövőbeni egyházmodellt felvázolta, főleg Karl Rahner jezsuita szerzetes Egyházreform (megjelent az Egyházforum kiadásában) című művére támaszkodott: **ez az egyház minden szinten demokratikus és ökumenikus jellegű lesz.** A szerpapság az öskeresztények mintájára majd nem alkot életformájában és kiváltságaiban is elkülönült papi rendet, kasztot (cölibátus), mert hivatalát elsődlegesen nem felszenteltsége jogán, hanem a hívők bizalma, választása alapján gyakorolhatja.

Nem véletlen, hogy az írásait vizsgáló teológiai bizottság (Rózsa Huba, Vanyó László, Gál Ferenc, Erdő Péter) kritikája főleg ezen írására fókuszált. Bár szerették volna ráhúzni a vizes lepedőt, azaz a szerzői név nélkül megjelent „Kinyilatkoztatás” című füzet miatt is elmarasztalni, ettől azonban elhatárolódott.² Bulányi szerint Szt. Pál leveleiben még nem jelent meg a papságnak mint rendnek az elkülönülése, ez csak a középkori, rendekre tagoló társadalomban alakult ki, és vált szentséggé. 1997-ben ismert fejlemény volt, hogy Ratzinger bíboros felmentette Bulányit a teológiai vádak alól, ezután papi funkcióit is korlátozások nélkül gyakorolhatta.

A „Kinyilatkoztatás” című füzetet valószínűleg **Gromon András** széphalmi plébános, Bokor-tag készíthette el, akit később minden papi funkciójából felfüggesztett Paskai László bíboros. Írásaiban a kinyilatkoztatás lezárulásának alapvető dogmáját kérdőjelezte meg, és a Szentháromság dogmájáról is különbejáratú teológiai álláspontja volt.

Talán ezen ismert események miatt nem hívták meg a Bokor bázisközösséget a máriaremetei lelkeségi mozgalmak találkozó-jára, a Karizmák Napjára az elmúlt 5 évben egyszer sem.

Várszegi is említést tett Bulányiról és a bulányistákról a következőképpen: „*Akik ténylegesen, aktívan ellenálltak, vagy akiket föl lehetne mutatni az egyházból, azok a „gyanúsak” – Bulányi György és a bulányisták voltak. Mi beszabályozott, lojális egyházként vészeltük át a Kádár-kor végét is.*”³

A Zsinati Kör átalakulása Zsinati Klubba

A névmódosítás összefügghetett azzal, hogy a vezetésben, a hangadók körében az olykor-olykor antiklerikális-gyanús Bokor-tagok helyébe (Máté-Tóth András, Bulkai Tamás, Bulkainé Ádamosi Margit) **Aszalós János** matematikus-teológus baráti köre került. Bulányi a Zsinati Klubból ezután távol maradt egészségi állapotára hivatkozva, és a továbbiakban nem vett részt az összejöveteleken.

Sok hasonlóság van Bulányi és Aszalós életútja között, de szemléletükben sok az eltérés is. Bulányi 12 évet ült börtönben, Aszalós mint cisztercita 4 évet. Mindketten az ifjúsággal való „illegális” foglalkozás miatt, ami akkor államellenes összeesküvésnek számított. Bulányit eredetileg, 1952-ben életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélték, 56-ban szabadult, de nem menekült külföldre, 62-ben még 8 évre visszavitték „hűsölni”.

Aszalós 1956 után 2 évet kapott, majd 1961-ben újabb 2 év után kegyelemmel szabadult. Bulányi nőtlen szerzetespap maradt, szabadulása után 10 évig szállító segédmunkás volt, utána fordítóként éledegelt, mivel 6 nyelven tudott, pappá szentelése előtt német-magyar szakos diplomát szerzett. Aszalós viszont családot alapított, segédmunkás, kutató programozó-matematikusként, vagy ahogy ő nevezi foglalkozását, számítástechnikus lett. Kutatásai során az emberi gondolkodás logikai összefüggéseit kutatta, azaz – Horányi Özsébhez hasonlóan – kommunikációs szakembernek számít. Kamarás megfogalmazásával élve „külön csápjai vannak” a rejtett, főleg metakommunikációs jelek, gondolatok, indulatok üzeneteinek észlelésére. Kiváló vitavezetőnek bizonyult a Pax Romana ökumenikus szekciójában is. (Idén, a Pax Romana tisztújító közgyűlése után mégse került be ide.)

Indulatmentes, szerény stílusával nemcsak a Magyar Katolikus Püspöki Kar nagyrabecsülését érdemelte ki, hanem televíziós szereplései nyomán hazánk katolikusainak figyelmét is felkeltette. Egyszer Pákozdi István egyetemei lelkész, a Püspöki Kar által felkért médiabizottságnak egyik tagja mint meghívott vendég-előadó említette a Zsinati Klubban, hogy a visszajelzések szerint 3 evangelizátor van, akinek tv szereplését szinte osztatlan elismerés kíséri: **Barsi Balázs, Jelenits István és Aszalós János.** Ők olyan népapistolokká váltak (vagy inkább válhatnak) írásaik és közszerepléseik által, mint amilyené Prohászka, az egykori esztergomi spirituális, később székesfehérvári püspök vált a maga idején.

„Krisztus vagy a szívemben van, vagy sehol”

Osztie a hatást fokozandó egy másik, kipécézett, a Beszélgetőkönyvecskében szereplő mondat-idézetet is felolvasott: „Krisztus vagy a szívemben van, vagy sehol.”⁴ A KÉSZ elnöke szerint ezen mondatával Asztrik püspök létre súlyos teológiai tévedésbe, a **szubjektivizmus** csapdájába esett, hiszen az I. Vatikáni Zsinat dogmaként kimondta, hogy Isten racionális úton a természet összefüggéseit elemezve is megismerhető. Mivel a szív a keresztény közfelfogásban az érzelmek központja, szerinte Várszegi ezzel az érzelmi vagy intuitív megismerésnek nemcsak az elsődlegességét, hanem a kizárólagosságát állította a könyvben. Ha a racionális megismerés Istennél használhatatlan, akkor a teológia mint tudomány fabatkát sem ér, üres gondolat-katedrális csupán. Körülbelül így érvelt Osztie mint budapesti plébános, és ezzel sikerült ismét meglepőten a hallgatóságot, hogy milyen tévedést fedezett fel a kötetben. Várszegi a következőt állította: *Amikor a szerzetesközösségben voltam, a „komfortos kereszténység világában, ott se volt könnyű kereszténynek*

A Zsinati Klub néhány tagja: – Merre mennek?

² Ld. részletesebben: Wildmann J., *Az elnyomás évtizedei*, in: Egyházforum 2000/3., 4-11, különösen 9-10 old.

³ *Beszélgetőkönyvecske*, 73. old.

⁴ *Beszélgetőkönyvecske*, 42. old.

maradni, de mégis, ez a komfortos kereszténység az egyik napról a másikra megszűnt, és bezuhantam a magyar társadalmi valóságba. Megértettem: *Krisztus vagy a szívemben van, vagy sehol.* És ez azt jelentette, hogy most nagyon markánsan fejezzem ki magamat, pucéran álltam a világ előtt...” Vagyis csak azt állította, hogy vannak olyan helyzetek és időszakok az emberek életében, amikor csak a hitükre hagyatkozhatnak. Másutt, a 76. oldalon ezt így pontosította: „A keresztények számára Jézus nem kívül, nem ilyen vagy olyan hierarchiában van, *hanem legbelül, szívünk közepében él.*”

Inkább a **fideizmus** gyanúja merülhet fel ezzel kapcsolatosan. Eszerint Krisztus csak az apostolok szívében, hitében támadt föl, mert nem tudtak beletörödni imádott mesterük rút halálába. A Biblia tanúsága szerint viszont Tamás apostol meg is tapogatta a föltámadott testű Krisztust, hogy meggyőződjön arról, nem csak képzelgés-e, amit lát. Vagyis előbb megtapasztalták Krisztus feltámadását, és azután annyira hittek benne, hogy készek voltak hitükért a mártíromságra. Ugyanígy a hívő előbb megtapasztalja a Szentlelket és aztán hisz. Ugyanakkor a Szentlélek misztikus módon az Egyházban is működik.

Mindannyian meggyőzhetettünk viszont arról, hogy létezik ma is az **önkéntes Vigilanta (éberségi) -bizottság**, mint az anti-modernista eskü hosszú időszakában, 1965-ig, fél évszázadon át. Vajon véletlen-e, hogy ugyanazokat a teológiai tévedéseket vetik egyesek manapság Várszegi szemére, mint amit Prohászkanak vetettek az ortodoxok „Az intellektualizmus túlhajtásai” című akadémiai székfoglalója miatt, indexre tétele idején?

Osztie szerint továbbá erőltetett és torzító Lengyel részéről a pápai miséket a könnyűzenei koncertek csápoló, transzba esett fiataljaival párhuzamba állítani, mert ezen összejöveteleken nincs felgerjesztett tömeghisztéria. (Lásd: pápai látogatás és popkoncert című fejezet a 78. oldalon.) De mint végül is kiderült, magával a dialóguskötettel van baja, hogy miért kellett magánemberként egy **püspöknek szabadkőművessel** (Lengyel állítja magáról ezt a kötetben, hiszen Benedek Marcell, a híres szabadkőműves nagymester familiájába született bele), **egyházi belügyekről**, ország-világ előtt kitárulkoznia éppen a jubileumi esztendőben.

Álljon itt mindezekre válaszul Várszegi álláspontja: „*Azt tapasztalom, hogy a szekularizált, liberális világ döntő mértékben egyfajta félelmet generál. A félelem aztán leszűkíti azt a látóhatárt, ahol tájékozódni próbálunk, és megszünteti a dialógus lehetőségét, mert tulajdonképpen magunkon kívül mindenkitől félünk, de sokszor még saját magunktól is. Innen van az, hogy a magyar egyházban is megvannak a különféle keresztény katolikus, de mégis más és más problémalátással gondolkodó keresztények, és nem mindegyik típust akceptáljuk, fogadjuk el, vannak olyanok is, akikről félünk.*

Félünk, mert vannak olyanok, akik adott esetben problémákat ki mernek mondani, illetve fogalmaznak meg, és őket éppen azért, mert ki merik mondani, egyházellenesnek vagy liberálisnak bélyegezzük.”⁵

Cél-e a pártkötődés vagy csak a gondolatgyártás?

A Várszegi-kritika után **Neumark Tamás** emelkedett szólásra, aki viszonzásul kemény bírálattal illette a KÉSZ vezetőségét. Alapító tagja volt a KÉSZ-nek, de azért lépett ki belőle, mert nem tudta föl vállalni azt az irányváltást, ami a tisztújítás után előállt. Mivel nem titkos szavazással, hanem amolyan közfelkiáltással, egyetlen jelöltként választották meg az új elnököt, **nem tartja legitimnek, és vele a KÉSZ vezetőségét sem.** Megdöbbenőnek

és alapvetően elhibázottnak tartotta azt, hogy idén a **KÉSZ közgyűlését a Parlamentben tartották meg, ahová a tagok többsége be sem fért, meg sem lett hívva, ott csak csonka közgyűlést tartottak.** Ráadásul a kiválasztott tagok „parlamentesdit játszottak”, hiszen mint az igazinál, úgy ennél is a Parlament elnöke, Áder János a szokott helyét elfoglalva vezette le a közgyűlést is. Mintha a KÉSZ tagjainak vágyálma a parlamenti székfoglalás lenne.

Így szerinte a KÉSZ a FIDESZ uszályába került: „ahogy a Hit Gyűlekete az SZDSZ vallási fiókszervezete, úgy a KÉSZ a FIDESZ, illetve a jelenlegi kormánykoalíció szekerét tologatja.” A KÉSZ kirekesztő jellegűvé vált, nemcsak a cigányértelmiséget, de a vallásos szocialistákat is kirekesztették belőle. Ekkor azonban Kamarás István elvágta felszólalása fonalát, hogy ne menjünk bele a KÉSZ belső ügyeibe, problémáiba, inkább az együttműködés lehetőségeiről beszéljessünk.

Osztie válaszában elmondta: őt az előző elnök, **Csanád Béla** jelölte ki írásos nyilatkozatában utódjául, amit a közgyűlés egyhangúan elfogadott, tehát legitimitása nem kérdőjelezhető meg. Ami a pártkötődést illeti, természetesnek és következetes lépésnek nevezte a **kormánykoalíció támogatását**, hiszen az nyilvánvalóan kereszténydemokrata programot valósított meg. (Semjén Zsolt, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkára év végi számadásában kijelentette, hogy az egyházpolitikai programjuk **90 %-át** teljesítette a kormánykoalíció.)

A Szocialista Párt vallási tagozatát amolyan „fából vaskarikát” csinálni akaróknak nevezte. Mivel máig nem szabadultak meg marxista-ateista elvi és gyakorlati tradícióiktól, azaz vallásellenességüktől, ezért nem hasonlítható a nyugati szociáldemokrata pártokhoz, ahol ez az örökség-ballanszt sose létezett. (Hegyí Gyula szocialista országgyűlési képviselő, a vallási tagozat oszlopos tagja ezt másképpen láthatja.) Emlékeztette továbbá a hallgatóságot arra is, hogy a **„pufajkás” Horn Gyula** máig a MSZP mint MSZMP-utódpart egyik meghatározó vezérégyénisége.

Osztie a kirekesztő szándék vádjával szemben a KÉSZ ökumenikus gyakorlatát állította szembe. Állítása szerint vannak nem katolikus, hanem református vagy evangélikus tagjaik is, bár ezen meglepő kijelentését nevekkal vagy számadatokkal nem támasztotta alá.

Horányi a pártkötődéssel kapcsolatban jelezte, hogy a Pax Romana vezetése nem tartja fontosnak és szükségesnek a szorosabb pártkötődést, mert a rendszerváltás óta eltelt 10 év még kevés volt ahhoz, hogy letisztult, kiforrt pártalakulatok jöhessenek létre hazánkban. Példaként hozta fel a FIDESZ politikai irányváltását, aminek idei kicsúcsosodása volt, hogy kiléptek a Liberális Internacionáléból és az Európai Kereszténydemoktata Szövetségbe léptek át, azaz liberális pártból konzervatív kereszténydemokratává váltak. Szerinte a Pax Romana fő feladata az aktuálpolitizálással szemben a „gondolatgyártás”, azaz olyan elvi alternatívák és stratégiák kidolgozása, mely összhangba hozza a Szentszék társadalmi irányelveit a valós társadalmi lehetőségekkel.

Mindkét katolikus értelmiségi szervezet vezetője egyetértett abban, hogy a tagfelvételeknél nem szabják feltételül a diplomát, mert az értelmiségi életmód (az elemző-összegző látásmód, a kulturális-vallási értékek iránti nyitottság) nem függ össze a diplomával.

A jelenlévők katolikuságát, egyházhoz tartozását az jellemezte leginkább, hogy a számos hozzászólás és kérdés után – Tótvölgyi László és Kamarás István javaslatára – végezetül felálltak és egymás kezét megfogva mondták el fennhangon Jézus Krisztus legszebb imádságát, a Miatyánkot.

Kamarás István

Perbeszéd és párbeszéd

Jelentésekben és élményekben oly gazdag történet volt a Zsinati Klub 2000. november 27-i összejövele, hogy teljességgel indokolt-nak érzem, hogy többféle olvasatát olvashassák, akik számára fontos katolikus értelmiségünk minősége és egyáltalán a párbeszéd, így szívesen csatlakozom a magaméval Papp Ferenc beszámolójához. Már csak azért is szívesen teszem, mert legalább alkalom nyílik számomra mint a Zsinati Klub soros elnökének, hogy ezzel az egyesületek történetével kapcsolatosan néhány legendát eloszlas-sak, és néhány hiedelmet pontosítsak.

Zsinati Kör

A Zsinati Kör és a Zsinati Klub annak ellenére, hogy mind szellemileg, mind tagságát tekintve egymást részben átfedő hal-mazok, nem azonos. A Zsinati Kör gondolata egy 1990-ben alakult baráti társaságban vetődött föl, amelynek tagjai Aszalós János, Balassa Péter, Csáki-Pallavicini Roger, Endreffy Zoltán, Farkas Beáta, Gáspár Csaba László, Horányi Özséb, Kamarás István, Máté-Tóth András, Mészáros Klára, Mohay Tamás, Niedermüller Péter, Mustó Péter, Ranschburg Ágnes, Szöllősy Ágnes, Tillmann József, Tomcsányi Teodóra, Tomka Miklós, Unger Zsuzsa és Várszegi Asztrik voltak. Létrejöttének legfőbb elvi mozgatója a II. Vatikáni Zsinatnak a világiak feladatairól szóló üzenete, valamint az a tény volt, hogy a zsinat még a nyolcvanas évek végére sem érkezett el igazából Magyarországra. Az aktuális mozgatók között első helyen szerepelt Várszegi Asztriknak, a püspökkari titkárság akkori vezetőjének hozzánk (a Zsinati Kör létrehozóihoz) címzett kérése, hogy legyünk nem hivatalos tanácsadói és segítői egyházszervező munkájában. Emellett még fontos ösztönzőink voltak a meginduló és a ter-vezett egyházmegyei szinódusok szakmai segítése, hazai egy-házunk szigetvilágában a révkalauz szerep elvállalása, a közéletbe és a politikába belepottyánó katolikusokért érzett felelősség. Észre kellett vennünk, hogy a katolikus értelmiségnek egy igen nagy és igen jó minőségű része nem találta meg a helyét az akkortájt szerveződő katolikus és keresztény egyesületekben és társaságokban.

A Zsinati Kör 1991-ben és 1992-ben három ízben, három témakörben hozta nyilvánosságra **véleményét**. Először a nyolc-vanas évekig üldözött vagy hátrányt szenvedő világi kereszt-ények ügyében, másodsor a katolikus egyház és a médiák kap-csolatát illetően, harmadszor az augusztusi Csurka-írást követően a közéletben nyíltan megjelenő gyűlölet, a kirekesztés és a megfélemlítés okán. A baráti társaság közben baráti munka-közösséggé alakult, és az itt folyó **műhelymunka** keretében tucatnyi elképzelés és írásmű megvitatására és néhány dolgozat elkészítésére került sor. Ez utóbbiak között a három legjelentő-sebb egyházunk gazdálkodásával, az egyházmegyei és egyház-községi zsinatokkal, valamint a katolikus világiak helyzetével foglalkozott. (Ez utóbbi – Lukács László közvetítésével – vatikáni megrendelésre készült.) **Jelen volt** a kör egy-két képvi-selővel néhány egyházpolitikai szempontból fontos tanácskozá-son, és több vallási és egyházi témájú rendezvény megszerve-zésében és megvalósulásában is és közreműködött. Saját ren-dezvénye volt a három **zsinati nap** a városmajori kistemplom-ban, az első a civilek a zsinatért, a második a párbeszéd, a har-madik a keresztény politizálás jegyében zajlott félszáz-másfél-száz résztvevővel. Minden alkalommal – egyháziasságunkat demonstrálva – meghívtunk egy-egy püspököt. A második alka-

lomra meghívott Dankó érseket a KÉSZ akkori vezetősége fi-gyelmezette, miféle liberális társaság hívta meg őt. Dankó ennek ellenére nem csak, hogy eljött, de fel is olvasta a „feljelentő” le-velet, majd nyílt színen megvallotta, hogy kellemes meglepetést okoztunk számára, még hozzá nem csak az igényes szellemi prog-rammal, hanem ihletett imádkozásunkkal is. Miután Várszegi Asztrik a püspökkari titkárságból visszavonult Pannonhalmára, egy darabig ott jött össze a Zsinati Kör. A főpát részéről fel-vetődött az a roppant izgalmas gondolat, hogy a bencés egy-házmegyében „kicsiben” próbáljuk zsinati szellemű egy-házutópiánkat megvalósítani. Ez aztán részben a főpát öku-menikus fáradozása, részben az millenniumi építkezés és más országos és világegyházi ügyek miatt – nagy sajnálatunkra – elmaradt.

Ezután következett az, amit Papp Ferenc idéz a *Beszél-getőkönyvecséből*. Hosszasan lehetne taglalni, vitatani, hogy jó döntés volt-e Asztrik barátunk részéről a Zsinati Kör elhagyása (szerintem nem), mindenesetre szándéka egyértelműen tisztes-séges volt. Barátságunkban nem okozott törést, a Zsinati Körnek azonban a végét jelentette.

Zsinati Klub

A zsinati napokon egyre többen jelezték, hogy szívesen be-lépnének a Zsinati Körbe. Az e néven működő baráti munka-közösség megszűnése után a Zsinati Kör¹ néhány tagja (Aszalós János, Endreffy Zoltán, Kamarás István, Neumark Tamás, Szöllősy Ágnes) elsősorban őket hívta meg a Zsinati Klub nevű egyesület megalakítására. Az 1994 januárjától működő egye-sület alapító okmányában célkitűzésként a következő szerepel: „a II. Vatikáni Zsinat szellemében munkálkodni egyházunk megújulásáért elsődleges, és emellett a katolikus értelmiség szellemi fejlődését és a katolikus-katolikus párbeszédet kell segíteni. A Zsinati Klub fórum és műhely, a tájékozódás, a felelősségvállalás és a barátkozás *hiteles helye*, ahol mindig az Ő nevében jövünk össze.”

A Zsinati Klub tevékenységének formái: havonkénti össze-jövelelek, műhelymunka és nyilvános rendezvények. A havon-kénti összejöveleleken előadások, beszélgetések, műhelyviták voltak. Az **előadások** témái és előadói (*kurzívval szedve tagtár-saink neve*): hogyan látják a katolikus egyházat más felekezeti és nem vallásos értelmiségiek (*Aszalós János*); a keresztény–zsidó párbeszéd (*Endreffy Zoltán*); egyházképünk (*Bulányi György*); a világiak helyzete az egyházban (*Körművesné Bernolák Éva*); szekularizáció és új vallási mozgalmak (*Kamarás István*); a Veritatis Splendor enciklika (*Boda László és Somfai Béla*), a befogadó egyházzól (*Aszalós János*); a diakonátusról (*Molnár Ferenc*); utópia az egyházzól (*Aszalós János*); egyházunk hely-zetéről (Várszegi Asztrik), kereszténység és nacionalizmus (*Radvány Jenő*); orvosetikai kérdésekről (*Neumark Tamás*); A

1 Mely nem volt jogelődje a Zsinati Klubnak, mint Papp Ferenc írja, az utóbbi viszont szellemi örököse a Zsinati Körnek.

kisebbségek, a nacionalizmus és a modernizálás összefüggéséről (Törzsök Erika); egyházunk zsinati szellemében történő megújításának lehetőségeiről és módjairól (Blanckenstein Miklós); a hazai pedagógia helyzetéről és az Értékközvetítő és Képességfejlesztő Programról (Zsolnai József); Elekes Judit gobelinművész munkásságáról (Keppinger Károly). Hazánk vallási helyzetéről (Tomka Miklós), Heller Ágnes erkölcsfilozófiájáról (Heller Ágnes, Gáspár Csaba László, Kunszt György, Takács György); Kína társadalmi, kulturális és vallási helyzetéről (Mészáros Klára). Egyházunk nyelvéről (Aszalós János); a szabadkőművesség (Sáry Gyula, Kiss Ullrich); a nemzeti stratégiáról 2020-ig (Varga Csaba); a jó halálról (Polcz Alaine); a hagyományról és az újításról egyházunkban (Dobszai László); a régi és a mai írekről (Kronstein Gábor); a terettség etikájáról (Krajnik József); Erasmus és egyházunk viszonyáról (Köllő Gábor); egyházközségeink jelene és jövőjéről (Bögre Zsuzsa, Hlavacskó Ilona, Kamarás István); a gazdaság és az etika kapcsolatáról (Zsolnai László). Az egyház szociális tanításáról (Takács György); a humor és transzcendencia kapcsolatáról (Kamarás István); az egyház és az egészségügy kapcsolatáról (Neumark Tamás); a zsidó – keresztény párbeszédéről (Kis György), a filozófia-enciklikáról (Gáspár Csaba László, Horváth Pál és Mártonffy Marcell); az különböző vallások sajátos Istenhez vezető útjairól (Nemeshegyi Péter); a magyar katolikus egyház jelene és jövője (Gyulay Endre); a zsidóság és a kereszténység egymásról alkotott képéről (Heller Ágnes, Kunszt György); a tibeti buddhizmus, a hinduizmus és az óegyiptomi vallás a halálelfogásáról (Farkas Attila Márton és Szathmári Botond); a keresztény szellemiség autentikus képviselőinek hiányáról politikai közéletünkben (Lőcsei Pál); az Árpád-kori magyar népelemek erkölcsi-jogi ismeretéről (Takács György); a II. Vatikáni Zsinat hazai utóéletéről (Máté-Tóth András és Wildmann János); a globalizáció és a jóléti rendszerek viszonyáról (Neumark Tamás); a gazdasági globalizáció áldásairól és hátrányairól (Mészáros Klára és Lantos Péter).

A beszélgetések keretében a következő témákra került sor: egyházunk és a politikai vezetés (Czakó Gábor, Forintos György, Hegyi Gyula és Tirts Tamás); az MTV katolikus műsorai (Pákozdi Ferenc), a cigányság helyzete (Gergely Dezső, Diósi Ágnes); egyházunk és a papképzés helyzetéről (Biró László); hogyan látják egyházunkat más vallások és felekezetek (reformátusok /Szabó István/, evangélikusok /Hafenscher Károly/ és krisnások /Barabás Tamás/). **Életükről, munkásságukról, gondolataikról beszélgettünk** Beke Katával, Kunszt Györggyel, Róbert Lászlóval és Tóth Gézával, az Állami Egyházügyi Hivatalról egykori alelnökével; Balló Istvánnal Jarmusch Éjszaka a Földön című filmjéről Kamarás István vezetésével a szociálpolitikáról, a családról és egyházunkról Harrach Péterrel; Osztie Zoltánnal és Horányi Özsébbel a katolikus értelmiség megosztottságáról és feladatairól.

A műhelymunka keretében az Budapest-Esztergomi Egyházmegye szinódusának eredményeit összefoglaló Zsinati Könyvet tette alapos elemzés tárgyává a Klub tagsága, és észrevételeik összefoglalóját elküldte az illetékeseknek (akik általában kedvezően fogadták); Adorján József, Gergely Dezső, Molnár Gyula és Neumark Tamás közreműködésével megvitatta a püspöki kar társadalmi kérdésekkel foglalkozó körlevelét.

A nyilvános rendezvények sorában négy tanulmányi napot szerveztünk: a természettudomány és a teológia párbeszéde (Baranyi Károly, Fórián Szabó Tamás, Endreffy Zoltán, Medgyesi György és Tóth Géza részvételével); a társadalomtudomány és a teológiai párbeszéde (Fila Béla, Mártonffy Marcell, Máté-Tóth András, Mohay Tamás és Tomka Miklós részvételével);

ökológiai kérdések; Hamvas Béla és a kereszténység kapcsolata (Dúl Antal, Gáspár Csaba László, Kunszt György és Thiel Katalin részvételével); Kolozsvár szellemi élete (Ion Vasil Batiza, Horváth Levente, Jakabffy Tamás, Olosz Ildikó és Visky András közreműködésével).

Gondolom, ez a „név- és tárgymutató” önmagáért beszél, jól érzékelteti a Zsinati Klub problémaérzékenységet, nyitottságot és párbeszédkészséget. A Zsinati Klub jelenlegi megválasztott vezetősége: Bulkainé Ádámosi Margit, Gergely Dezső, Kamarás István (elnök), Keppinger Károly, Neumark Tamás (titkár), Tótvölgyi László. Tagjai között a legkülönbözőbb korú, foglalkozású, izlésű, pártállású és lelkeségű katolikus értelmiségiek, fiatalok és öregek, civilek, papok és szerzetesek egyaránt megtalálhatók, valamint – mivel Szalézi Szent Ferencet valljuk, hogy „Mindenkét elfogadunk útitársnak” – néhány más világnézetű barátunk. A Zsinati Klub tagságának nagyobb része a Magyar Pax Romanának is igen aktív, vezető szerepet is vállaló tagja.

Az ég világon semmi csodáltnivaló nincs abban, hogy a Zsinati Klubban néhány alkalommal Bulányi György is megfordult. A szamáriai asszonnyal párbeszélő Jézus példáját követő társaságunk más vallású és más világnézetű „útitársakat” is befogadott. Bulányi György azonban – ez csak rajta múltott – epizodikus figura volt a Zsinati Klub történetében. Papp Ferenc úgy véli, hogy „A névmódosítás összefüggött azzal, hogy a vezetőségben a hangadók körébe az olykor-olykor antiklerikális Bokor-tagok (Máté-Tóth András, Bulkay Tamás, Bulkainé Ádámosi Margit) helyébe Aszalós János matematikus-teológus baráti köre kerül.” Az előző két fejezetben közölt névsorok jól érzékeltetik, sem a Zsinati Körben, sem a Zsinati Klubban nem volt „túlreprezentálva” (sem létszámban sem hangerőben) a Bokor. A radikális, Jézus-követésben élen járó, koldusokat asztalukhoz ültető Bulkay-házaspár azonban máig vezető szerepet játszik a Zsinati Klubban, egyik szólamát képviselve egy nagyon gazdag hangzású, ha tetszik eléggé eklektikus szimfóniának. Aszalós János egyháztörténeti jelentőségű figurája a hazai katolicizmusnak, nem csak karizmatikus személyisége, De Mello-i bölcsessége, hanem gyakorlatias racionalitása is nagy értéke együttesünknek, mindazonáltal – ebben is téved Papp Ferenc – ő sem nem frontembere (legalább is nem másodmagával) a Zsinati Klubnak. Egyesületünknek legalább ennyire fontos személyisége a hittankönyv-csaták veteránja, Kőművesné Bernolák Éva, Gergely Dezső, a cigányok lelkipásztora; a gyenesdiási plébános Tótvölgyi László, aki szelíd vaskövetkezetességgel próbálja képviselni a zsinat és a párbeszéd szellemét. És még másokat is tudnék említeni az országos híru tudóstól hangtechnikusig bezárólag.

Perbeszéd

2000. novemberi programunk legjelentősebb mozgatói két-ségkívül a legnagyobb hazai keresztény egyesület, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (röviden KÉSZ) elnökének, Osztie Zoltánnak minket is érintő nyilatkozatai voltak. Osztie Zoltán előbb kijelenti, hogy a KÉSZ mint közhasznú szervezet garancia arra, hogy egyetlen párt se vonhassa égisze alá, majd hozzáteszi, hogy jelenleg (vagyis 2000 márciusában) az egyedüli igazodási pont számunkra a Fidesz, majd pontosít: „Mi nem a Fideszt támogatjuk, hanem a polgári kormányt és a koalíciót”. A KÉSZ elnöke miután „sikerkönyvvé váló főmédvénynek” nevezi a Beszélgetőkönvecskét, Várszegi Asztrik beszélgetőtársát pedig „bevallottan szabadkőműves és anarchista-marxista” személynek, a Népszava riportérének kérdésére („De gondolom, Várszegi Asztrik sem áll egyedül nézeteivel a keresztény elkötelezettségük között?”) Osztie Zoltán azt felelte: A Pax Ro-

mana a magát kereszténynek mondó liberális értelmiség szervezete vall hozzá hasonló nézeteket. „Velük azonban nincs és nem is lehet semmiféle együttműködés.”, majd a „Miért zárják ki a közeledés lehetőségét?” kérdésre ezt válaszolja: „Minden lényeges kérdésben eltérő állásponton vagyunk, akár az egyház-képet, akár az evangelizációt, akár a magyarságtudat kérdését nézzük. De az alapvető különbség a liberalizmus és a konzervatív kereszténység ellentétére vezethető vissza. A jobboldal és baloldal megoszlásának metaforája az, hogy az előbbieket Jézus jobbjára akarnak kerülni, amikor az ítélet szétválasztja az embereket. Ők azok, akik azzal alapozzák meg a döntést, hogy a Földön is Isten országának épülését, vagyis a lelkekbe írt uralmát szolgálják. A baloldalon állók pedig tagadják Isten uralmát és csak a maguk világát élik.”² E perbeszéd szerzőjét hívtuk párbeszédre a Zsinati Klubba, hogy az általa megtámadott Pax Romana elnökével együtt a magyar keresztény értelmiség feladatairól, megosztottságáról és együttműködésének lehetőségéről beszéljünk.

A párbeszéd

Heves vita, higgadt érvelés, szikrázó metaforák, tanúságtételek, élesen kritikus jelzők, szenvedélyes kirohanások, szakszerű elemzések egyaránt elhangzottak a 2000. novemberi összejövetelen. Joggal jegyezte meg Horányi Özséb, hogy „ez a mostani vita is leképezi békétlen társadalmunkat, ami egyáltalán nem csoda, mert ugyanazon a terepen történik ez is”. Ugyanezen a terepen született az Osztie Zoltán által élesen támadott Lengyel – Várszegi könyv is, amellyel kapcsolatban a Pax Romana elnöke nyomatékkal kijelentette, hogy „a magyar nyilvánosságban nem volt még olyan esemény, mely ennyire reflektor-helyzetbe hozta volna a keresztényeket és a keresztény értékeket, olyan rétegek számára, amelyek nem nézik meg a pápai misét, nem hallgatják a katolikus híradót, nem olvassák az Új Embert. Olyan üzenetet sikerült eljuttatniuk a magyar társadalomnak, mely minden esendőségével együtt a maga nemében olyan teljesítmény, melyet az elmúlt tíz évben senki sem tudott túlszárnyalni. Egy ilyen eseménytől akár meg is változhat egy kicsit a társadalmunk.

Ami a fő témát, a katolikus értelmiséget illeti, vendégeink egyetértettek abban, hogy a keresztény értelmiségre is jellemző a sebesültség és a tagoltság, valamint abban is, hogy van mit és lehet mit tenniük, de hogy pontosabban mit és hogyan, erről Horá-

nyi Özséb beszélt konkrétan és meggyőzőbben. Osztie Zoltán némi sajnálkozással állapította meg, hogy „a média nem kerülhet kezünkbe egyhamar”, de szerencsére az evangélium révén kezünkbe kaptuk a személyes megszólítás eszközét. Határozottan képviselte azt a nézetet, hogy a pártpolitika és a társadalom jövője szorosan összekapcsolódik, ezért a keresztény értelmiségiek sem vonhatják ki magukat a pártpolitizálásból sem. Horányi Özséb szemében a keresztény értelmiség elkötelezettséget személyesít meg a társadalomban. Ehhez meggyőzőnek kell lennie. Fő feladata a gondolatgyártás egy gondolatokban szegény ország – hozzáteszem: és egyház – számára. Osztie Zoltán „aki keresztény, az kormánypárti” tételét vitatva Horányi arra hívta föl a figyelmet, hogy „ma még korántsem stabil a pártstruktúra, és még eléggé összevissza a helyzet”. Ezért nagyon reméli, hogy a Pax Romana sosem kerül, olyan helyzetbe, hogy fel lehessen tenni nekik azt a kínos kérdést, hogy melyik párttal rokonszenveznek. A politizálásnak szerintem nem szabadna a szavazások idejére szorítkozni, hanem jóval inkább a ciklusok alatt kellene politizálni, a helyi közigazgatást bírálva-segítve, számon kérve a képviselők ígéreteit. Ami pedig a Pax Romana liberalizmusát illeti, Horányi nagyon határozottan kijelentette, hogy pártpolitikai értelemben a Pax Romana nem liberális. Azt javasolta, hogy addig, amíg komoly tudományos konferencián nem tisztázzuk (mi keresztény értelmiségiek), hogy mi is az a liberalizmus, addig inkább használjuk helyette a „toleráns”-t. Ebben az értelemben a Pax Romana természetesen liberális. Hozzáteszem: a mi Zsinati Klubunk nem kevésbé. Végetetül leszögezte, hogy egy keresztény értelmiségi számára sohasem lehet két oldala (jó és rossz, jobb és bal) a dolgoknak. Ehhez Aszalós János hozzátette, hogy hosszas börtönbéli töprengés után rá kellett jönnie, hogy a keresztény embernek nincs ellensége, hogy a másik oldalon nincsen senki. Osztie Zoltán szerint a sátán van a másik oldalon, és erről hajlamosak vagyunk megfeledkezni. Osztie Zoltán végül is nem vonta vissza perbeszédeit. Hiába tanulmányozta át a Zsinati Klub Három oldalas történetét a „név- és tárgymutatóval” együtt, továbbra is úgy gondolja, hogy „fejétől büzik a hal”, s ha a Zsinati Klub a Zsinati Kört előzményének tartja, amelynek Várszegi Asztrik meghatározó figurája volt, akkor a legszínesebb, érdekesebb és értékeesebb tematikát is az ő liberális szelleme hatja át. Ennek ellenére (saját kezdeményezésére) megáldott bennünket, majd (a mi kezdeményezésünkre) egy Miatyánk erejéig – és azért ez nem is akármilyen erő – egységbe kerültünk.

KAMARÁS ISTVÁN

EGYHÁZKÖZSÉG-ÉPÍTŐK

RELIGIOGRÁFIÁK 1

Könyvünk a katolikus eklézsiák titkaiba enged bepillantást, és bizonyára meglepi mind a legbenfentesebb, mind a tájékozott olvasókat. A vallásszociológus kutatót az a kérdés izgatja, mekkora esély van arra, hogy az egyházközség közösséggé váljon.

Egyaránt szól ez a könyv a közelmúltról, a jelenről és a jövőről; az átlagosról, a botrányosság gyengéiről és a kiemelkedőiről.

Főszereplői papok: a pártállami időkben egy nagyközség ifjúságát klerikódiszkóval és misztériumjátékkal megbűvölő kaplán; a hatóságokat ravaszul kijátszó és egy izgalmas templomépítés közben hívő közösséget létrehozó plébános; a panelsivatagban oázist teremtő lelkész és más-másféle módon karizmatikus társai.

Nemcsak a „csodákról”, hanem az átlagról, a vegetáló plébániákról, a katolikus egyház súlyos gondjairól is szó esik ebben a könyvben, amely egy egyházközség-utópiával fejeződik be, a kritika és a remény jegyében.

Kamarás István: Egyházközség-építők (450 Ft)

Megrendelhető az Egyházforum címén

² A keresztény értelmiségiek a Fideszt támogatják. Spirk József interjúja a Népszava 2000. március 28-i számában.

Midling Andrea

Szeretni azt jelenti...

Madeleine Delbrêl, akiről Hans Urs von Balthasar úgy nyilatkozott, hogy „egyike a 20. század legjelentősebb aszszonyainak”, ateistaként 20 éves korában tért meg. 1933-tól a Párizs melletti kommunista Ivryben, az egyik legkeményebb életfeltételektől meghatározott városban „nem-hinni-képességének labirintusában” (Delbrêl) dolgozott szociális munkásként. Ivryben saját vallomása szerint három meglepetés érte: szociális téren a munkások katasztrofális életkörülményei; keresztényként a városban élő keresztények közönye a munkások nyomasztó életkörülményi láttán; és a város kommunista szelleme, hiszen Ivry akkoriban a kommunista párt fellegránának számított. Az irodalmi képességgel is megajándékozott nő minden ideológiai, társadalmi vagy kulturális érintkezés félelmétől mentesen osztotta meg életét az „utca kis emberével”.

Írások: - „Ville marxiste – terrede mission. Provocation du marxisme à une vocation pour Dieu.” (1957) Német fordításban 1974-ben Frankfurtban jelent meg „Christ in einer marxistischen Stadt” címmel. - Autobiográfiai írása: „Atheistische Umwelt als günstige Voraussetzung für unsere eigene Bekehrung.” Halála utáni szöveggyűjtemények (1964): „Nous autres – gens des rues” /Wir Nachbarn der Kommunisten (1975); La joie de croire (1968) /két részben jelent meg németül: „Gebet in einem weltlichen Leben” (1974) és a „Der kleine Mönch” (1981); „Communautés selon l’Evangile” (1973) / „Frei für Gott” (1976); „Indivisible amour” (1991) / „Leben gegen den Strom” (1992)/.

Ne másolat légy, hanem eredeti. - Isten hangja mindig az ember növekedését szolgálja

Gyakran esünk abba a kísértésbe, hogy helyzetünket, életünket, körülményeinket a másik emberével hasonlítjuk össze. Gyakran Jézust magát is szó szerint akarjuk lemásolni anélkül, hogy hagynánk, hogy nekünk szóló szavait maga a Lélek értesse meg velünk. „Azt, ami Krisztus életében csak eszköz volt ahhoz, hogy Isten fiaként közöttünk élhessen, nem szabad életének lényegével, MINT ISTEN MEGTESTESÜLÉSE összekevernünk. A természetfeletti eszközöket sem szabad emberi életének körülményeivel összetévesztenünk, amelyek által tanított bennünket. Saját életkörülményeinknek szó szerint engedelmessé kell ahhoz, amit tanított. Életét a magunk életével kell élnünk, jobban mondva, életünket az ő élete által kell láthatóvá tennünk. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ő másolatává kell válnunk. Ahhoz, hogy Isten változatlan szeretetét meg tudjuk valósítani, életünknek mindig át kell alakulnia, fejlődnie, mozgásban maradnia, mint a fának, amelyet minden tél és minden tavasz átalakít, de amelyik minden nyáron és minden ősszel ugyanazokat a szép gyümölcsöket termi. Ha nem növekedne, és nem rügyezne a fa, nem lenne gyümölcse sem.”

A hit újrafelfedezését segíti a hitetlen világ kihívása

Madeleine szerint „érthetetlen az, ha valaki azért, hogy megőrizze hitét, fél attól, hogy ott hirdesse azt, ahol hirdetni kellene.” Így vélekedtek ugyanis egyes egyházi körök, a hitetlen ateista közegre vonatkozóan. Madeleine meggyőződése volt, hogy paradoxon az a megállapítás, hogy a hitet nem lehet megélni ott, ahol nem ismerik, vagy ellenségként kezelik; hiszen ez ellentmond a hit lényegének, mely szerint azt tovább kell adni. Ha valaki komolyan veszi a hit missziós dimenzióját, akkor a hit leszűkítése egy egyházi „belvilágra”, vagy egyfajta gettókultúra ápolására, távol a „gonosz világtól”, teljességgel képtelenség. A kérdése az, hogy milyen feltételeknek kell teljesülni ahhoz, hogy a hit ilyen nehéz körülmények között mégis növekedni tudjon. Különös figyelmet szentel itt is a tévedés veszélyének, amely ténylegesen a hitélet zavarához vezethet, s ezt a hit naturalizálásának nevezi. Sajátos módon ez a veszély azonban nem ott gyökerezik, ahol a hitnek nehéz kihívásokkal kell szembenéznie, sokkal inkább ott, ahol szinte magától értetődően az élethez tartozik, ahol a hit megingása a legkevésbé tűnik valószínűnek. „Azokban a körökben, ahol a keresztények generációk óta csak egymás között élnek, felcserélődött a hit és ‘a keresztény mentalitás’ helye. Ebben a mentalitásban Isten szabad ajándéka, a rácsodálkozás szabadsága, ki is ő valójában, a cselekvés szabadsága, hogyan is akarja ő valójában, a teremtett és az örök élet, a teremtés és a megváltott emberré válás ajándéka: mindez szinte a kereszténységben felnövekvők beleszületett tulajdonává vált, keresztény családok örökségévé. Lassacskán a hit Istenben, az élő hit az élő Istenben egyenértékűvé vált az egészséges emberi értelemmel, az Isten fogvatartására irányuló akarattal. Lassan az evangéliumi erények az illedelmes ember erényeivé váltak, s a kettőjük közti különbséget többé nem lehetett észrevenni.” Ennek a folyamatnak a következménye az, hogy “a hit és a ‘keresztény mentalitás’ felcserélése miatt a hitet mindenekelőtt azokon a területeken ápoljuk, ahol a hit nem állítható egy sorba az egészséges emberi ésszel és becsületességgel. A hitre nevelés mindenekelőtt kultuszra neveléssé válik, ceremóniákká, gyakorlati egyházi ‘diszciplinává’. S ezek a területek már kevésbé átítattak az istenhit eredeti italával. Minden emberi formát és értéket ölt. S észrevétlenül átcsúszunk a vitális természetfeletti szükségének REALIZMUSÁBÓL A KÖTELESSÉGEKBE, amelyek az adott kor és hely szükségének kívánalmait transzformálják. Mivel a kötelességek és a hit szükségletének belső köteléke megszűnik, így a kötelességekből kinőtt ‘vallási gyakorlat’ a változó korszak véletlenjének, áldozatául esik.”

*A világban megélt hit
hitelessége kettős odafordulást kíván:
Isten szavára figyelni, és az emberekhez fordulni.*

Ahogy minden emberi kapcsolat is az adott körülménytől, helyzetétől, a jobbért való fáradozástól és az újrakezdésre való készségről függ, mennyivel inkább követeli Istennel való kapcsolatunk, a fáradozást, a gyengédséget, a törődést. A világban, az emberek között látjuk azok arcát, szemét, viselkedését, amelyekről

leolvashatjuk, mennyi energiára és erőbevetésre van szükségünk ahhoz, hogy szeretettel, vigasszal egyetlen mosollyal, egy pillantással, egy simogatással ajándékozzunk meg valakit. Ha jól érezzük magunkat, könnyen észrevesszük ezeket a pillanatokat. De ha nekünk magunknak van szükségünk szeretetre, gyengédségre, figyelemre, egy mosolyra, akkor nehezen vesszük észre embertársaink igényeit. Ha ilyenkor megpróbálunk hangot adni kiáltásunknak, és megpróbálunk minden gyengeségünk ellenére azt adni a másoknak, amire nekünk magunknak van szükségünk vigasztalásunk idején, akkor az vigasszá változik. De gyakran éljük meg azt a lelki életben, hogy éppen ott és akkor nem kapunk vigaszt az emberektől, amikor lelkünk Isten felé kiált és utána vágyakozik. Istennek, aki megérintette a lelket, hogy az őt még inkább szeresse, szüksége van a kiáltásunkra, megnyilatkozásainkra, panaszkodásunkra, bánatunkra, gondjainkra, hogy ezáltal megmutassuk, hogy harcolunk érte, hogy a harcban, a szenvedésben sem adjuk fel azt, hogy őt keressük és szeressük. „Ahhoz, hogy a világ felfogja a hitet, hogy örömhírét megértsék, ehhez azoknak, akik az ígét hirdetik el kell fogadniuk azt, hogy a világtól csak annyiban különböznek, hogy ők hisznek. Ennek a világnak a fiaira úgy kell tekinteniük, mint vértestvérekre és sors-társakra, és ha hitük alapján idegeneknek érzik magukat, akkor az csak saját hibájukból lehet így.”

Isten hangja mindig konkrétan jelenik meg az egyházban

„A hit valójában olyan, mint egy szegény asszony. Minden nép, minden kultúra és minden kor új ruhával ajándékozza meg. Ha az idők változnak, öltözközik is elnyűtt. Ekkor új ruhát kell kapnia, különben a pincébe bújhat. De a ruha csak ruha marad, nem pedig ő maga, ha ruháját ki is cseréli, ő maga változatlan marad. Ha valaki régi ruhájában akarna valamit elvenni tőle – talán éppen azt a képességét, hogy a mindenkori idő közelében maradjon –, akkor többé már nem lenne önmaga... A keresztényeknek nemcsak új és mindig újra megfiatalodó hitre van szükségük, hanem ezt az új és megújuló hitet élniük is kell.” Vagyis konkrétan ez azt jelenti, hogy „a szomjazónak egy pohár vizet adni, éhezőt megetetni, hajléktalannak szállást adni, a raboskodónál a börtönben lenni, a beteget a kórházban meglátogatni. Szeretni azt jelenti, hogy megsebesít mások gondja, fáradozása és fájdalma, mindenkinek a testvérévé válok, örömmel élek és meghalok másokért.”

Isten hangja mindig radikális, vagyis az embert gyökeresen megérinti, ezért Istent mindenkinek felett akarja szeretni

„Az élő Isten életünkben nem lehet más, mint a mindenünk. Minden, ami vagyok, egzisztenciálisan hozzá tartozik.” A hitetlen emberekkel való kapcsolatban a hit Madeleine szerint, a valóságban kiállja a próbát. Nem ijedt meg attól, hogy a marxisták őt és az egyházat szüntelenül kritizálták. Igazat adott nekik, amikor a keresztények visszaszólásról beszéltek, de nem engedte magát kritikával legyőzni. Sőt még nagyobb erővel igyekezett bebizonyítani, hogy az egyház és a hit az egyetlen, ahol az emberi jogok emberi manipuláció nélkül emberi módon juthatnak érvényre, mert a keresztények saját maguk a valóság tényei és realitása annak, hogy az egyház 2000 éve létezik és fennáll. „A hit ténye és valósága - ezek a keresztények, akik rendíthetetlenül hűségesen mindennapi tevékenységükkel a hit jelenlétét életükkel láthatóvá teszik. Hiszen azok az emberek, akik a

történelem törvényszerűségeit tényekből vezetik le, és tanításukat tényeken kívánják lemérni, azoknak Krisztust és egyházát meg kell ajándékozniuk azzal a ténnyel, amely lehetővé teszi számunkra azt, hogy Istent hirdetni tudjuk: annak az embernek kézzel fogható, élő, szokatlan tényével, aki hisz Istenben.” Az egyetlen amit mi tehetünk: „A hitet növekedni hagyni, bejáratot nyitni számára, kitörni engedni – ebben áll a mi munkánk. Beszélünk arról, hogy milyen ő valójában: egy élet a maga törvényszerűségeivel és a maga valóságával. A hit dolgait nem az ész logikájával kell magyaráznunk; de értelmünk az, amely szavakba foglalja, hogyan kell élni, cselekedni és gondolkodni, hogy a hit logikájában megmaradjunk. A hit, amely erőt ad nekünk ahhoz, hogy Istent felismerjük, szeressük és dicsőítsük, műve az, hogy közte és közöttünk a legkisebb távolság sem áll fenn; a bennünk élő hit Istenhez köt bennünket, ez tart bennünket eleven kapcsolatban Istennel.”

Contemplatio in actione

Az érett hit jele a tettekben megnyilvánuló mély istenkapcsolat. Nem igazi keresztény az, akinek ne lenne szüksége újra és újra a teljes elmerülésre Istenben, hogy tőle kapja az erőt. De az, aki mindig csak visszavonultan él, és nem mer Istennel találkozni a világban, félve attól, hogy hibázhat, nem érti Jézusnak azt a kijelentését: Isten Országá köztetek van. „Ha a világ nem lenne alkalom arra, hogy a mennyhez fussunk vissza, vagy odaajándékozzuk magunkat az Ő irgalmasságának, akkor nem lennénk alkalmasak arra, hogy a szentségnek azt az aktusát magunkhoz vegyük, amelyet ezek a pillanatok magukban rejtene. A radikálisan emberi környezetnek, vagyis a hitetlennek, amelyben élünk, kiolthatatlan szomjat kell fakasztania bennünk a természetfeletti iránt. Aki ilyen környezetben él, megláthatja, milyen gyakran kapja meg azt a sugárzó és szomjas belátást, amelyet a természetes világból nyer. Azonban még mélyebben kell megértenünk azt, hogy a természetes világnak 'felélesztéséhez' a kegyelem hallatlan áramára van szükség. A kegyelem azonban csak a hit, a remény és az önzetlen szeretet aktusa által működik.” Munka a világban nem jelent mást Madeleine számára, mint Jézussal való kommunikációt. Hangsúlyozza azonban azt is, hogy időt kell találni az imára, hogy összeszedjük magunkat, hogy gondolatainkat, tetteinket, szavainkat Isten fényébe helyezzük, hogy közelségéből erőt és tiszta szeretetet meríthessünk. „Jövetelünk és távozásunk – nemcsak a nagy dolgoknál, hanem pl. az egyik szobából a másikba átmenve –, azok a pillanatok, amikor várakozásra kényszerülünk – a pénzbefizetésre várva, vagy a telefonfülké előtt, vagy amíg az autóbuszban egy hely szabad nem lesz – mindezek az ima pillanatai, amelyek csak akkor érintenek meg bennünket, ha készek vagyunk rájuk. Ha elszalasztjuk őket, mert nem voltunk felkészülve, akkor ezeket úgy tekinthetjük, MINT BOCSÁNATOS BŰNÖK. ... Isten mindig megajándékoz bennünket azzal a lehetőséggel, hogy imádkozni tudjunk, de az nem mindig felel meg annak, amit mi az imáról elképzeltünk. Ha Isten ugyanis szendvicset készített számunkra, de mi egy egész tányér ételt szeretnénk megenni, s ehhez még előételt és süteményt is, akkor nem fogjuk a szendvicset elfogyasztani, jóllehet arra lett volna időnk, és hasztalanul várunk arra a fél órára, amelyben a megrendelt menüt elfogyaszthatjuk. Így fordulhat elő talán az, hogy a híres fél órát meg sem találjuk és napunkat ima nélkül zárjuk le.”

„Az élet tettekből áll, amelyeket ki kell imádkozni; ... a tetteknek kell válnia a tevékeny imává, és az imának átimádkozott tetté. Nem tud szeretni az ember anélkül, hogy ne maradna minden mozgásban.”

Az irgalmasság lelki cselekedeteiről VII.

Élőkért és holtakért imádkozni¹

Imádkozni még akkor is lehet, ha képtelenek vagyunk az irgalmasság összes többi cselekedeteire. Még a beteg meg a fogoly is kérheti Istent, hogy világítsa meg az emberek értelmét, vigasztalja meg a szomorkodókat, hogy a kételkedőnek küldje el a tanács adományát, hogy a bűnösöknek mutasson utat, ajánlódjék türelmet és békét az embereknek, és bocsássa meg ellenségeinknek vétkeit. Mi azonban tulajdonképpen *nem igen hiszünk* az ima erejében – „itt már csak imádkozni lehet”, szoktuk

olyankor mondani, amikor úgy érezzük, hogy már nincs segítség, és mi magunk sem bízunk a sikerben. Melyikőnk képes igazán elhinni, hogy a lepantói csatát nem a zseniális Ausztriai János hadvezéri képessége, hanem a rózsafüzér ereje nyerte meg? Pedig az Üdvözítő nem győz eleget biztatni bennünket: „Mondom pedig nektek, hogy ha ketten megegyeznek közületek a földön bármely dologban, melyet kérnek, megnyerik azt Atyámtól, ki a mennyekben vagyon” (Mt 18,19). Nem mondom, hogy nincs nehézség, minél világosabb és tisztultabb az értelmünk, annál több nehézséget tud felhozni a kérőima ellen. Hát lehetséges, hogy az én nyomorúságos imám – legalább én ne becsljem azt túl – megváltoztassa az Isten végzéseit? Lehetséges, hogy ami vakságomban fontosnak látszik, Isten előtt is az legyen? Vagy lehetséges, hogy Isten irgalmassága a másik emberrel szemben, akit legalább úgy szeret, mint engem, attól függjön, hogy én imádkozom-e érte vagy sem? Elvileg már százszor megoldott kérdések ezek és mégis mindenkinek saját magának kell megszereznie a megoldást. Éppen ezért botránkoznak a filozófusok, hogy Isten a végtelen, kimondhatatlan, mindenható Isten engedelmeskedik a parányi ember felszólításának. Nem hiszem, hogy akadjon ember, még oly világos eszű is, aki ezt igazán meg tudná magyarázni, még azzal sem, hogy hiszen az imádkozás gondolatát is Isten kelti fel bennünk, és így csak saját terve valósul meg, amikor imádkozunk. Az imameghallgatás valamiképpen mindig csodás – a még elhithetőnek határán. Az értelmet megbotránkoztatja – és mégis szívünk vigasztaló biztonsága, hogy létezik két szabad lény találkozása, hogy Isten mindenhatósága találkozik az ember korlátozott, de valódi szabadságával, és ez a meghallgatás, amikor a teremtetett szabad akarat kérését intéz Istenhez, aki *olyan*, hogy meghallgatja azt, és szabad mindenhatósága kegyesen leereszkedik az emberhez.

Az értelem botránkozik rajta – de csak az, amelyik maga alkotja meg magának Isten képét, amelyik maga akarja kicövekelni Isten méltóságának határait – mintha nem lépte volna túl Isten réges-régen ezeket a határokat, amikor testet öltött, és olyan lett, mint egy közülünk. Aki hisz a megtestesülésben, mért nem hisz a kérő imában? És főképp, aki hisz a megtestesülésben, mért nem

hisz igazán a Megtestesültnek? Hisz Jézus minden igyekezetével azon van, hogy megmutassa nekünk, Isten nem a felhők fölött trónoló Nagyúr, nem a tejútrendszerek Istene, hanem a naimi özvegyasszonynak, Máriának és Mártának, a zsinagógafőnöknek az Istene, akik szomorúságukban Jézushoz fordulnak és Jézus mindenhatóságánál fogva visszaadja nekik szereteteiket. Miért nem hiszünk igazán Jézusnak, aki azt tanítja nekünk, hogy az ő Atyja *nem a filozófusok, hanem a szívek Istene*? Ezt hirdeti minden csodájával – márpedig hogy csoda történik, arra nem kell bizonyíték.

De hát akkor ez meg azt jelentené, hogy Istennek várnia kell, amíg valaki segítségül hívja az Ő irgalmát? Természetesen vannak más eszközei is, hiszen Ő a „gazdag Isten”, aki nem szorul rá az én vagyonomra ahhoz, hogy jóllakasson egy szegényt. És mégis akarhatja azt, hogy ez a segítség *itt és most* az én kezem által történjék. A pap meg a levita biztos, hogy egész életére elmulasztott valamit, annak ellenére, hogy Isten nem szorult rájuk, hiszen a szamaritánus mintegy beugrott helyettük. Értsük meg jól: nem a *hatás* az, ami miatt rám szorul az Isten, hanem azt akarja, hogy *én* tegyem. Ezt tanítja a szentek egységének dogmája is, hogy az egyik üdvössége valóban függ a másiktól; a fények, árnyékok és erők kölcsönös játékából, kicserélődéséből és összefüggéséből senki nem vonhatja ki magát. De miért is hadakoznánk az ellen, amikor nemcsak kitüntetés, hanem oly nagy vigasztalás is, hogy segíthetünk egymáson, hogy nemcsak tettel, hanem annál sokkal nagyobb erővel odaállhatunk Isten elé azokért, akiket szeretünk. Jézus nem tudott csodát tenni Názáretben hitetlenségük miatt – talán most is úgy van sokszor, hogy a hitetlenségünk zárja el a csodálatos imameghallgatás útját. Hát ha már olyan nagyon nehezen hisszük el azt, hogy Isten *tud* csodát tenni azért, mert az imában kérjük erre – akkor milyen okunk van hinni, hogy segít azért, mert nem kérjük? Egyszer majd nagy csodálkozások lesznek, amikor kiderül, hogy minden üdvösséges tettünket, sikerünket igazából másoknak köszönhetjük, azoknak az elfelejtetteknek, akikről talán nem is tudjuk, hogy imádkoznak értünk. Vagy kivel nem történt már meg, hogy a letörés és fáradtság sötét órájában egyszercsak úgy érezte, hogy üdítő szellő éri homlokát – valaki, aki szeretetben vele van, gondolt rá, felajánlott érte valami kellemetlen munkát, elmondott egy röpimát, erőt küldött az újrakezdéshez...

Valóban nem lehet nagyobb kitüntetése az embernek annál, mint hogy imádkozhatik. Hogy úgy beszélhet Istenhez, mint barátjához, akinek elmondhatja apró vágyait, amelyekről mindketten tudják, hogy milyen kicsiségek, de azért beszélhet róla és Ő meghallgatja azt, mert már nem a szolgáinak, hanem barátainak mond bennünket. És valóban nem kicsiség az, hogy Isten olyasmit tesz az ember kedvéért, amit különben nem tenne meg; hogy az az Isten, akinek akarata törvény, akinek akaratával szemben nem lehet más törvényre hivatkozni, barátja kedvéért félreteszi még saját magának a törvényeit is. És valóban nem kicsiség az sem, hogy az embernek van hatalma áthidalni tér és idő határait és segíthet még a meghaltakon is...

A mai keresztények közül jóformán senki nem törődik velük. Szép, ünnepélyes temetés, ami inkább az élőknek szól, mint a holtaknak, egy pár csepp könny, aztán olyan könnyen megvi-

1. Nyíri Tamás kéziratban maradt beszédei, IV. kötet 53–60. o.

gasztalják magukat, hogy ők már úgys Istennél vannak. A hűségnek és aggodalomnak azonban tényleg nem kicsiny foka, amit az egyház gyakorol ezzel szemben: évről évre mindig megemlékezik az elfelejtett halottakról, soha nem teszi le válláról annak a felelősségnek terhét, ami a küzdő egyházat összeköti a szenvedő egyházzal.

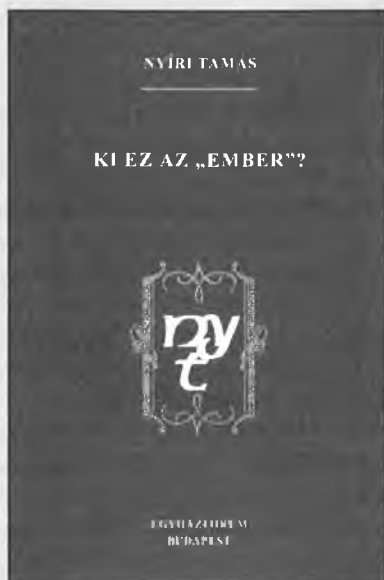
De amikor a mindennapi élet is annyi sok fáradságba kerül, amikor jóformán azokért sem tudunk eleget imádkozni, akik személyesen kérik azt tőlünk és akikért felelősek vagyunk – hisz itt is fellelhető a lekötelezettségnek egy bizonyos rangsora –, amikor még az élőkkel szemben sem tudunk eleget tenni, hát akkor hogyan gondoljunk még a halottakra is? Elmélet helyett elégedjünk meg megint a gyakorlattal.

Egy jámbor plébános arról volt híres, hogy igen sokan kérték meg, imádkozna értük, ő pedig azt szokta mondani, hogy mindazok, akik imáit kérik, a memento alkalmával elvonulnak szemei előtt. De mikor oly kevés az idő – és oly sok a szenvedés, hogyan lehetséges ez? – A válasz pedig így hangzott: „Minden egyes ember ínségének, szenvedésének és szomorúságának nyoma bevésődik lelkembe, az ima idején pedig megnyitom szívemet és azt mondom Istennek: – Uram, aki a világ Ura vagy, olvasd el mindazt, ami ide van írva.” – Persze, ehhez a mintegy kondenzált imához szükséges az, hogy ennek a sok szenvedésnek és fáj-

dalomnak a nyoma tényleg bele legyen írva lelkünkbe, a szívünkbe legyen bevésve és ne csak az eszünkbe; kell, hogy az ember magáévá tegye az idegen fájdalmakat és szíve tényleg megsebesüljön attól...

És ezzel tényleg be is fejezhetnénk elmélkedéseinket az irgalmasság lelki cselekedeteiről. Az egészben azonban az a megdöbbentő, hogy mindezt tőlünk, *tőlem*, a másiktól és harmadiktól várja el az Isten; nemcsak azoktól, akik rendkívüli vallásos adottságokkal rendelkeznek, hanem az utca emberétől, a hétköznapi kereszténytől. Akkor viszont nem volt felesleges, hogy órákon keresztül itt ültünk és beszélgettünk olyan dolgokról, amelyek életünk valóságában csak annyira tükröződnek, mint az utcai pocsolyákban a távoli csillagok fénye? Csodálatos az egyház teljesítménye, csodálatosak a szentek – de én hol vagyok ezektől, hol marad az én tanúságom?

A szentmise imája, amit a pap mond áldozás előtt, megvigasztalja a szívünket: „Uram, ne tekints szolgád gyarlóságára, hanem egyházad hitére...” Miért ne lehetne azt mondani, hogy egyházad szeretetére...? És akkor minden más csak lelkiismeretvizsgálat volt, az pedig mélyen megszégyenítő és mindig ijesztő – ha helyes és igaz.

KICSODA JÉZUS? HOL TALÁLHATÓ? Akit kérdeznek, annak felelnie kell. E feleletre vállalkozik ez a könyv. Bár a szentírástudomány eredményeire támaszkodik, mégsem biblikus mű. De nem is apologetikus célzatú: nem „téríteni” akar, sem érvelni, hanem tanúskodni: Jézusról beszélni annak, aki szeretné megismerni Öt. Jézussal akarja szembesíteni azt, aki keresi a személyes találkozást vele. Aki pedig tovább feszegetné, „hát akkor kinek íródott tulajdonképpen?”, minden bizonnyal könnyen rátalálhat a helyes válaszra: alighanem elsősorban magamnak írtam, és természetesen minden kor- és sorstársamnak, aki túl van már az első naivitáson, de nehezen talál rá a másodikra. S azoknak, akik kérdeznek, akik mellemnek szegezték a kérdést: „hogyan lehetsz hívő, ha azt mondd, hogy nem zárkózol eleve el korunk szellemi áramlatai elől? Miben foglalnád össze keresztény hited lényegét?” Nekik is iparkodtam válaszolni...

Nyíri Tamás: Ki ez az „ember”? (1200 Ft)

Megrendelhető az Egyházforum címén

A modern világban hol a helye a keresztény hívőnek? Szeretheti-e a világot anélkül, hogy szeretetének kárát vallaná kereszténysége? Lehet-e ugyanolyan értékű tagja a modern társadalomnak, mint akármi más? A bűnös és megváltott ember hogyan szolgálhatja a történelmet keresztény nagyvonalúsággal és a Krisztus-esemény lelkesítő erejével? Hogyan illeszkedik a becsületes munka a megváltás rendjébe? Hogyan fér meg egymással a tudomány és a hit? Ezekre a kérdésekre válaszolnak a kötetben összegyűjtött előadások. Az 1994-ben elhunyt teológiai és filozófiai professzor utolérhetetlen pontossággal megfogalmazott és szeretettől áthatott írásai ma éppúgy útjelzők lehetnek a kérdező-kereső keresztény ember számára, mint megírásuk idején. „Intellektuális imakönyv” ez, melynek örök reményt hirdető üzenete, hogy a világi világ nem távolodott el Istentől, a megtestesült Jézus Krisztus, hiszen Isten ott található, ahol mi magunk; az isteni Istent abból ismerjük föl, hogy emberi lett Jézus Krisztusban.

Nyíri Tamás: A keresztény ember küldetése a világban (1300 Ft)

Megrendelhető az Egyházforum címén

Molnár Péter

„Beszélgetés a Mesterrel”

Bizonyára sokaknak feltűnt a cím, hiszen egy ismert és kedvelt imakönyv címe, melynek szerzője Hetényi Varga Károly. Azért mertem venni a bátorságot, és ezt adtam írásom címének, mert az Életképek jelen számában a szerzővel, pécsváradi otthonában készült beszélgetést adom közre. Valóban, nekem is úgy tűnt, hogy beszélgetek a Mesterrel...

Arra voltam kíváncsi, hogy mi is a titok, mi a titka egy ilyen gyümölcsöző életpályának? Mennyire volt veszélyes a diktatúra éve alatt olyan papok, szerzetesek hősies, néhol önfeláldozó életét kutatni, feldolgozni, az utókornak bemutatni, akik az ártatlanul üldözöttek védelmére keltek? Mi volt az a szikra, ötlet, ihlet, mely a számunkra pótolhatatlan könyvek megírására készítette? (Beszélgetés a Mesterrel, Akiket üldöztek az igazságért, Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I-III.kötet. Fordítások: A lázadó, A Fehér Rózsa)

Örömmel tárom Olvasóim elé Hetényi Varga Károly pályáját, tapasztalatait, gondolatait, példáját.

Hetényi Varga Károly 1932. október 7-én született Hosszúhetyénben. Iskolai tanulmányait Pécsen a Pius Gimnáziumban kezdte, de politikai okokból már ott nem fejezhette be, hanem a pécsi Nagy Lajos Gimnáziumban. A „Pius évek” alatt a jezsuita szellemiség mély nyomokat hagyott lelkében. Elmondása szerint papi pályára készült, de ebben tüdőbetegsége akadályozta meg. Egyházi előjárói tanácsára és saját belátása alapján a

Pécsi Pedagógiai Főiskolán magyar-német szakon szerzett oklevelet 1956-ban. Egy évig tanított Zalaegerszegen, majd Komlóra került a Gesztenyési Általános Iskolába. Meghatározó évek voltak ezek. Itt tapasztalta meg a szocialista tábor pedagógusainak nevelési elveit, életfelfogásukat, világképüket. Megérezte a magány nyomasztó jelenségét. „Egyedül vagyunk? Tényleg egyedül vagyunk, vagy csak nem tudunk a hozzánk hasonló gondolkodású emberekről?” – kérdezte önmagát.

„A magányos, a többiek gondolatmenetétől eltérő elme kételkedni kezd, és hajlik a megállapításra: nem lehet, hogy a körülöttem lévő világ megkerült, s csak egy elenyésző kisebbség látja a dolgokat tisztán. Miként lehetséges, hogy az embereknek elment a józan esze, éltetik a zsarnokot, államférfiaknak, politikusoknak tapsolnak, akikről tudják, hogy kezükhöz vér tapad, hízelegnek helyi pártvezetőknek, akikről közismert, hogy gátlástalanul lopják a vállalat vagyont? ...Ha ilyen légkörben még barátokat is alig találsz, rád nehezedik a magányosság nyomasztó érzése, kívülálló különecnek érzed magad.” (Részlet Inge Scholl: A Fehér Rózsa című könyv utószavából, 154.p.)

Nem csinált abból gondot, hogy családjával minden vasárnap elément szentmisére. Azt a cirkuszt, hogy állandóan bujkáljanak, azt nem vállalta.

„Ha engem ezért kirúgnak, akkor kirúgnak. Nyilvánvalóvá vált, hogy mi vallásosak vagyunk, sose kérkedtem vele.” Emiatt nem volt konfliktusa, mert személy szerint mindenkivel jóban volt. Csak fölül, akik őt személy szerint nem ismerték, azok nyomták a helyi vezetőket, hogy rakják már ki Varga Károlyt. Komló az egy igazi szocialista bányász város volt. Nem csak ő érezte magát magányosnak, hanem a családja is. Nem voltak keresztény kapcsolataik.

„Hiába próbáltál akármit csinálni, falat éreztél magad körül, és tudtad, hogy ennek az az oka, hogy a háttér egy olyan világnézetet képvisel, amely nem passzol bele a kor összisényé közé. El kellett dönten, hogy hű maradsz a világnézetedhez, vagy föladod és érvényesülsz. Ez utóbbit nem választottam, mert nem olyan fából faragtak.”

Most kezdődött el a szerző életében a kutatás. A kérdés melyre választ keresett: Vannak-e vagy voltak-e az országban mások, nagyobbak, elődök, akik nem szégyellték megvallani hitüket?

Ő egy másik diktatúrában, a náci diktatúrában keresett először olyan személyiségeket, akiknek volt erejük nemet mondani. Talált ilyen embereket, és erről publikálhatott.

Hetényi Varga Károly elmondása szerint egy könyv indította el ezen az úton. Komlón a könyvtárban megtalálta Alfréd Neumann: Hatan voltak című dokumentumregényét. Ezt elolvasva látta, hogy ez nem lehet kitalált, ennek a regénynek alapja van. Ez történeti valóság. Kinyomozta, hogy ez a regény a müncheni Fehér Rózsa mozgalom megregényesített formája. Megszerezte az eredetit és lefordította. Azt a fiainak készítette el.

„1967. június 7-én, egy szerdai napon az első órák magyar nyelvtan volt a Gesztenyési Általános Iskola VII. osztályában. Kicsöngetés után lejttem az emeleti tanteremből. A tanári szoba folyosóján egy idegen ember állt. Amikor odaértem hozzá, megszólított, megkérdezte, én vagyok-e a Varga Károly. Igenlő válaszon után közölte, hogy a rendőrségtől jött, és magával kell vinnie kihallgatásra. Amikor bevittem a tanáriba az osztálykönyvet, minden szem némán rám szegeződött. Köztük talán azé is, aki saját karrierjének érdekében nem a legkedvezőbb jelentéseket küldte rólam az illetékeseknek.

Az udvaron várt a rendőrség kocsija. Levitték a kapitányságra, s ott két rendőrtiszt egy gépirónó jelenlétében órák hosszat

Az 1967-es házkutatás jegyzőkönyve

vallatott. Végül alá kellett írnom egy körülbelül hatoldalas jegyzőkönyvet. Ezután kiszálltak Zrínyi téri lakásomra, és házkutatást végeztek. Ekkor találták meg és foglalták le – egyéb „veszélyes” iromány mellett – a Die Weisse Rose-t és annak általam készített magyar fordítását.” (Részlet Inge Scholl: A Fehér Rózsa című könyv utószavából, 158-159.p.).

Térjünk vissza az ötvenes évek végéhez. 1957-59 között a Korányi kórházban feküdt. Ott kijárt hozzá havonként egy jezsuita szerzetes. Péter Kollár küldte ki, akit ő Pécsről ismert, de már öreg volt, és ezért küldött maga helyett mást. Ez a fiatal szerzetes elhozta neki Alfonzo Pereyra: Jugend vor Gott című német-nyelvű imakönyvét. Nem egy szokványos imakönyv volt, annyira elbűvölte a szövege, hogy kedvtelésből elkezdte fordítani. Ez nem egy pietisztikus szöveg volt, hanem lehetett látni, hogy itt az imádkozó arról a helyről szólítja meg Istent és beszélget az isteni Mesterrel, ahol ő van. Ilyen nálunk nincsen – gondolta Hetényi Varga Károly.

A könyvben német, francia, olasz betétek (idézetek) találhatók. Ezeknek megkereste a magyar megfelelőjét. A szanatórium-ban félig elkészült a fordítás. Hazajövele után pedig befejezte. Sok részt ő írt hozzá. Végül elkészült és bevitte a Szent István Társulatba, ahol azonnal visszadobták, még el sem olvasták. Ez 1967-ben történt, emiatt volt az előbb említett házkutatás, ezért dobták ki az állásából. A házkutatás előtt már egy kész példányt kicsempészt Nyugatra. 1972-ben Újvidéken, Bálint András fordítói állnéven megjelent. Ebben az I. kiadásban 1/3 munka a sajátja volt. A II. kiadást a SZIT adta ki, itt már a fele volt a sajátja.

„A magára maradt mai magyar fiatal, akinek nincs barátja, szüleivel sem tudja megtalálni az összhangot, olyan közegben él, hogy társtalan, legyen neki egy olyan kis „velemjáró” könyvecskéje, melyet mindig vigaszként, segítőként tarthat számon.”

A III. kiadás Bécsben jelent meg, a IV. és az V. kiadás szintén a SZIT-nál. Nagyon sok visszajelzés érkezett, pl. Mensáros Lászlótól is. Azonban nem mindenkinek tetszett.

„Mindazoknak nem tetszik, akik az Istenhez vezető utat, csak a szép lelkek és az érzelmek oldaláról közelítik meg. Az Istenhez vezető út összeszedettségét követel, nincs megalkuvás, ez a szép lelkeknek nem mindig tetszik. A kereszténység nem csak szép dómok, szép egyházi zene, szép képek, hanem komoly hétköznapi helytállást is követel. Ha nem is lesz mindenki olimpiai bajnok, de a testnevelés órán muszály buzdítanom, hogy ugorj egy kicsit magasabba. Emeld egy kicsit a szintet, és 500 iskolából kijön majd egy olimpiai bajnok. Próbálj egy kicsit jobban! Na, erre való ez a könyv. Próbáld! Persze nem nélkülözi azt a kapcsolatot, ami teközted és Isten között van. Ezt neked kell megteremteni. Amint mondtam, ez a szép lelkeknek nehezen megy.”

Amikor Buchenwaldban járt a koncentrációs táborban, és nézegette az ott rendezett kiállítást, képeket, neveket, feltűnt, hogy katolikus papok is voltak ott. Ekkor kezdett el kutatni, hogy volt-e magyar katolikus pap, aki szemben állt a náci rendszerrel, zsidókat mentett, ezért börtön volt a jutalma. Elkezdődött a keresgélés, és Uhl Antal volt az első, akit talált. A Gondviselés úgy hozta, hogy nem is volt messze Komlótól. Uhl Antal üldözött zsidókat mentett Párizsban, magyar munkásoknak volt ott a lelkipásztora, és egy magyar jelentette fel a Gestapónál. Kiderült, hogy még él Uhl Antal, aztán az is, hogy pécsi egyházmegye, és Baranyaszentgyörgyön van. Meglátogatta és az írást a Vigiliában jelentette meg. A cikk olvasói levelet írtak, hogy tudnak még egy papot, Kálló Ferencet, a nyilasok lőtték agyon. Aztán írták, hogy Salkaházi Sára és így tovább. „Az az igény mutatkozott, hogy szükségünk van olyan emberekre, akikre

felnézünk, akik olyan korban éltek, amikor a hitüket gyakorló, az egyház üldöztetést szenvedett. Voltak, akik az üldözöttek mellé álltak, nem féltek a kockázattól. Ebből tudunk tanulni.” Ennek a kutatásnak az eredményeként a következő könyvek születtek: Akiket üldöztek az igazságért (1985), Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I-III.kötet.

HETÉNYI VARGA KÁROLY

AKIKET ÜLDÖZTEK AZ IGAZSÁGÉRT

KÁLLÓ FERENC

SALKAHÁZI SÁRA

PÓR JÓZSEF

„A történetírás teljes tudományos felkészültségével kellett dolgoznom. Tehát sajtó, folyóiratok, visszaemlékezések stb...Meg kellett fordulni a hazai és a szomszédos országok levéltáraiban, állami és püspöki levéltárakban. Én a feleségemmel együtt utaztam pár 100.000 km-t. 1938-1944 között minden németellenes, Hitler ellenes megmozdulást jelentettek titokban. Ami besúgó tevékenység volt a magyarországi egyházzal, azt mind megtaláltam Bonnban. Sőt lehallgatott telefonbeszélgetéseket is, ezeket mind hazahoztam.”

Mi is a titka egy ilyen életnek? A hit, mely a hétköznapiak sodrában sem hagyta el. 2001. március 15-én, a pótolhatatlan és maradandó alkotói tevékenységéért a Magyar Újságírók Közossége Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjjal tüntette ki. Fogadja szeretettel a mi gratulációnkat is. Befejezésül egy megszívlelendő tanács Hetényi Varga Károlytól: „Ha valakit bíztatunk arra, hogy legyen jó, legyen különb, éljen Isten kedvére való életet, és ez rendkívül nagy teljesítménybe kerül neki, akkor nem szabad semmisnek felfognom azokat, akik ezt megvalósították. A szeretet erényét hősi fokon gyakorolták. Akik ezt megtették, pont ezt hallgassam el? Nem lehet. Legálább ismerjem el annak az értékét, ha én nem is tudtam megvalósítani. Mindig a gyengébb mellé kell állni, itt kell kezdeni.”

Gyerekekkel a vasárnapi szentmisén

A családi misék bátorságot adhatnak a szülőknek, hogy a még tipogó kisgyermekükkel ők is elmerészkedjenek a szentmisére. Fontos lenne, hogy minél többször lehetőségük legyen ilyen módon résztvenni az ünnepén, mondta Hermann Josef Spital püspök a lelkipásztori kisegítők előtt. Ahol erre nincs lehetőség, ott igen nehéz megoldani a fiatal családoknak, hogy részt tudjanak venni a szentmisén.

Bűnbánat és bocsánatkérés: 20 év múltán

Miután egyes argentin püspökök kifogásolták, hogy a fegyveres diktatúra alatt az egyház az emberi jogok ellen elkövetett bűnökről hallgatott, most egy általános bocsánatkéréssel fordult az egyházvezetés a hívek felé. Córdobában, egy mise alkalmával bevallották a püspökök, hogy 1976 és 1983 között nem tettek meg mindent a politikai üldözöttek védelmében. „Túlságosan enyhén reagáltunk a rezsim túlkapására az emberi szabadság megsértésekor.” Keresztények résztvettek a kínzásokban és gyilkosságokban. Ez vonatkozik mind a gerillák erőszakos tetteire, mind az állam illegálisan folytatott megtorló intézkedéseire. Sokan közömbösek maradtak az emberi jogok lábbal tiprásakor. Mások „totalitárius beállítottságúnak” vallották magukat, és így gondolták szolgálni a hazát. Most a nemzeti megbékélés kell, hogy a cél legyen. Sokan későinek találták a bocsánatkérést. Az egyház nyissa ki az archívumokat, hogy magyarázatot lehessen kapni sok „eltűnt” sorsa felől. A fegyveres diktatúra alatt kb. 30 000 embernek veszett nyoma, ill. lett gyilkosság áldozata.

Benyomások az elfelejtett Kazahsztánról

Ritkán jutnak el hírek Kazahsztánról Európába. Andreas Gude, a steyli misszióprojekt munkatársa eltöltött néhány hónapot a köztársaságban. Így tudósít: „Kazahsztán minden harmadik lakosa gyermek. Ezeknek a gyermekeknek a 21%-a tuberkulózisban, hepatitiszben vagy gyermekbénulásban szenved. A szociális, gazdasági és a környezetvédelmi problémák igen súlyosak, óvodák, iskolák, gyermekotthonok nehéz anyagi gondokkal küszködnek. Sok óvodát emiatt be kellett zárni. Az iskolák nem tudják elegendő taneszközzel ellátni a diákokat. Sok szülőnek még arra sem telik, hogy a gyerekeit ruházni tudja. Így ezek a gyerekek nem járnak iskolába, pedig általános iskolakötelezettség van érvényben. Sportegyesületek, zeneiskolák és egyéb létesítmények állnak a gyerekek rendelkezésére, de ezt a „luxust” sokan nem tudják igénybe venni. Ehhez jön még az is, hogy a munkanélküliségi ráta nagyon magas. Azokban a falvakban, ahol a szovjet időkben gyárak álltak, és virágzott a mezőgazdaság, ma szinte a település egésze munkanélküli. Tönkrement gyárak, kihalt sztyeppék uralják ma zömében a tájat, amerre csak járunk. Sok család megpróbál a saját kertjéből megélni, mert az élelmszer még a pénzkeresők számára is nagyon drága.”

Európai értéktanulmány: Az osztrákok is deisták

Egy új európai értéktanulmány szerint az osztrák lakosság 89%-nak a család igen fontos helyen áll az értékrendjében. A munka, barátok és szabadidő csak jóval ezután következnek. A vallás az értékskála legalsó harmadában szerepel, a megkérdezetteknek csak 20%-a tartja igen fontosnak. Ennek ellenére kitűnik, hogy a 10 évvel ezelőtti felmérésekhez képest, ma a vallást sokan többre értékelik, mint azelőtt. A tanulmány kimutatja

továbbá az emberek elfordulását az erősen egyházhoz kötött, tradicionális vallásosságtól. 1990-hez képest azonban lényegesen többen hisznek Istenben, szakítanak időt imádságra, merítenek erőt és kapnak vigasztalást a keresztény hitből. A tanulmány szerzői, Paul Michael Zulehner és Christian Friesl az osztrákok egyharmadát sorolják a „hagyományos keresztény” kategóriába, akik hisznek Jézus Krisztus isteni természetében és feltámadásában. Igen elterjedt ezzel szemben egy természeti törvények által meghatározott deista istenkép, amelyben Istent mint egy távoli Teremtőt tisztelik, messze a világtól, és a reinkarnációban való hit. A társadalom folyamatos individualizálódása ahhoz vezet, hogy az emberek a vallásból is kimazsolázzák azokat a dolgokat, melyek számukra hasznosnak és szükségesnek tűnnek. Zulehner ezeket az embereket tréfásan „mazsolázóknak” nevezi.

Kényszermunkások-kárpótlás:

A katolikus egyház döntése és a reakciók

Örömteli fogadtatásra talált a német püspöki kar döntése a kényszermunkások kárpótlásáról. Mindazoknak, akik a háború alatt egyházi birtokokon, kolostorok háztartásában vagy karitatív szervezetekben kényszermunkát végeztek, ötmillió márka áll kárpótlásul rendelkezésre, és ugyanekkora összeggel gazdálkodhatnak azok az egyházi segélyszervezetek, amelyek a kiengesztelődést próbálják előmozdítani. A keresztény pártok egyházpolitikai szövegírója, Hermann Kues kijelentette, okos és következetes dolognak tartja, hogy az egyház nem hagyta rossz irányba befolyásolni magát a médiák által gerjesztett vitától. Az egyház saját, szűkös lehetőségei által a rászorulókat közvetlenül kapnak segítséget, mindenekelőtt a mezőgazdaságban dolgozók, akik az állam és a gazdasági vállalatok által létrehozott pénzalapból nem részesülnek kellőképpen. Christa Nickels, a zöldek képviselője a döntést „örömtelinek és korrektnek” ítélte. Dicséretes, hogy az idegengyűlölet körül jelenleg is folyó viták ellenére, nem csupán a közvetlen kárpótlás, hanem a kiengesztelődést szolgáló erőfeszítések is megfelelő hangsúlyt és támogatást kapnak. A katolikus egyházat amiatt is kritika érte, mert ellentétben az evangélikus egyházzal, nem támogatta az alapítványi pénzalapot. A püspöki kar elnöke, Karl Lehmann ezt azzal indokolta, hogy az erre vonatkozó alapítványi törvény elsősorban a koncentrációs táborok hadifoglyait és az iparban dolgozó kényszermunkásokat támogatja. Az egyház egyéni kezdeményezése nem akarja megkerülni a szolidaritás lehetőségét, és nem akar kibújni „a felelősség terhének viselése alól”. Az újságok a döntést igen ellentétes módon kommentálták. A „Frankfurter Allgemeine” így ír: „Egyeszerre kínos ugyanakkor jellemző, hogy a kényszermunkások egyházi területeken történt foglalkoztatásának felkutatásához a kezdeményezés kívülről jött. De a „tettes-áldozat” séma ezúttal nem állja meg a helyét.” Az egyházak rejtetten már régóta törekedtek a megbékélésre, távol mindennemű szenzációtól, feltűnősködéstől, és függetlenül a gazdasági nyomástól”. A „Welt” című lap ezt írja: „Öntudatosságuktól vezérelve a püspökök nem is tudtak volna mást tenni, mint elhatárolni magukat az alapítványtól. Mindennemű kollektív büntudatot elutasítanak.” A „Süddeutsche Zeitung” egy jócselekedetről beszél, melynek nem lettek következményei. „Az egyházi segélyszervezetek gyakran emberközelibbek és kevésbé kormányfüggek... A kárpótlási pénzalapban való részvétel egy politikailag világos lépés lett volna...” A kényszermunkások körüli vita időközben Ausztriában is elkezdte foglalkoztatni az evangélikus és a katolikus egyházat, és átfogó kutatásokat indítottak el.

Mária-kultusz és hagyomány

Hetény János: *A győri Vérrel Könnyező Szűzanya kultusztörténete* (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 5.), *Nagyboldogasszony virrasztása* (Devotio Hungarorum 7.), Néprajzi Tanszék, Szeged. Szerkeszti Barna Gábor

HETÉNY JÁNOS

A GYŐRI VÉRREL KÖNNYEZŐ SZÜZANYA
KULTUSZTÖRTÉNETE

Hetény János teológus és kultúrtörténész, a vallási néprajz ismert művelője fél évszázada kutatja a magyar hagyományban szervesen benne gyökerező Mária-kultuszt. Tudományos pályafutása még felszentelését megelőzően, az ELTE néprajzi szakán kezdődött a '40-es évek végén, amikor Kresz Mária és Fél Edit közreműködésével egy archaikus hagyományokat őrző szentemberhez jutott el a Salgótarján környéki bányászvidéken. Amikor egyszer a tanszék néprajzi gyűjtőutat szervezett hallgatóinak, a soproni bencések neveltjének minden lépését máris a megfigyelésével megbízott népi kollégista egyetemi társa kísérte a terepen, „nehogy második Bálint Sándor legyen belőle.”

Hetény János azonban mégis Bálint Sándor életművének kiegészítője és folytatója lett, aki nemrég egyszerre két, unikális művel örvendeztette meg a szaktudományt, de a „civil” Máriatiszteletet is.

Mindkét könyve alapmunka: az egyik a barokk püspöki székhely, Győr régi városi világában, a másik a viharos 20. század első felének akkor még eleven népi hagyományában született Szűz Mária-kultusból veszi tárgyát. Mindkét munka kéziratként viszontagságos sorsú, ám monografikus teljességű feldolgozás, gazdagon illusztrált kiadásukért Barna Gábort és a szegedi egyetem néprajzi tanszékét különleges köszönet illeti.

A győri Vérrel Könnyező Szűzanya kultusztörténete. A közismert győri kegyképet, „a keresztény Európa magyar bizonyágát” még Bálint Sándor nevezte el „Győr palladiumának”, az egyházmegye védelmezőjének. A kép, amely később a töröktől megszabadult város lassú újjáépülésének ihletőjeként formálta közösséggé a környék magyar, német és horvát ajkú népét, 1665-ben, az írországi katolikusok üldözésének idején került Győrbe

birtokosával, a menekülni kényszerült Walter Lynch galway-i püspökkel együtt. Lynch halála után a székesegyházba került, ahol 1697. március 17-én Szent Patricknak, Írország megtérítőjének ünnepén három órán át vérrel könnyezett és verejtékezett. Amint arról Hetény János monográfiájában beszámol, a nagy tömeg szeme láttára bekövetkezett csodának írásos dokumentumai is fennmaradtak. A könyv nemcsak az írás eredet hiteles történeti háttérét és magának a csodának az eseménytörténetét mutatja be, de elvégzi a kegykép tipológiai, művészettörténeti besorolását is, és az írek előtt meglepő módon 200 évig ismeretlen, ma már több mint 300 éves magyar kultusz történetét a legutóbbi idők egyházi dokumentumaiban is végigkíséri.

A Nagyboldogasszony virrasztása tárgyválasztásában és metodikájában, de élményszerű személyességében is egyedülálló kutatástörténeti dokumentum, elemzés és értelmezés.

Hetény János az '50-es évek elejének egyre fokozódó vallás-és egyházellenes légkörében jutott el az idős Boroznaki Pál bocsárlapujtói szentemberhez, a magyar katolikus paraliturgia hagyományainak őrzőjéhez és újrateremtőjéhez. A tőle hallottaknak és a személyesen látottaknak minden szavát, tárgyi emlékét előzményét és hatását rögzítve rajzolja föl az augusztus 14-i, *Karancs-hegyi Mária halála-ájtatosság és búcsú* hagyományát és szertartását, mindennek teljes teológiai, irodalomtörténeti háttérével együtt — mindvégig „benne a korban”, s korántsem csak Boroznaki személyes előadása által. Hetény János megállapítása szerint a Boroznaki-féle, a táj magyar történeti legendavilágából is táplálkozó különleges vallásos ihletettség a korai középkor Transitus Mariae-hagyományának közvetítője volt, az apokrifnak a 19. századi magyar népies ponyvairódalom nyomán történt, meglepő újjéledése (folklorizációja).

A szerző (miután összegző tanulmánya 1952-ben a Vigiliában nem jelenhetett meg) mára tárgya és kutatási módszertana tekintetében egyaránt tudománytörténetivé lett kéziratát most adja közre, fél évszázaddal ezelőtti kutatási dokumentációjának betűhív teljességével és kiegészítéseivel együtt.

Csapody Miklós

Buzgóság Gyöngyvirága

vagyis
énekkoszorú

a boldogságos szűz Máriáról.

Írta: Varga Lajos. Jász-Árok-szállason

Budán 1897. Nyomatott Bági Mátyás által

Törökország: „Áruló van köztünk!”

Yusuf Akbulut szír-ortodox lelkésznek 2001. február 22-én azért kellett bíróság elé állnia, mert egy török újságban leleplezte a népirtás valódi történetét.

2000. október: az amerikai kongresszus megvitatta, majd elfogadja a „HR 596; Határozat az örmény népiirtásról” címen beterjesztett javaslatot, azaz elismeri, hogy 1,5 millió örmény és asszír 1915-ben történt törökök és kurdok általi legyilkolása népiirtás volt. Törökország, amely a mai napig tagadja bűnösségét, minden lehetséges eszközzel megpróbált nyomást gyakorolni a kongresszusra, hogy elkerülje a számára elmarasztaló ítéletet. A „Hürriyet” című lap riporterei úgy próbálták támogatni kormányukat, hogy az érintett kisebbség egyik leszármazottjától megkérdezték, vajon a népiirtás egyáltalán megtörtént-e. Ezért Diyarbakirba utaztak, ahol meginterjúvolták **Yusuf Akbulut szír-ortodox lelkészt**. Kezdetül meg voltak győződve róla, hogy a papnak nem lesz elég bátorsága a népiirtás beismeréséhez... De tévedtek. Mert Yusuf atya többek közt ezt mondta nekik: „A szírek hazája Mezopotámia, míg az örmények Mus, Erzurum, Van, Erzincan és Sivas tartományokból származnak. Mégis hogyan lehetséges, hogy ott, ahol egykor rengeteg örmény élt, ma egy sem létezik? Mifélekáppen *kafle* korszakot emlegetnek. Mit jelent ez a szó, „*kafle*”? Ennyit tesz: tömeggyilkosság... Azokban a napokban a törökök azt ígérték a kurdoknak, hogy aki hét keresztényt megöl, a Paradicsomba jut. És a kurdok, akik ezt elhitték, szintén résztvettek a népiirtásban.” Az újságírókat megdöbbenettette, sőt mélyen fölbőszítette a nem várt válasz. Úgy vettek elégtételt, hogy a „Hürriyet” október 4-i számában ezzel a címmel közölték cikküket: „Áruló van köztünk!” Természetesen úgy értették, hogy az „áruló” csak Yusuf atya lehet..., akit a cikk közlése után napon őrizetbe vettek. A vád: a török büntetőtörvénykönyv 312. paragrafusa szerinti „faji gyűlöletre uszítás”. Hála a nemzetközi nyomásnak, Yusuf lelkészt 2000. december 21-én a bírósági tárgyalás kezdetéig kiengedték a börtönből, de házi őrizetben tartják. Félelmében telefonon sem családtagjainak, sem barátainak nem merte megemlíteni az ügyet. Időközben a tárgyalást február 22-re halasztották.

A nyilvánvaló kirakatper célja a megmaradt etnikai és vallási kisebbségek megfélemlítése. A 20. század elején például még a török népesség 34 %-a volt keresztény, mára ez a szám 0,2 %-ra olvadt. Másrészt a tárgyalás azok elnémitását is célozza, akik eddig vették a bátorságot maguknak, hogy az örmények és asszírok ellen elkövetett népiirtásról beszéljenek.

Mindezek ellenére Franciaországban 2001. január 30-án hatályba lépett egy törvény, amely a törökök 1915-ös örmények elleni cselekedetét népiirtásnak ismeri el. A török kormány tiltakozott és megtorló intézkedésekkel fenyegetőzött.

Lapzártakor érkezett:

A bíróság április 5-én váratlanul fölmentette a lelkészt a gyűlöletkeltés vádjáról – jelentette az Anadolu török hírügynökség. Ha bűnösnek találják, 1-3 évig tartó szabadságvesztésre ítélték volna.

A CSI más szervezetekkel együtt tiltakozott a lelkész őrizetbe vétele miatt, és most köszönetünket fejezzük ki mindazoknak, akik segítettek kiszabadulásában.

Pakisztán: Kereszténynek nincs helye!

A keresztények nemcsak a muzulmán társadalom alávetettjei, kiszolgáltatottságukkal visszaélve sokszor önkényesen alkalmazzák ellenük a blaszfémia-törvényt is.

Kingri Masih beleszeretett egy muszlim lányba. Ez egy képtelen helyzet, mert a férfi keresztény, és a nő muzulmán – az ilyen házasságot pedig tiltja a saria. De Masih annyira szerette a lányt, hogy mindent megtett érte: muszlim hitre tért, csakhogy elvehesse. Az esküvő

után mégis megbánta tettét, és újra keresztény lett. A pakisztáni törvények elismerik ugyan a más hitre térést, Kingri azonban nem számolt a fanatikusokkal. Hogy megbüntessék visszatéréseért a kereszténységre, azzal vádolták, hogy „megsértette Mohamed prófétát, és szóban az iszlám ellen lázított”. A pakisztáni büntető törvénykönyv 295/C paragrafusa kimondja: Mohamed próféta megsértése akár halállal is büntethető.

Tulajdonjogi viták

1996. október 14-én a katolikus **Ayub Masih** – kezdő építész – hazatért szülőfalujába, Arifwalába. Szüleinek vitája volt a muzulmán **Muhammed Akrammal**, aki igényt tartott a földjükre. Ayub nem kelhetett szülei védelmére, sőt Akram kihasználta az alkalmat, és följelentette: „Ayub azt állította, hogy az én vallásom hamis, és azt ajánlotta, olvassam el *Salman Rushdie Sátáni versek* című könyvét.” A vád természetesen abszurd, mivel Ayub Masih jól tudta, hogy egy ilyen kijelentéssel az életét kockáztatja. A rendőrség mégis Akramnak hitt, és letartóztatta Ayubot. Mivel a tárgyalás hosszan elhúzódott, Akram elvesztette a türelmét, és 1997. november 6-án – a tömeg szeme láttára – rálőtt Ayubra a bíróság épülete előtt. Mégsem vették őrizetbe, sőt még Ayub került magánzárkába, akit 1998. április 27-én halálra ítélték. Ayub ügye ma is a fellebbviteli bíróságon hever, elintézetlenül. A muszlim Akram győzött: sikerült megkaparintania Ayub szüleinek földjét.

Egyetlen muszlim tanú kijelentése elég ahhoz, hogy egy keresztényt Mohamed megsértése miatt nemcsak börtönbe juttasson, hanem ki is végezzenek. Egy muzulmán bíróság előtti vallomása kétszer annyit ér, mint egy keresztényé, és egy keresztény nő negyedannyit számít, mint egy muszlim férfit! Ez a törvény szélesre tárja az ajtót az önkény előtt: minden keresztény félhet tőle, hogy muszlim szomszédja személyes okokból blaszfémiával vádolja, aminek következményeként halálra ítéltetik. A pakisztáni keresztény kisebbség – a népesség 3 %-a – tiltakozott a törvényhozónál, de eddig eredmény nélkül. A blaszfémia törvény sok áldozatáról nem is tudunk: egy pakisztáni keresztény emberi jogi szervezet becslése szerint több ezren lehetnek. Eddig azonban mindössze 13 esetet sikerült bizonyítani.

Védetlenül

A keresztények jogfosztott helyzete nemcsak a törvényben fejeződik ki. A muzulmánok a mindennapi életben gyakorlatilag bármit megtehetnek velük. 1999 októberében a muszlimok egyszerűen megszüntették keresztény szomszédaik vízhez jutását: többé nem használhatják a környék egyetlen kútját. A keresztény kislányokat iszlámra kényszerítik, akik ezután már nem térhetnek vissza szüleikhez, hanem muzulmán családok nevelik őket. Amikor a keresztény földműves **Riaz Masih** a muzulmán földbirtokostól fizetését kérte, az válaszul megölte, mert hogy merészel egy keresztény követelni valamit egy muzulmántól. Hiszen ezzel a méltóságába gázolt! 2000. júniusban borzalmas dolog történt: egy Gujranwala város közelében élő tekintélyes politikai személyiség azzal vádolta 16 éves szobalányát, hogy ellopott egy gyűrűt. A muzulmán gondolkodás nélkül megragadta cselédjét és egy vasalóval halálra kínozta. Shiekhupura körzetben egy ellenséges muszlim falusi előljáró fényes nappal megtámadott egy keresztény házaspárt. Az asszonyt meztelenre vetkőztette, és a tömeg szeme láttára teljesen leborotválták.

Fölfoghatatlan annak a nyolc asszonynak az esete is, akik 2000. május 3-án éjjel tizenegykor Lahore környékén a gyári műszak után hazafelé utaztak a buszon. Muszlim támadók megállították a járművet, a nőket vallásuk szerint két csoportra osztották, majd a keresztényekkel négy órán át erőszakoskodtak. Következmény: mivel a pakisztáni lapok közölték az esetet, 60 keresztényt elbocsátottak a gyárból. A bíróság pedig még mindig tárgyalja az ügyet.

PÉCS-BUDAPEST-PÉCS

EXPRESSZ

GYŰJTŐFUVAROZÁS

FEBRUÁR 1-TŐL

HÉTFŐTŐL PÉNTEKIG NAPONTA

06 20/9414 758

MOLNÁR CARGO EXPRESSZ KFT.

Global-net 2000

Internetszolgáltató, Online marketing ügynökség

```
<head>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html" />
<Title>www.globalnet2000.hu</Title>

<p><a href="web.htm">weblap tervezés, kivitelezés</a><br>
<a href="design.htm">egyedi design</a><br>
<a href="karbantartas.htm">weblap karbantartás </a><br>
<a href="regisztracio.htm">domainnév regisztrálás</a><br>
<a href="adatbazis.htm">adatbázis tervezés, programozás</a><br>
<a href="oktatás.htm">oktatás, képzés </a><br>
<a href="piackutatas.htm">internetes piackutatás<br>
</a><a href="marketing.htm">internet online marketing<br>
</a><a href="reklam.htm">reklám az interneten<br>
</a></p>
</Body>
</html>
```

Referenciáinkból:

www.budapesttourist.hu, www.hidro.hu, www.pmf.hu,
www.ujautovasar.hu, www.thermalbader.hu, www.autocitypecs.hu,
www.egyhazforum.hu, www.pecsihet.hu, www.lovasnemzet.hu,
www.fitness3line.hu, www.kepesutazas.hu, www.superlastminute.hu,

Minőségi kapcsolat - a világhálón!

Global-net 2000 Kft - 7621 Pécs, Ferencesek u. 9.
Tel.: 72/516-296, Tel./fax: 72/516-297 - Info mobil: 06/20/365-39-31
e-mail: info@globalnet2000.hu - www.globalnet2000.hu

TISZTELT OLVASÓINK!

A megújult Egyházforum igyekszik minél színvonalasabb írásokkal jelentkezni számról-számrá, gondolkodtatni, tájékoztatni, „felrázni” próbál. A magunk elé tűzött feladatok megoldásához – mint minden más lapnak –, nekünk is szükségünk van anyagi támogatásra. Szívesen fogadjuk szponzorok jelentkezését, akik adományukért cserébe, az Egyházforum eddig megjelent könyveiből választhatnak ajándékkönyvet. Hirdetések megjelentetésére is lehetőségünk van, melyek a hátsó borító két oldalán kapnak helyet. Az egy megjelenésre vonatkozó hirdetési áraink a következők:

Egész oldal:	70 000+Áfa (87 500 Ft)
Fél oldal:	35 000+Áfa (43 750 Ft)
Negyed oldal:	20 000+Áfa (25 000 Ft)
Nyolcad oldal:	12 000+Áfa (15 000 Ft)
Tizenhatod oldal:	7 000+Áfa (8 750 Ft)

Amennyiben valaki hat alkalommal rendeli meg a hirdetést, csak ötnek az árát kell fizetnie! További tájékoztatást az alábbi címen, vagy telefonszámon kaphatnak:

Egyházforum hirdetésszervezés – Nácsa János
7624 Pécs, Budai Nagy Antal u 16. II/8.
Telefón: 30/2924-233

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy kiskanász ... Két szeme két nagy dió, fitos orrocskáját, ha eső esett, hamar megtalálták a huncut esőcseppek. Úgy is hívták: Fitos Marci. Volt ennek a Fitos Marcinak karikás ostora, csattogópattogó, kis kulacsa frissen kotyogó, üresen lapuló, bugylibicskája cifranyelű, csak éppen kenyere nem volt, szelnivaló. Korgott is a gyomra eleget, nem kellett harangszó, mindig tudta, mikor van dél.

Hét malacát egyszer tölgyfaerdőn-erdőszélen makkoltatta, legeltette. Ha már neki nincs, legalább a hét malac lakjék jól. Egy nagy fa tövében üldögélt Marci, és sokat pihent bugylibicskájával botot faragott. Nem terelőbotot, csak úgy időtöltésből. Nem kellett a hét malacnak nőgátás, megfogadták azok mindig Fitos Marci szavát. Szerették, tisztelték kis gazdájukat. Különösképp a legkisebbik, egy hegyes fülű, rózsaszínű, kunkori farkú kismalac. *Részlet A kiskanász szerenéséje c. meséből.*

Gáli József: A hét bölcső fája

Ár: 1600 Ft

A Nyulak szigeti, alig tíz esztendeje felépült klastromban minden úgy kezdődött, ahogy más napokon. Hajnalban roráté a kis templomban, ahol Margit mindig megelőzte még a nála idősebbeket is.

Suhogtak a domonkos-ruhák, egyik-másik újdonság új volt, csupán Margite, a magyar királylányé folt hátán folt. De már megszokták. Nem gúnyolták, ahogy még egy éve, mert már nagyon lesóványodott. Köhögött is egyszerű gyékényágyán, gyönyörű feje náma hettyett kövön.

A hajnali ájtatosság után Margit nyomban az udvarra sietett. Fát vágott, és vitte a konyhára. Letérdelt a szabad tűzhely elé, gúlába rakta, alája parazsat, amit este gondosan lefojtottak. Azután ment a mosókonyhába. Nem kimélte ott sem a kezét. Súlykolóval csapkodta a piszkos lepedőket, amire ő sohasem feküdt, könyékig vízben, mégis derűs arccal, ami a napos párában ragyogott. *Részlet A tüzes kondér c. meséből.*

Tarbay Ede: Gyermekek-legendárium Ár: 1600 Ft

